T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI

EĞİTİM EKONOMİSİ BİLİM DALI

EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

ENGELLİLERİN EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA ARACI OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande İşman

Ankara
Haziran,2009

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI

EĞİTİM EKONOMİSİ BİLİM DALI

EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

ENGELLİLERİN EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA ARACI OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande İşman

Danışman : Prof.Dr.Nejla Kurul

Ankara
Haziran,2009

Eğitim Bilimleri Enstitisü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan …….. (imza)
Doç.Dr.Tevhide Kargın

Üye …… (imza)
Prof.Dr. Nejla Kurul

Üye …… (imza)
Doç.Dr.Hasan Hüseyin Aksoy

Onay
Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

…../……/ 2009
Prof.Dr.Ayşe İlhan Çakır
Enstütü Müdürü

ÖNSÖZ

Eğitim hizmetlerinin bir toplumun gelişip güçlenmesindeki payı büyüktür. Fakat son çeyrek yüzyıl içerisinde dünyamızı esir altına almış olan yeni liberal politikalar ve beraberinde gelen özelleştirme dalgasıyla birlikte kamusal hizmetler kapsamında yer alan eğitim hizmetleri de serbest piyasa koşullarına yenik düşmüştür. Ticarileşme ile birlikte toplum içindeki eşitsizlikler artmış ve eğitim hakkı söylemi gitgide yok olmaya başlamıştır. Böylece dünya nufusunun önemli bir kısmı eğitim hizmetlerine erişemez hale gelmiştir. Özellikle toplum içinde ikinci plana atılan ve görmezlikten gelinen engelli bireyler bu konudan fazlasıyla etkilenen kesim olmuştur. Eğitim hizmetlerinin ticarileşmesiyle birlikte, eğitimin her türü ve derecesinde özel okullar ve kurumlar açılmıştır. Özellikle özel eğitim alanında kurum sayısı diğerlerine göre daha da fazla artmış ve özel eğitim gereksinimli bireylere hizmet sunulan ortamlar kalitesizleşmiştir. Bu alanda personel sıkıntısı yaşanmaya başlamış olmasının yanı sıra özel eğitim hizmetlerine yönelik açılan bu özel kurumlardaki denetimlerin yetersiz olması da eğitim hizmetlerini olumsuz etkilemiştir. Bu alana yönelik finansman kaynakları da gitgide azalmıştır. İlerleyen zaman içinde, eğitime özellikle de özel eğitime bütçeden ayrılan payın azalması, toplumdaki eşitsizlikleri daha da derinleştirecektir ve yeni sıkıntıları ortaya çıkaracaktır.

Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda ülkemizde özel eğitim hizmetlerinin incelenmesi ve eğitim hakkına yönelik yaptığım bu araştırma sırasında bana yol gösteren ve her konuda destek olan hocam Prof.Dr.Nejla Kurul'a, derslerde bilgi ve birikimlerini bizimle paylaşan bölümümüz öğretim üyelerine, bu çalışma sırasında desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen Altındağ Rehberlik Araştırma Merkezi yetkililerine, hep yanımda olup bana güç veren ve destek olan sevgili eşim Metin İşman'a, bu yaşıma kadar beni yetiştiren sevgili anneme babama, canım kardeşim Eda Açık'a ve katkılarını sunan herkese teşekkür ediyorum.

Hande İŞMAN

Haziran 2009

ÖZET

ENGELLİLERİN EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA ARACI OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

İşman,Hande
Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Politikası Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof.Dr.Nejla KURUL
Haziran 2009,120

Bu çalışma, ülkemizde özel eğitim hizmetlerine yapılan yatırımların ve ayrılan kaynakların eğitimde fırsat eşitliği bağlamında değerlendirilmesine yönelik yapılmıştır. Eğitim hizmetlerinin, toplumun her kesime eşit koşullarda ve eşit olanaklarda sunulabilmesi gerekir.Toplumdaki tüm bireylere eğitim hakkının tanınması, Anayasada ve birçok ulusal ve uluslararası belgede yer bulmuştur. Çalışma içerisinde öncelikle küreselleşmenin, eğitim hakkına etkileri değerlendirilmiş daha sonra ise özel eğitim hizmetlerine değinilerek özelleştirmenin, özel gereksinimli bireylere sunulan eğitimi olumsuz yönde etkilediği ve bu hizmet alanında genel olarak karşılaşılan sıkıntılara değinilmiştir.

Betimsel olarak tasarlanan bu çalışma içerisinde toplam 50 kişiyle görüşülmüş. Ayrıca 20 özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine bilgi formu uygulanmıştır. Yapılandırılmış görüşme tekniği ile rehberlik araştırma merkezi yetkililerinin, sınıf öğretmenlerinin ve öğrenci velilerinin görüşleri alınmıştır. Çalışma grubundaki kişiler amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Bu çalışma sonucu elde edilen bulgulara göre, ülkemizde özel eğitim hizmetlerinin gittikçe ticarileştiği, devlet tarafından ayrılan finansman kaynaklarının azaldığı ayrıca yetersiz uzman personel çalıştırılması ve denetimlerin yetersiz kalması sonucu verilen eğitim hizmetinin kalitesizleştiği ortaya çıkmakla birlikte bu hizmet alanında devlet önlem almadıkça sıkıntıların daha da artacağı vurgulanmıştır.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF PRIVATE EDUCATION INSTITUTIONS IN CONTEXT OF EDUCATIONAL EQUITY INTENDED FOR DISABLED TRAINING AS MEANS OF POLICY

İşman,Hande

Master of Science, Department of Educational Administation and Policy

Thesis Advisor : Prof. Dr. Nejla Kurul

June,2009,120 pages

This research has been done to aim at evaluation of investments for private education services and sources shared in context of educational equity in Turkey. Education services has to be given to every region of society in equal conditions and opporturity. Right for education that is given to every person in the society, place in Turkey's legislation, many national and international documents. In the study effects of globalization on educational rights are evaluated before all than by touching on private education services making private sector effect the education given to it is mentioned that in special people need and the difficulties confranted generally in care sector.

This research is based on a model of descriptive method.It is qualiative research carried out and 50 people were interviewed in the research. Besides, information gathering form is applied to 20 private education and rehabilitation centers.Opinions of guidance research center authorities,class theachers and students parent are taken with structural interview technique. People in the study group are chosen with aimed sampling method.

According to the finding in this study, private education services become more commercial,the finance that is shared by goverment decreases,the result of insufficient expert is worked and the supervision is insufficient, the education service that is given become poor quality, it is emphasized that the diffuculties will increase if the goverment doesn't take prevention in this service sector.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
BÖLÜM	
1.GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	7
Önem	8
Sınırlılıklar	8
Tanımlar	9
Kısaltmalar	11
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
Eğitim Hakkı	12
Eğitim Kavramı	12
Hak Kavramı	13
Uluslararası Yasalarda Eğitim Hakkı	13
Ülkemizde Eğitim Hakkı	20
Kalkınma Planlarında Eğitim Hakkı	25
Küreselleşme ve Neoliberal Politikaların Eğitim Hakkına Etkileri	27
Özel Eğitim Hizmetleri	31

Engelli (Özürlü) Birey Kavramı 31
Özel Eğitim Gereksinimli Birey Kavramı 31
Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Hakkı 32
Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetlerinin Gelişimi 37
Kalkınma Planlarında Özel Eğitim Hizmetleri 40
Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetlerinin Yürütülmesi 41
Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Hizmet Veren Özel Eğitim Okulları 45
Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne Bağlı Hizmet Veren Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri 51
Ülkemizde Engelli Çocuklara Eğitim İmkanı Sunulabilmesine Yönelik Projelerden Örnekler 55
İlgili Araştırmalar 56

3. YÖNTEM 58

Araştırmanın Modeli 58
Çalışma Grubu 58
Verilerin Toplanması 59
Verilerin Analizi 59

4.BULGULAR VE YORUMLAR 60

Rehberlik Araştırma Merkezilerinde Görev Yapan Yetkililerin Bireylere Yönelik Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinde Yaşadıkları Sıkıntılara İlişkin Görüşleri 60
Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkilililerin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumları Hakkında Görüşleri 61

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Ankara 'da Bulunan Rehberlik Araştırma Merkezlerinin Sayısı ve Milli Eğitim Bakanlığının Bu Kurumlara Yaklaşımı Hakkında Görüşleri 63
Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Verilen Eğitimin Süresi Hakkında Görüşleri 64
Yetkililerin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumlarında Çalışan Personel Hakkında Görüşleri 65
Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Özel Özel Eğitim Merkezlerinin Eğitim Hizmeti Hakkında Görüşleri 66
Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Milli Eğitim BakanlığıTarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Görüşleri 67
Sınıf Öğretmenlerinin Özel Eğitim hizmetleri ve Sınıflarındaki Engelli Öğrenci Sayısı Hakkında Görüşleri 69
Öğretmenlerin Öğrenciyi Yönlendirdikleri Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Görüşleri 69
Kaynaştırma Öğrencisinin Okul ve Sınıf İçinde Karşılaştığı Uyum Sorunu Hakkında Görüşleri 71
Öğretmenlerin Özel Eğitimle İlgili Yaptıkları Çalışmalarda Yardıma İhtiyaç Duydukları Konular Hakkında Görüşleri 72
Öğretmenlerin Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleriyle İletişimleri Hakkında Görüşleri 74
Öğrencinin Devam Ettiği Merkezle Öğretmen Arasındaki İletişim Hakkında Görüşler 75
Özel Eğitime Yönlendirilen Öğrencilerin Velilerin Olumlu veya Olumsuz Tepkisi Hakkında Görüşler 76
Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Görüşleri 77

Öğrenci Velilerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Nasıl İletişime Geçtikleri Hakkında Görüşleri 80
Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Verilen Eğitim Hizmeti Hakkında Görüşleri 81
Velilerin Çocuğunun Kuruma Ulaşım İmkanı Hakkında Görüşleri 82
Velilerin Kurum Tarafından Onlardan Talep Edilen Bir Ücret Olup Olmadığı Hakkıdaki Görüşleri 83
Velilerin Kurum Yetkilileri İle Görüşme Sıklıkları Hakkında Görüşleri 84
Velilerin Özel Eğitim Hizmetleri Konusunda Devletten Beklentileri Hakkında Görüşleri 85
Kurum Yetkilerinin Alanında Uzman Kişiler Olup Olmadığı Hakkında Görüşler 85
Çocuklarının Eğitimi ve Gelişimi İçin Yaptıkları Harcamaların Bütçelerini Etkilemesi Hakkında Görüşler 87
Velilerin Ülkemizde Yürütülen Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Görüşleri 88

5.SONUÇLAR VE ÖNERİLER 90

Sonuçlar 90
Genel olarak Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Görüşlerden Çıkan Sonuçlar 90
Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine Bakış Açılarıyla İlgili Görüşlerden Çıkan Sonuçlar 91
Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar 91
Sınıf Öğretmenlerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar 92

Öğretmenlerin Özel Eğitim Gerektiren Öğrencilere Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar 92
Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar 93
Öğrenci Velilerinin Özel Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar 93
Öğrenci Velilerinin Özel Eğitim Hizmetleri Konusunda Devletten Beklentilerine Yönelik Görüşlerden Çıkan Sonuçlar 94
Öneriler 95
Uygulamaya yönelik öneriler 95
Araştırmaya yönelik öneriler 96

KAYNAKÇA 97

EKLER 99

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1: 1990 – 2008 Yılları Arası Özel Eğitimde Sayısal Gelişmeler 47
Çizelge 2 :Yıllara Göre Türkiye Genelinde Özel Eğitim Okullarının Sayısı 48
Çizelge 3: Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden özel eğitim hizmetlerine ayrılan ödenek miktarları 49
Çizelge 4 : Yıllara Göre Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinden Özürlü Öğrencilerin Özel Eğitim Okullarına Ücretsiz Taşınabilmesine Yönelik Ödenek Miktarındaki Gelişmeler 50
Çizelge 5: Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Kurum Sayısı ve Bu Kurumlara Ayrılan Ödenek Miktarları 52
Çizelge 6 :Yıllık Öğrenci Başına Aylık Ödenen Ödenek Miktarı 53

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu,araştırmanın temel amacı ile alt amaçları önemi, sınırlılıklar ve araştırmada geçen tanımlar ve kısaltmalar üzerinde durulmuştur.

Problem

Nüfusun hızla artması beraberinde gelen dengesiz beslenme alışkanlıkları, bulaşıcı ve kronik birçok hastalığın ortaya çıkması, bilinçsizce yapılan akraba evlilikleri, yoksulluk, trafik kazaları ve çevre kirliliği gibi faktörler toplumda yaşayan tüm bireyleri olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz faktörler, toplum içinde engelli olma durumunu da hızla artırmış olmakla birlikte engelli bireylerin farklı ihtiyaç ve beklentilerini de beraberinde getirmiştir.

Toplumda dezavantajlı kesim olarak bilinen engelli vatandaşlar, birçok hizmet alanından mahrum bırakılmaktadır. Yetersizlikten etkilenmiş bu bireylerin, toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunların çoğu zihinsel, fiziksel ve ruhsal fonksiyon sınırlılıklarına bağlı olarak toplum hayatına katılım konusundaki beklentilerini düşürmektedir. Bu süreç onların pasif ve olumsuz bir kimlik kazanmalarına neden olmaktadır (Eğitim-Sen, 2004, 84).

Toplum tarafından arka plana itilmiş olan engelli bireylerin, aktif ve üretken olabilmelerinde eğitim hizmetlerinin payı büyüktür. Onların, tam ve eşit şekilde toplumla kaynaşabilmeleri, toplumda başarılı olabilmeleri verilecek eğitimin niteliğiyle doğru orantılıdır.

Eğitim sistemi, toplumun yapılanmasında, şekillenmesinde ve her bireyin farklı alanlarda kendini geliştirerek üretken olmasında yardımcı olan çok geniş kapsamlı bir hizmet alanı olarak tanımlanabilir. Bu alan içerisinde engelli bireylere yönelik hizmetlere, özel eğitim hizmeti denilmektedir. Özel eğitim alanı da kendi içinde geniş kapsamlı, uzun soluklu, güç ve yüksek maliyetli pahalı bir hizmettir. Bu hizmet alanı, özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen bireysel

olarak planlanan programlarla sistematik olarak uygulanan ve dikkatli biçimde değerlendirilen öğretim hizmetlerinin bütünü olarak da tanımlanabilir (Eğitim-Sen, 2004, 85).

Engelli bireylere verilen eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin, her gün gelişmekte olan dünyaya uyum sağlamasında ve engelli bireylerin hayatın bir parçası olarak toplumla bütünleşebilmelerinde önemli bir payı vardır. Bu nedenle özel eğitim alanı, genel eğitimin bir parçası olmasının yanısıra diğer alanlara göre çalışma koşulları bakımından çok ağır bir hizmet alanıdır. Amaçlanan hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli eğitim ortamının oluşturulması, yeterli araç gerecin temin edilmesi ve alanında uzman personelin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde özel eğitim alanında hizmet veren birçok kurum vardır. Bu kurumların bir kısmı devlet tarafından açılan resmi okullar, bir kısmı da destek eğitim hizmet veren özel eğitim kurumlarıdır. Bu iki kurum türü de 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı yasanın 18. maddesi gereğince Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında hizmet vermektedir.

Engelli bireylere yönelik destek eğitim hizmeti veren özel özel eğitim kurumları 30.05.1995 tarih ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 14.maddesi gereğince hizmet vermeye başlamıştır. Bu kurumlar, sosyal güvenlik yasasının değişmesiyle 1994 yılından itibaren Emekli Sandığı Genel Müdürlüğün'den maddi yardım almaya başlarken, 1997 yılından itibaren de Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü özel gereksinimli çocuk ve ailelere bakım, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasına yönelik madde kapsamında maddi destek verilmeye başlanmışlardır. Daha sonra yapılan düzenleme ile kurumlara sağlanan maddi destek, ilgili yılın mali bütçe kanununda "Özürlü Çocuklar Eğitim, Tedavi ve Rehabilitasyon" başlıklı maddesi içerisinde belirlenen esaslar doğrultusunda ödenmeye devam etmiştir (Vural, Yücesoy, 2003,153).

Özel kurumların açılmaya başlaması ve maddi anlamda desteklenmesiyle birlikte özel gereksinimli olan bireyler, liberal ekonomi politikalarına ve serbest piyasa ekonomisinin insafına terk edilmiş, en hafif ifadeyle onların yaşam mücadelesinin önüne engeller konularak, piyasa ekonomisinin zorlu rekabet ortamında savunmasız bırakılmalarına ve toplum

içindeki mevcut olan eşitsizlik ortamının daha da derinleşmesine neden olunmuştur (Eğitim-Sen, 2004, 87).

Aslında eğitim hizmetlerinin eşit koşullarda, eşit imkanlarla sunulabilmesine yönelik geçmişten günümüze kadar birçok uluslararası ve ulusal belgeye imza atılmıştır. Bu belgelerden en kapsamlı olanı 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Bu bildirgenin 26. maddesine göre "Herkes eğitim hakkına sahiptir ve eğitim en azından ilk ve temel eğitim aşamalarında parasızdır" ifadesine yer verilmiştir. Bu bildiri, daha sonra yayınlanan birçok uluslararası ve ulusal belge içinde temel kaynak niteliğinde olmuştur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde tanınan bütün haklar, tüm bireyler arasında eşitlik olacağını belirtmekte ve bildirgenin ön sözünde insanlara tanınan ana haklarının ayrım gözetmeksizin tüm insanlara tanındığı da belirtilmiştir. Özürlü bireylerin de, toplumu oluşturan diğer bireyler gibi bu hakların kullanımında, normal bireylerle aynı koşullara sahip olduklarının üzerinde durulmuştur (Vural, Yücesoy, 2003, 145).

Eğitim hizmetlerinin, tüm dünyada kamusal hizmet alanı içerisinde tanımlanarak sosyal haklar statüsünde yer aldığı sıklılıkla vurgulanmıştır. Bu bağlamda eşit koşullarda bireysel ihtiyaçlara uygun ve nitelikli eğitimin tüm fertlere sunulması amaçlanmaya çalışılmıştır.

Ülkemizde 1982 Anayasasının 2. maddesinde Cumhuriyet'in temel nitelikleri arasında sosyal hukuk devleti ifadesine yer verilmiştir. Sosyal hukuk devletinin özünü ise insanın (engelli olsun olmasın) onurlu yaşam sürmesini güvence altına almak, kişinin özgürce yaşamasını sağlamak oluşturmaktadır. Bu açıdan sosyal devlet anlayışı, öncelikle bireye özgü değerleri önde tutmak, bireylerin mutluluk ve tatmini artırarak toplumsal refahı sağlamaya yönelik insancıl politikalar oluşturmak olduğunu belirtebiliriz (Vural, Yücesoy, 2004,142). Ülkemizde de sosyal devlet anlayışı gereğince başta Anayasa olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili birçok yasal düzenlemede eğitim hakkının önemi vurgulanmıştır.

Eğitim hizmetleri, toplum içerisinde, uzun vade de ürün veren önemli ve işlevsel bir araçtır. Ayrıca eğitim hizmetleri, ülkenin, sosyal ve ekonomik kalkınmasını sağlayan nitelikli insangücünü hazırlayan bir hizmet olarak da gün geçtikçe ekonominin temel yatırım alanlarından biri haline gelmiştir (Gök, 2004, 7).

Ülkemiz açısından ekonominin dışa açılması ve kamusal alanların yavaş yavaş özelleştirmeye açılmasının miladı 24 Ocak 1980 kararları ve uygulama gücünü tüm mualif hareketleri ezme rolü ile bilinen 12 Ocak 1980 askeri darbesi oluşturmaktadır (Aksoy, 2005,3). Bu dönemde IMF ve Dünya Bankası'nca uygulamaya konan istikrar politikaları ve yapısal uyum programlarının zorlaması ile devletin küçültülmesi amacına dönük kamusal harcamaların kısılmasının gerekliliği sıkça vurgulamaya başlamıştır (Tural, 2007,16).

Yapısal uyum programları, eğitim hizmetlerinin içeriğini, büyük ölçüde piyasanın talepleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Bugün OECD ve Dünya Bankası'nın indirgemeci ve teknikçi "insan kaynakları" ve "insan semayesi" yaklaşımı eğitim hizmetleri düzeyinde başat hale gelmiştir. Dünya üzerinde uzun yıllar etkisini sürdüren yeni liberal ekonomi politikalarıyla tedricen ticarileşen ve piyasaya açılan eğitim, sağlık gibi kamusal hizmet alanları GATS (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması) ile tamamen piyasaya açılmış ve mevcut düzenlemeler genişletilmiş ve hukuki bir özellik kazanmıştır (Sayılan, 2006, 44).

Bu gelişmeler sonucunda sosyal hukuk devleti anlayışı yavaş yavaş yok olmaya başlamış ve piyasa ekonomisinin dayattığı ve temelinde kâr elde etme anlayışına sahip ticarileşmenin yeni bir boyut kazandığı bir alan gelişmeye başlamıştır.

Engelli bireylere yönelik, özel eğitim hizmetleri de gerçek ve tüzel kişilerce açılan özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının esiri olmuştur. Bu kurumların açılmasıyla birlikte özel eğitim alanında fiili bir özelleştirme gerçekleşmiştir (Eğitim-Sen, 2004 ,88)

Ülkemizde özel eğitim alanına ve engelli bireylere yönelik yeterli sayıda araştırmanın mevcut olmaması ile birlikte ülkemizde bu hizmet alanına yönelik çalışmalar ikinci planda kalması özelleştirmeyi arttırmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) yaptığı araştırmada ülkemiz nüfusunun %12,29'u engelli bireylerden oluşmaktadır. Bu engelli bireylerin de sadece onda biri yeterli eğitim olanaklarına ulaşılabilmektedir. Engellilerin eğitiminde yaşanan sorunlar ise her sene katlanarak artmaktadır. Bu sorunların çözülmesi öncelikle özel eğitim hizmetlerinin altyapısının nitelik ve nicelik olarak

geliştirilmesi ve engellilerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesine bağlı olduğu kesindir.

Ülkemiz genelinde devlet tarafından açılan özel eğitim ilköğretim okullarının sayısı incelenirse;

- Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulu (14)
- Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İş Okulu (15)
- Görme Engelliler İ.Ö.O (15)
- İşitme Engelliler İ.Ö.O (50)
- Ortopedik Engelliler İ.Ö.O (4)
- İşitme Engelliler Meslek Lisesi (14)
- Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi – İlköğretim Okulu (22)
- Öğretilebilir Zihinsel Engelliler Eğitim ve Uygulama Okulu (94)
- Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklara Bilim ve Sanat Merkezleri (36)
- Yetişkin Zihinsel Engelliler Okulu (2)
- Hastane Okulları (47) tane olduğu görülebilir.

Bu sayılardan anlaşılacağı gibi engel türlerine ve düzeylerine göre, okul sayısının ülke genelinde diğer örgün eğitim veren ilköğretim okullarıyla kıyaslandığında yetersiz sayıda olduğu ve bu nedenle yeni liberal politikaların ve özelleştirmenin etkisiyle özel eğitim alanında Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlı çalışan özel eğitim kurumların sayısının gittikçe artmış olduğu görülebilir ve bu kurumların, yıllarca eve kapanmış hiçbir eğitim olanağına erişemeyen hatta yaşları küçük olması nedeniyle devlet okullarına kabul edilmeyen çocuklar için çare kapısı olduğu belirtilebilir (Vural, Yücesoy, 2003, 146).

Oysa engellilere yönelik eğitim hizmetleri piyasa ekonomisi ile çelişmektedir. Çünkü engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıracak başta eğitim olmak üzere sağlık ve istihdam gibi hizmetlerin var oluşunun temeli kâr etme ve karı maksimize etme mantığı olan kurumların eline bırakılamayacağı kabul edilemeyecek bir gerçektir. Engellilere sağlanacak hizmetlerin sunumu, tüm bireylere eşit mesafede durması beklenen devlet kurumları tarafından gerçekleştirilmelidir (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı [BÖİB], 2000, 15). Bu aşamada devlet, engelli bireylerin uzman personel eşliğinde ihtiyaçlarına uygun bireyselleştirilmiş esnek eğitim programlarıyla en az kısıtlayıcı ortamlarda özel eğitim hizmeti verebilmelidir. Bu alandaki

hizmetlere yönelik bütçeden ayrılan payın yetersiz olması alandaki faaliyetlerde özel sektörün desteklenmesi eğitimin paralı hale getirilmesinin amaçlı bir sonucu olarak görülebilir.

Çağdaş ülkelerde demokratik bir toplum yapısı oluşturabilmenin temel koşullarından birisi, eğitim hizmetlerinin nitelikli hale getirilip, toplumun her kesimine bu hizmetin sunulabilmesidir. Ayrıca çağdaş devletlerin anayasalarında güvence altına aldıkları hak ve özgürlüklerin sınırları, onların ne ölçüde "demokratik" olduklarının da asgari ölçütüdür. Özel eğitim gereksinimli ve engelli bireylerinde toplum içinde üretken ve başarılı olabilmeleri ve toplumla bütünleşmeleri ayrım gözetmeden verilecek nitelikli eğitim olanaklarına bağlıdır.

Bu bağlamda devlet tarafından özel eğitim alanında yeterince çalışma yapılması ve bu hizmet alanında özelleştirmenin hız kazanmasına izin vermeyerek, özel gereksinimli bireylerin eğitim olanaklarına erişebilmesine yönelik düzenlemeler yapılması engelli bireylerin toplumla barışık akranlarıyla birlikte mevcut kamu okullarında yeterli donanımla kaliteli eğitim alabilmeleri sağlanmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi yapılan araştırmanın temel problemi şu şekilde ifade edilebilir: Küreselleşme, özelleştirme ve yapısal uyum programları her birinin amacı, kamusal hizmet alanları olan eğitim, sağlık hizmetlerinin piyasada alınıp satılan birer meta haline dönüşmesidir. Bu yapılandırmayla birlikte eğitim hakkı söylemi özelleştirme ve ticarileştirmeye yenik düşecek ve toplum içinde yaşayan tüm fertler parası kadar eğitim alma fırsatı bulacaktır. Böyle bir yapılandırma sürecinde toplumun en savunmasız kesimi olan engelli bireylerin yaşamını olumsuz etkileyerek, onların eğitime erişme fırsatını sona erdirecektir. Devlet tarafından özelleştirmenin teşvik edilmesi ve özel özel eğitim kurumlarının tamamen ticari kaygılar taşıması eğitsel amaçların gerçekleşmesini olumsuz etkileyecektir. Bu süreçte araştırmanın problemi, engelli bireylere hizmet veren bu kurumların, eğitimde fırsat ve imkân eşitliği bağlamında değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde yürütülen özel eğitim hizmetlerini eşitlik bağlamında değerlendirmek ve özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının finansmanını inceleyerek, engellilerin eğitim haklarına ilişkin etkilerini değerlendirmektir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Özel özel eğitim rehabilitasyon kurumlarına devam eden öğrencilerin velilerine göre hizmetin sunumunda karşılaşılan sorunlar nelerdir?
2. Rehberlik Araştırma Merkezinde görevli uzmanlara göre özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin verdiği eğitim hizmetlerinde karşılaşılan sorunlar nelerdir ?
3. Rehberlik Araştırma Merkezinde görevli uzmanlara göre kurumlarında özel eğitim hizmetlerine yönelik yaşadıkları sıkıntılar nelerdir ?
4. Örgün eğitim kurumlarında çalışan sınıf öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin devam ettiği özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarıyla ilgili yaşadıkları sıkıntılar nelerdir?
5. Örgün eğitim kurumlarında çalışan sınıf öğretmenlerine göre sınıflarında bulunan özel gereksinimli (kaynaştırma) öğrenciyle ilgili yaşadıkları sorunlar nelerdir ?
6. Özel eğitim gereksinimli bireylere hizmet veren özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, Bakanlık tarafından belirtilmiş olan eğitsel amaçları yeterince gerçekleştirebiliyor mu?

Araştırmanın Önemi

1980 sonrası etkisini artıran yeni liberal politikalarla birlikte hükümetler, eğitimin her düzeyinde ve türünde piyasa yanlısı politikalarını uygulamaya koymuşlardır. Eğitim alanında, piyasacı politikaların bir parçası olan özelleştirme uygulamalarının yaygınlık kazandığı özel eğitim alanında devlet teşvikiyle açılan özel özel eğitim kurumlarının sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Bu kurumların Bakanlık tarafından açılmasının nedeni özel eğitim gereksinimli öğrenciye özel eğitim destek hizmeti sunabilmektir. Oysa özel kurumların bu eğitsel amacı gerektiği gibi yerine getirememesi ve özel eğitim hizmetlerinin niteliksiz koşullarda ve alanında uzman olmayan kişilerce yürütülmesi çeşitli sorunlara yol açmıştır

Milli Eğitim Bakanlığı ise özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesi konusunda kaynaştırma eğitimini benimsemesine karşın, özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlara yönelik çalışmalara ağırlık vermesi ve bu kurumları teşvik etmesi sonucu, uygulandığı yanlış politikalar ve koordinasyon eksiklikleri özel eğitim alanında hem yasal hem de uygulama açısından yetersizlikleri de beraberinde getirmiştir.

Bu araştırma sonucu elde edilen verilerle özel eğitim gereksinimli ve engelli bireylerin daha nitelikli eğitim hizmeti alabilmelerine yönelik çalışmalara bilgi sağlanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın alanda yapılacak diğer çalışmalara da esin kaynağı olabileceği umulmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın belirtilen amaçlar kapsamında gerçekleştirilebilmesi için ;

1. Araştırma, Ankara'nın Altındağ ve Mamak ilçelerinde yer alan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin idarecilerinin
2. Özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarına devam eden öğrenci velilerinin
3. Örgün eğitim kurumlarında çalışan ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin
4. Rehberlik araştırma merkezi yetkililerinin görüşleriyle sınırlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Tanımlar

Engelli (Özürlü) : Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerin kaybedilmesi, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçların giderilmesinde rehabilitasyon korunma ve bakım hizmetlerine ihtiyacı duyan bireydir (Cavkaytar,Diken, 2005,3).

Özel Eğitim Okulları: Özel gereksinimli bireylere hizmet veren, devlet tarafından açılan uzman personelin bulunduğu, bireyselleştirilmiş esnek eğitim programlarıyla hizmet veren kurumlardır .

Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumları: Örgün eğitim okuluna devam eden özel gereksinimli bireylerin zihinsel fiziksel, sosyal ve duygusal davranış problemini ortadan kaldırmak ya da en az seviyeye indirmek ve bağımsız yaşama becerilerini geliştirerek topluma uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla özel eğitim desteği sunan kurumlardır (Meb,2004).

Özel Gereksinimli Birey: Engellilik sınıflandırmasına göre resmi sağlık kurulu raporu ile ağır özürlü olduğu belgelendirilenlerden günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişilerdir (Eripek, 2005, 4).

Özel Eğitim Sınıfı: Okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özelliklerine göre açılan sınıflardır (M.E.B, 2006).

Özel Eğitim: Özel eğitim gerektiren öğrencilere yönelik en az kısıtlayıcı ortamda, uzman personel eşliğinde, bireyselleştirilmiş eğitim programları ile yürütülen eğitim faaliyetleridir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) : Bireyselleştirilmiş eğitim programı rehberlik araştırma merkezlerinde “Eğitsel değerlendirme ve izleme ekibi” tarafından gerçekleştirilen “Ayrıntılı değerlendirme süreci” sonunda özel eğitim hizmetlerinden yararlanması uygun görülen özel gereksinimli öğrenciler için hazırlanan programdır (Kargın, 2008, 61).

Rehberlik Araştırma Merkezi: Özel eğitim ve psikolojik danışmanlık alanında hizmet vermektedir. Eğitsel ve mesleki rehberlik, bireysel ve grupla rehberlik konusunda danışmanlık yapmaktadır. Ayrıca özel eğitim gerektiren bireyin belirlenmesi eğitsel tanılama ve özel eğitime muhtaç öğrenci için gerekli yönlendirmeler sağlanmasında hizmet veren bir kuruluştur (Meb, 2006).

Kamu Hizmeti: Siyasal alanın örgütüce (devletçe) kısmen ya da tamamen üretim ilişkileri alanının kurallarından bağışık kılınarak üstlenilen, kamusal (siyasal) alana dâhil edilen toplumsal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetlerdir (Karahanoğulları, 2003, 66).

Eğitim Hakkı: Bireyin sahip olduğu yetenekleri ilgi ve istekleri doğrultusunda gerçekleştirebilme ve toplumsal davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilebilmesi ya da bireye bir takım amaçlara dönük yeni davranışlar kazandırılmasına yönelik bir haktır.

Kısaltmalar

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı

BÖİB : Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı

DB : Dünya Bankası

DİE : Devlet İstatistik Enstütüsü

DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

EQUAL : Toplumsal İstihdam Girişimi

GATS : Hizmet Ticareti Antlaşması

ILO : Dünya Çalışma Örgütü

IMF : Uluslar arası Para Fonu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RAM : Rehberlik Araştırma Merkezi

SHÇEK : Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu

YUP: Yapısal Uyum Programı

SSK : Sosyal Sigortalar Kurumu

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

EĞİTİM HAKKI

Bu bölümde eğitim hakkı kavramı ile özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim hakkına ve özel eğitim hizmetlerine yer verilerek küreselleşme ve neoliberalizmin eğitim hakkına etkilerine dair bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Eğitim Kavramı

Eğitim, en genel anlamıyla davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu değişkenliğin yönü, içeriği ve yöntemi, kişinin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve toplumsal koşullar ile değer yargılarına, yaşadığı ortamının kültürüne bağlı olarak değişebilir. Eğitim, bireylere kazandırılacak davranışların önceden belirlendiği ve nasıl kazandırılacağının planlandığı bir süreçtir. Bu nedenle eğitim, çeşitli amaçlara yönelik olabilir. Eğitim yoluyla, bireylere temel beceriler işe yönelik beceriler ve bir politik veya ideolojik bilinç kazandırmak amaçlanabilir (Ünal ,1996 ,7).

Eğitim ile bireylere kazandırılan bilgi , beceri ve yeterlilikler ile bunları kazandırmanın yol, yöntem ve araçları zaman içinde aynı toplumlarda farklılık gösterdiği gibi, tarihsel süreç içinde farklı toplumlar arasında da farklılıklar göstermektedir. Bunların yanında, eğitime biçilen rol ve eğitime ilişkin beklentiler de toplumsal formasyonun türüne göre farklılaşmaktadır (Soydan, 2006 ,182).

İnsan haklarıyla ilgili belgelerde, eğitim hizmetleri üzerinde, önemle durulan konulardan biri olmuştur.İnsanın kişiliğini geliştiren, var olan yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olan, toplum içinde uyumu kolaylaştıran ve temel özgürlüklere saygıyı pekiştiren bir süreç olarak ifade edilmiştir.

Bu nedenle eğitim hizmeti, insanın insan olmasından kaynaklanan ve bu yüzden vazgeçilmez ve devredilmez nitelikteki hakları arasında yer

almaktadır. Bir toplumun kültürü, dili, dini, örfü, gelenekleri, değerleri kısacası toplumu toplum yapan bir çok değer eğitim aracılığıyla kazanılır. Toplumlar, çağdaş ve iyi bir eğitim hizmeti ile kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikte insangücünü yetiştirebilirler böylece ülkelerindeki kaynakları daha etkili ve planlı biçimde değerlendirip kullanabilirler.

Hak Kavramı

Kişi, hak sahibi olabilen ve haklardan yararlanabilen hukuksal varlık demektir. Hak kavramı, bir izin bir gereklilik yada bir dilek gösterir bu açıdan hak sahibi olmak, bir şey yapma yetki ve gücünde olmak ya da bir şeyin yapılmasını talep edebilmek demektir. Haklar, bireylerin kendilerine belirli biçimlerde davranılması taleplerinin temelini oluşturmaktadır. Hak ve özgürlüklerin sınırları, devletin anayasa ve yasaları ile çizilir. Devletlerin yasalarında güvence altına aldıkları hak ve özgürlüklerin sınırları,onların ne ölçüde demokratik olduklarının asgari göstergelerinden biridir (Özsoy , 2004 , 3 - 9).

1982 Anayasasında temel haklar ve özgürlükler üç başlık altında yer alır. Bunlar kişisel kamu hakları (negatif statü hakları veya koruyucu haklar), sosyal ve ekonomik kamu hakları ve siyasal kamu haklardır.

Uluslararası Yasalarda Eğitim Hakkı

Toplumların gelişip güçlenmesinde eğitim hizmetlerinin payı büyüktür. Bu nedenle eğitim hizmeti, temel insan hakları arasında evrensel ölçekte kabul görmektedir. Geçmişten günümüze kadar insanlık tarihinin her döneminde eğitimle ilgili çalışmalar varlığını korumuş olmasına rağmen Fransız devriminden sonra eğitim hizmetleri bir hak olarak kabul edilmiştir. Çünkü burada eğitim hakkı, bir taraftan doğuştan sahip olunması gereken doğal bir hak olarak karşımıza çıkarken diğer taraftan da özgürlük, eşitlik ve kardeşlik haklarının bilincine varılması için öneme sahip bir hak olarak tanımlanmaktadır (Ercan,1998, 59). İnsanların kişiliğinin tüm yönleriyle gelişmesinde çok önemli bir etken olan eğitim süreci aynı zamanda insanların özgürleşmeleriyle de doğrudan ilişkilidir (Eğitim-Sen,2004 , 25).

Eğitim hizmetleri nasıl tanımlanırsa tanımlansın özünde insan için insan tarafından, insan göre ve insanca yürütülen / yürütülmesi gereken bir etkinliktir. Eğitim, yanlızca kendimizi bilgili kıldığınmız ve bundan hoşlandığımız için değil; bizi özgürleştirdiği için, istediğimiz etkinlik ve hedefleri izleme gücü verdiği ve bu doğrultuda ufkumuzu genişlettiği için değerlidir (Özsoy ,2004 ,4-5).

Dünya üzerinde, eğitim alanındaki faaliyetler esas olarak eğitimin "insan hakkı" olarak geliştirilmesi, temel eğitime ulaşmanın kolaylaştırılması, eğitim sisteminin çağın değişen koşullarına ve beklentilerine cevap verebilecek şekilde düzenlenmesine yöneliktir. Bu amaçla tanınmış birçok uluslararası kuruluş, eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi için ve eğitim hakkının korunmasına ilişkin bildiriler yayınlamışlardır. Hepsinin amacı da nitelikli eğitim imkanlarının dünya üzerindeki tüm ülkelerde sağlanabilmesidir.

Bu amaçla hazırlanan ve dünyada birçok ülke tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 26. maddesinde her bireyin, eğitim hakkı olduğu ve bu haktan herkesin eşit koşullarda, eşit olanaklarla yararlanabileceği vurgulanmıştır. Bildirinin bu maddesinde açıklanan eğitim hakkı çocukları, yetişkinleri ve tüm bireyleri kapsamaktadır. Çünkü eğitim, yaşam boyu süren dinamik bir süreçtir (Çakır, 2006, 31).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, eğitim hakkını, hem nitel hem nicel boyutlarıyla inceleyen evrensel bir belgedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgenin 26. maddesine göre:

> Madde 26: Eğitim Hakkı
>
> 1) Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksel eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim yeteneklere göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.
> 2) Eğitim insan kişiliğinin tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır.
> 3) Eğitim, bütün uluslar, ırklar, dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve nirleşmiş milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.
> 4) Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

Bu bildirge, eğitimin insan kişiliğini geliştirmesi ile insan haklarına saygıyı güçlendirme konusundaki amaçları da vurgulamıştır. İçerisinde, eğitimin kamusallığı ve parasızlığı arasındaki ilişki çok net biçimde kurulmuştur (Özsoy, 2004, 7).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne göre eğitim hakkı, kişinin toplumsal yaşamı içindeki sosyal ve ekonomik etkinlikleri ile ilgili kamu hakları arasında yer almaktadır. Bu nedenle eğitim hizmetleri, devlet tarafından planlanarak yeterli bütçe ile nitelikli ortamlarda uzman personel ile sağlanması gerekir. Eğitimin temel bir insan hakkı olması nedeniyle, bütün ulusal ve uluslararası belgelerde de ifade edildiği gibi herkese cinsiyeti, rengi, ırkı ve dini ne olursa olsun tüm insanlara sağlanabilmelidir. Bu hakkın kullanılmasında, kişilerin taleplerini özgürce demokratik yollarla dile getirmesini sağlamak önemlidir (Dinçer, 2006, 321 - 322)

Eğitim hakkının, devlete ve topluma yükümlülük sağlamasını ifade eden uluslararası belgelerden biri de Yükseköğretim Kurumlarının Özerkliği ve Akademik Özgürlük Üzerine Lima Bildirgesi (6 -10 Eylül 1988) 'dir. Bildirgede eğitim hakkıyla ilgili şu görüşlere yer verilmiştir :

a) Her insan eğitim hakkına sahiptir.
b) Eğitim insan kişiliğinin ve onurunun tam gelişimini sağlamaya yöneliktir ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve barışa duyulan saygıyı pekiştirir. Eğitim insanların özgür, eşitlikçi bir toplum kurulmasına etkin bir biçimde katılmalarını sağlar ve tüm uluslar, tüm dini ve etnik gruplar ile tüm ırklar arasında anlayışı hoşgörü ve dostluğu geliştirir. Eğitim, toplumsal eşitlik, barış, tüm ulusların eşit gelişimi ve çevrelerinin korunması gibi çağdaş toplumların ana hedeflerinin kavranmasında ve bunlara ulaşılmasında bir araçtır.
c) Her devlet, her tür, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik ya da başka görüş, milliyet veya toplumsal köken, ekonomik durum ya da başka bir statüye ilişkin olarak herhangi bir ayrımcılık yapmadan eğitim hakkını güvence altına almalıdır. Her devlet, ulusal gelirinin uygun bir miktarını eğitim hakkından tam anlamıyla yararlanabilmesini sağlamak amacıyla ayırmalıdır.
d) Eğitim, olumlu bir toplumsal değişimin aracıdır. Dolayısıyla eğitim, her ülkenin toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel durumlarından kopuk olmamalıdır. Bütün hak ve özgürlüklerin tam olarak edinilmesine yönelik biçimde statükonun değiştirilmesine katkıda bulunmalı ve daimi biçimde değerlendirmeye açık tutulmalıdır.

Lima Bildirgesi, eğitim hakkının sağlanmasına ilişkin kaynağın ayrılması sorumluluğunu devletlere yüklemekte, özgürlükçü ve eşitlikçi bir içerik öngörülmektedir. Bildirgenin değindiği önemli noktalardan biri de eğitimin "olumlu bir toplumsal değişimin aracı" olması ve "statükonun değişmesine katkıda" bulunması gerektiğidir (Eğitim-Sen, 2004 ,25).

Daha sonra Birleşmiş Milletler tarafından, 6 Aralık 1966 tarihinde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ile 20 Kasım 1989 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni yayınlanmıştır (Eğitim-Sen, 2004, 23).

Eğitim hakkını, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden sonra ileri noktaya taşıyan Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmenin en uzun maddesi de eğitim hakkını içeren 13. maddesidir. Bu madde uluslararası hukukta eğitim hakkını en ayrıntılı düzenlenen bir maddedir. Bu maddenin içeriği şu şekildedir:

> Madde 13: Eğitim Hakkı
>
> 1) Bu sözleşmeye taraf devletler eğitim hakkını tanır. Sözleşmeci devletler, eğitimin insan kişiliğinin ve onurunun tam olarak gelişmesine ve insan hakların ve temel özgürlüklere saygı güçlendirlmesinde anlamışlardır. Devletler, ayrıca herkesin özgürlükçü topluma etkili bir biçiminde katılmasını sağlayacak, bütün uluslar ile bütün ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında, hoşgörü ve dostluğu geliştirecek ve Birleşmiş Milletler'in barışın korunması için yaptığı faaliyetlerini ilerletecek bir eğitim verilmesi konusunda anlaşırlar.
> 2) Bu sözleşmeye taraf olan devletler eğitim hakkının tam olarak gerçekleşmesini sağlamak amacaıyla şu yükümlülükler yerine getirir:
> a) İlköğretim zorunludur ve herkese ücretsiz ilköğretim sağlanır
> b) Teknik ve mesleki eğitim de dahil ikinci eğitimin farklı türleri ve özellikle başlangıçta verilecek ücretsiz geliştirme eğitimi gibi her türlü uygun vasıtalarla, kural olarak herkesin girmesine ve yararlanmasına açık duruma getirilir.
> a) Yüksek öğrenim, özellikle başlangıçta verilecek ücretsiz geliştirme eğitimi gibi her türlü uygun vasıtalarla yetenek ölçüsüne göre herkesin eşit olarak yaralanmasına açık duruma getirilir.
> b) İlk eğitimin bütün dönemini tamamlayamamış veya bu eğitimi hiç alamamış olan kişiler, mümkün olduğu kadar temel eğitim almaya teşvik edilir veya bu eğitimi almaya mecbur tutulur.
> c) Her düzeydeki okul sistemlerinin geliştirlmesi aktif olarak sağlanmaya çalışılır; yeterli bir burs sistemi kurulur ve öğretmenlerin maddi koşulları sürekli olarak iyileştirilir.
> 3) Bu sözleşmeye taraf devletler, anne-babaların ve uygulanması mümkünse varislerin de çocuklarını devlet tarafından kurulan okulların dışında var olan ama devlet tarafından konulmuş veya onaylanmış standartların asgari şartlarına sahip bulunan okullara gönderme ve kendi inançlarına uygun bir biçimde çocuklarına dinsel ve ahlaki eğitim sağlama haklarına saygı gösterir.
> 4) Bu maddenin hiçbir hüküm, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen prensiplerin özel eğitim kurumlarında her zaman yerine getirilmesi ve özel eğitim kurumlarında verilen eğitimin devlet tarafından gösterilen asgari standartlara uyması halleri saklı kalmak kaydıyla, kişilere ve kuruluşlaraeğitim kurumları kurma ve yönetme serbestisi verecek şekilde yorumlanamaz.

Bu sözleşmeyle, eğitim hakkının tam uygulanması için eğitimin her tür ve düzeyinde neler yapılması gerektiğinin ayrı ayrı düzenlenmesi, birbirinden bağımsız olarak ele alınabileceği anlamına gelmemektedir. Çünkü sözleşmeyle taraf devletlere, tüm düzeylerde bir "öğrenim ağı" oluşturmak için etkin bir çalışma yükümlülüğü getirmiştir
(Özsoy, 2004, 6).

Sözleşmenin eğitim hakkıyla ilgili 13. maddesinin uygulamasına ilişkin genel gözlem raporunda eğitim hakkıyla ilgili birbiriyle bağlantılı dört temel özellik şöyle sıralanabilir.

Erişebilirlik: Eğitim kurumları ve eğitim programları herkesçe erişebilir olmalıdır. Erişebilirliğin üç boyutu vardır.

a) Ayrımcılık karşıtlığı
b) Fiziki erişebilirlik
c) Ekonomik bakımdan erişebilirlik

Donanım: Eğitim kurumları ve eğitim programları yeterli nitelik ve nicelikte olmalıdır.

Kabul Edilebilirlik: Eğitimin biçimi ve içeriği, öğretim programları ve pedagojik yöntemler dahil öğrencilerce ve gerektiğinde ana-babalarca kabul edilebilir olmalıdır.

Uyarlanabilirlik: Eğitim, değişmekte olan bir toplumun gereksinimleri olduğu gibi öğrencilerin kendi kültürel ve toplumsal ortamları içindeki gereksinimlerine de uygun biçimde esnek olmalıdır (Özsoy, 2004, 12).

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan ikinci önemli belge ise Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir. 20 Kasım 1989 'da oy birliği ile kabul edilmiştir. Bu bildirge ile eğitim hakkı, çocuğun en temel haklarından birisi olarak kabul edilmiştir. Bu madde ile taraf devletler, çocuğun eğitim hakkının fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirilmesi görüşünde birleşmişlerdir.

Sözleşmenin eğitim hakkını düzenleyen 28. ve 29. maddesinin içeriği şu şekildedir :

Madde 28 : Eğitim Hakkı

1) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
2) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar.
3) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler.
4) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler.
5) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.
6) Okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve sözleşmeye uygun olarak yürütülmesi için gerekli tüm önlemleri alırlar.
7) Eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kalkmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine geçmek ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunması amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler.

Sözleşme'nin 29. maddesi ise, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin olabildiğince geliştirilmesini; insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak, anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanmasını öngörmektedir.

Bu sözleşme içinde, eğitim hakkını düzenleyen 28. ve 29. madde bildirgedeki tüm hakları kapsayan dört temel ilkeyle birlikte uygulanmalıdır. Bu ilkelerin hepsi, bir eğitim sisteminin ya da belirli bir okulun nasıl biçimlendirileceğini tanımlayan kapsamlı bir çerçeveye sahiptir. Bu ilkeler sırasıyla, çocuklar arasında hiçbir ayrım gözetilmemesi, çocuğun yüksek yararına öncelik tanınması, yasama ve gelişme hakkının korunması ve çocuğun görüşlerine saygının gözetilmesine ilişkin ilkelerdir (Akyüz, 2000).

Ülkemiz bu sözleşmeyi 17 Ağustos 1994 gün ve 4058 sayılı yasayla onaylamış ve 23 Aralık 1994 tarihinde iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir. Sözleşmede 30 yıl önce kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesinden de ilkeler yer almış. Ayrıca özel çocuklara özel davranış gösterilmesi ve eğitim sağlanması vurgulanmıştır. Ülkemiz bu sözleşmenin çekince koyduğu 29. maddesinde çocuğa tanınan eğitim hakkının kullanılması sağlamak için taraf devletlerce alınacak önlemler ve çocuğun eğitiminin taşıması gereken amaçları belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin ardından bir diğer uluslararası kuruluş olan Avrupa Konseyi de eğitim hakkını içeren belgeler yayınlamıştır. Avrupa Konseyi I. ve II. kuşak insan hakları belgeleriyle eğitim hakkını güvence altına almıştır. Daha sonra Avrupa konseyi, 1961 yılında "Avrupa Sosyal Şartını" yayınlamıştır. Türkiye, 1989 yılında çok sayıda çekince koyarak bu belgeyi onaylamıştır. Sosyal şart, çocuklar, gençler ile özürlülerin mesleksel yönlendirme ve mesleksel eğitim haklarıyla ilgili düzenlemeler yapmıştır. Türkiye'nin çekince koyduğu maddeler arasında bu alandaki kurallarda bulunmaktadır.

Bir başka uluslararası örgüt olan Avrupa Birliği'nin de eğitimle ilgili yayınladığı belgeler bulunmaktadır. Bunlardan İnsan Hakları ve Temel Haklar bildirgesi 12 Nisan 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

Bu bildirgenin 14. maddesi eğitim hakkına ilişkindir. Buna göre;

> Madde 14 : Eğitim Hakkı
> 1) Her kişini eğitim, mesleksel ve sürekli eğitime erişme hakkı vardır.
> 2) Bu hak parasız zorunlu öğretim izleme yetkisini içerir." ifadesi kullanılmıştır.

Özetle, uluslararası bir çok bildirge içerisinde eğitim hakkı, temel insan haklarının başında yer almaktadır. Bu anlamda bir çok uluslararası örgüt, eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, dünyadaki tüm insanlara eşit koşullarda parasız eğitim alabilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ülkelerin bir çoğu kalkınmanın temeli olan eğitim hizmetleri alanına önem vermiş ve eğitim hakkının geliştirilmesi yaygınlaştırılmasına ilişkin yasalar uygulamaya koymuştur.

Fakat herkese eğitim hizmeti sunulabilmesi ve eğitim hakkının tüm ulusal ve uluslararası belgelerde yer bulmuş olması, toplum içerisinde gerektiği gibi uygulandığı anlamına gelmemektedir. Eğitim hakkının yaşama geçilmesinin bir koşulu, kamu finansmanı ise diğer koşulu da içeriğinin bilimsel, demokratik ve laik yani nitelikli olması ve insanların kendi dil ve kültürlerini gelişmesini sağlayacak koşulların oluşturulmasıdır.

Bu çerçevede eğitim hakkının toplum içinde yaşam bulabilmesi için :

a. Herkese eğitim olanakları sunulabilmelidir.
b. Yaşamboyu ulaşılabilmelidir.
c. Örgün eğitim yeterli sürede verilmelidir.
d. İlkece kamu görevi olarak parasız sunulmalıdır.
e. Çağdaş, bilimsel, yaşamsal olmalıdır.
f. Özgür , demokratik ve katılımcı bir ortamda kullanlmalıdır.
g. Ortak genel kültür kazanma yanında ilgi ve yeteneklere göre çeşitlenmiş olmalıdır.
h. Resmi dil yanında başka dillerde de yapılmalıdır.
i. Uzman ellerde ve iyi yetişmiş öğretmenlerce gerçekleştirilmelidir

(Eğitim – Sen, 2004, 20).

Bu gelişmelere karşın eğitim hakkının uygulanabilmesi, birçok ülkeyi etkileyen ve II. Dünya Savaşı'yla birlikte etkisini daha da fazla hissettiren küreselleşme ve beraberinde yeni liberal politikalar eğitim hizmetinin piyasalarda alınıp satılabilen bir metaya dönüşmesine neden olmuştur.

Eğitim hizmeti, piyasa sektörüne girdikçe “hak” olma özelliğini yitirmeye başlamıştır. Böylece eğitim hizmeti alanına yönelik harcamalarda azalmalar görülmüştür. Hak olma özelliğini yitiren eğitim alanına yönelik harcamalarda azalmıştır. 2000 yılı itibariyle dünya genelinde eğitim sektörüne yapılan harcamalar 2 trilyon dolardır. Bu tutar, dünya üzerinde 50 milyon öğretmen, 1 milyar öğrenci ve yüz binlerce eğitim kurumunu kapsamaktadır. Bu muazzam büyüklük sermayenin gelecekteki yatırımlar için önemli bir kâr alanı olarak görülebilir. Yeni liberal düşünürlere göre bu sayısal değerler, her alanda olduğu gibi eğitim sektöründe de piyasa içerisindeki rekabet ortamının oluşmasına neden olmaktadır (Eğitim –Sen, 2004, 18).

Ülkemizde Eğitim Hakkı

1923 yılında Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte ülkemizde eğitime daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. 1924 Anayasasında ilköğretimin bir hak olarak devletin sorumluluğunda olduğu ve her iki cinsiyet için zorunlu ve parasız olması gerektiği kabul edilmiştir. Aynı yıl kabul edilen Öğretim Birliği yasası (Tevhid-i Tedrisat) ile tüm bilim ve eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplamıştır. Böylece batı modelini esas alan okul sistemi yerleştirilmeye çalışılmıştır (Gök, 2004, 2).

Zaman içerisinde ülkemizde eğitim sistemi üzerinde hızlı bir değişim yaşanmış, hilafete ve saltanata son verilirken modern, çağdaş ve batılılaşan bir ülke yaratılmaya çalışılmıştır. Özellikle Atatürk önderliğinde, eğitim hizmetleri kalkınmanın birinci koşulu olarak kabul edilmiş ve latin harflerinin kabulünün ardından okuma-yazma seferberliği ile nüfusun okuma yazma seviyesini yükseltmek için büyük bir çaba içerisine girilmiştir. Fakat İzmir İktisat Kongresi’nde kabul edilen liberal ekonomi politikasına bağlı olarak, eğitim hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin farklı kararlara imza atılması ve bu kararlar doğrultusunda eğitim sürecinde pragmatistçe bir ulus inşa etmeye yönelik bir anlayışın ilk temelleri atılmaya başlanmıştır. Ulusun ekonomi politikası, kapitalizm eksenli ve sistemin doğası gereği eşitsizlikler üzerine inşa edilmesi hedeflenmekteydi. Kapitalist ekonominin güçlenmesi için bir üst yapı kurumu olarak görülen eğitim hizmetleri de bu yönde şekillenmektedir (Eğitim-Sen, 2004 , 22).

Bu gelişmelerle birlikte çok partili döneme geçiş ve batılılaşma hareketleri eğitim sistemi üzerinde hızla etkili olmaya başlamıştır. 1946 yılı, ülkemiz için dönüm noktası niteliğinde olmuş ve okullar batı görüşünde, sosyal kültürel hayatı geliştirici programlarla eğitim vermeye başlamıştır. Hedeflenen eğitim politikası, ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde etkili olabilecek nitelikteki insan gücünü yetiştirmeye yönelik olmuştur. Böylece Türkiye'de ekonomik değerler, eğitim sistemini esir almaya başlamıştır.

1950 yılından sonra örgün eğitim sistemi giderek derinleşen bir kargaşanın içine sürüklenmeye başlamıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte girişilen kimi reformalar da geri adım atılmış. İmam Hatip okulları yeniden açılmaya başlamış ve Anadolu'nun can damarı niteliğindeki köy enstütüleri kapatılmıştır (Eğitim-Sen, 2004 , 26) .

Bu gelişmelerle giderek dünya üzerinde büyük bir güç olan Amerika Birleşik Devletleri ülkemizde uygulanan eğitim politikalarını etkisi altına almaya başlanmış ve eğitim sistemimiz gitgide piyasa koşullarına terk edilmeye başlanmıştır. Eğitim planlamasında, insan gücü gereksinimlerini karşılamaya yönelik insan sermayesi modeli ile toplum içinde fırsat ve imkan eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir.

Ülkemizdeki bu kargaşa, liberal 1961 Anayasasında eğitim hakkının bireysel hak ve sorumluluklar ile sosyal hak ve sorumluluklar olmak üzere iki başlık altında ele almasına neden olmuş ve anayasada devlete, bireyin maddi ve manevi yönden geliştirilmesi sorumluluğu verilmiştir. Din eğitimi ise gönüllük prensibine bağlanmış, sanat ve bilimde özgürlük tanınmıştır. Ayrıca özel okulların, her seviyede olabileceği ancak sınırlı tutulması öngörülmüştür. 1961 Anayasasıyla üniversitelere de akademik ve idari bağlamda özerklik getirmiştir (Gök,2004, 3). Bu anayasanın 50. maddesiyle devlete, halkın eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını sağlama sorumluluğu yüklenmiş ve yine aynı madde ile devlet maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecesine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar ve devlet, durumları sebebiyle özel eğitime muhtaç olanları, topluma yararlı kılacak tedbirler alır." ifadesi kullanılmıştır (Arslan, Mirici, Yaman, 2001 , 8).

Bu anayasanın ardından 1961 yılında gene eğitimle ilgili önemli bir yasa olan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu kabul edilmiştir. Bu yasa, eğitim

öğrenim hakkının kullanılmasını düzenleyen bir yasa olmakla birlikte yasa içerisinde, eğitimde fırsat eşitliği bağlamında, devlet okullarında parasız okuma yetiştirici ve tamamlayıcı kurslar açılması, yatılı bölge okullarının kurulması ve özel eğitime muhtaç çocuklara eğitim olanakları sağlanması gibi ilkeler ve önlemler yer almıştır.

Bu yasanın eğitim hakkını düzenleyen maddelerinin içeriği ise şu şekildedir :

> Madde 2: "İlköğretim, ilköğretim kurumlarına verilir. Öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi devlet okullarında parasızdır."
>
> Madde 12: "Mecburi ilköğretim çağında bulundukları halde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan özürlü çocukların eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır." ifadeleri yer almaktadır.

Ülkemizde 1970'li yıllardan itibaren başlayan siyasi istikrarsızlık sonucu 12 Mart 1971 günü kuvvet komutanlarınca hükümete verilen muhtıra ile ülke için yeni bir dönem başlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler 1961 Anayasasında değişik yapılmasına neden olmuştur.Bu değişiklikler ile 1961 Anayasasında yer alan haklar ve özgürlükler sınırlandırılmıştır. 1973 yılında Milli Eğitim için önemli belge sayılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu yayımlandı. Bu kanun 24 Haziran 1973 tarihinde kabul edildi. Milli Eğitim Temel Kanunu, planlı kalkınma döneminde oluşturulduğu için eğitim ile ilgili yürütülecek hizmetlere yeni ivme kazandırması hedeflenmiştir. Türk milli eğitimini düzenleyici ve aynı zamanda emredici bir anlayışa sahiptir. Bu yasanın eğitim hakkını ve eğitimde fırsat eşitliğini ilgilendiren maddelerinin içeriği ise şu şekildedir :

> I. Genellik ve Eşitlik
>
> Madde 4: Eğitim kurumları dil, dil, ırk, cinsiyet, din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.
> II. Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları
> Madde 5: Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.
> III. Eğitim Hakkı
> Madde 7: Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.
> IV. Fırsat ve İmkan Eşitliği
> Madde 8: Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs ve kredi ve başka yollarla yardımlar yapılır.
> Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır ifadeleri yer almaktadır.
> Bu kanunun 22. maddesinde ise " İlköğretim, 6 – 14 yaş çocukların eğitim ve öğrenimlerinikapsar. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır." denilmektedir.

Bu yasada, 1983 yılında değişiklik olmasına rağmen günümüzde milliyetçi bir eğitim ideolojisinin tek örneği niteliğindedir.

Ülkemiz için 1980 yılı, ekonominin dışa açılmasında bir dönüm noktası niteliğindedir. 24 Ocak kararları sonrası, tüm dünyayı etkisine alan neoliberal politikalar ülkemizi de etkilemeye başlamış ve Türkiye yeni çıkmazların içine sürüklenmeye başlamıştır.

Küreselleşme ve yeni liberal politikalar, kamusal hizmet alanları olan sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim gibi bir çok hizmet sahasından yenileşme ve değişmenin yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye'de eğitim hizmetlerinin özel sektöre devredilmesi ve eğitimin paralı hale getirilmesine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Bu ticarileşme eğilimi beraberinde kamu okullarındaki eğitim faaliyetlerinin niteliksiz hale gelmesine neden olmuştur. 1980'li yıllara kadar devletin sorumluluğunda yürütülen eğitim hizmetleri bir anda geri plana atılmıştır. Ayrıca ülke içerisinde toplumsal eşitsizliklerin yaşanması sermaye ve emek arasında zaten adaletsiz olan dengenin sermaye güçleri lehine bozulmasıyla eğitim sisteminde farklı değişiklikler yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Yeni liberal ekonomi politikalarının uygulandığı bu dönemde gelir dağılımındaki eşitsizlikler eğitimde imkan ve fırsat eşitliği açısından ciddi gerilemelerle kendini hissettirmiştir. Devlet bütçesinden eğitime ayrılan kaynaklar düzenli olarak azalmaya başlamıştır (Gök, 2004, 3).

Yeni liberal politikaların yön verdiği kamu reformu politikaları ile diğer kamusal hizmet alanlarında olduğu gibi temel kamusal hizmet olan eğitim hizmetlerinde de yapı ve işleyişi boyutlarıyla bütünsel bir dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır. Bu liberal hegemonya ile devletin en önemli güç kaynakları olan eğitim ve okul sistemi kapitalizmin kendilerini yeniden yapılandırması sonucu uzun yıllar etkili olacak bir değişim sürecine girilmiştir. Bu değişim sürecini dört boyutta inceleyen Tural (2007, 16) 'a göre birinci değişim sermayenin eğitim alanına girişim koşullarının diğer bir deyişle zeminin oluşturulması, ikinci değişim eğitimin piyasallaştırılması, üçüncü değişim ise esnek üretimin yaygınlaştırılması ve son olarak dördüncü değişim ise kültürel etkileri ve postmodernizmin eğitim alanındaki izdüşümleri olarak kavramsallaştırılabilir.

Eğitimin iş dünyasının ve piyasanın değişen bilgi ve beceri taleplerini karşılamak için rekabet temelinde yeniden yapılandırılması sonucu eğitim hakkı, fırsat eşitliği toplumsal adalet yurttaşlık ve demokrasi gibi toplumsal işlere yön veren nosyonlar gözden düşmüş, rekabetçilik ve girişimcilik kültürü başat eğitsel paradigma halini almıştır
(Sayılan, 2006 , 45).

7 Kasım 1982 tarihinde kabul edilen ve halen yürülükte olan Anayasasının 10. ve 27. maddesi eğitimde fırsat eşitliğine yer vermiş ve eğitim hakkı güvence altına alınmıştır. Bu maddeler içeriği şu şekildedir :

> "Kanun önünde eşitlik"
> Madde 10: "Herkes dil, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir aileye, zümreye, kişiye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."
> "Bilim ve sanat hürriyeti"
> Madde 27: "Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir."

Anayasanın 42. maddesi eğitim hakkına ilişkindir. Bu maddenin içeriği ise şöyledir:

> "Eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi"
> Madde 42: "Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimini sürdürmeleri amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğtime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır." ifadeleri yer almaktadır.

Anayasanın bu maddeleri ile eğitim hizmetlerinin kamu düzeni çerçevesinde devlet tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. Fakat anayasa ile güvence altına alınan eğitim hakkının toplum içinde gerekli sosyal ekonomik koşullar oluşmadıkça ve imkan fırsat eşitliği yeterince bireylere sağlanmadıkça uygulanmaya konulamayacağı açıktır.

Kalkınma Planlarında Eğitim Hakkı

Planlı kalkınma dönemine geçildiğinden beri, eğitim ile ekonomi arasında koparılmayacak kadar güçlü bağlar kurulmaya başlanmıştır. Eğitim hizmetleri, ekonomik gelişmeyi sağlayan bir araç olarak görülmüştür. Hazırlanan kalkınma planlarında eğitim sisteminin, ticarileşmesine yönelik çalışmalar farklı şekillerde yer bulmuştur. Dönemin politik anlayışına göre, eğitim sisteminin iki temel işlevi vardır. Birincisi, yeni kurulan ekonomik yapıya uygun insangücünü yetiştirmek, ikincisi ise bireylerin bu ekonomik yapıyı içselleştirmeleri ve kalkınma hedeflerine uyumlu değer ve davranışları benimsemelerini sağlamak olmuştur. Bu bağlamda eğitim hizmetleri, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963 -1967) "İnsangücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma" başlığı altında yer almıştır. Eğitimde eşitlik olgusuna vurgu yapılsa da asıl hedef, kalkınmaya eşlik edebilecek güçte ve nitelikte insangücü yetiştirmek olmuştur. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 - 1972) içindeyse eğitim hizmetleri, "Ekonomik Gelişmede İnsan Unsuru" başlığı altında yer bulmuş ve vatandaşların temel eğitim hizmetlerinden ve devletçe sağlanan eğitim imkanlarından yararlanması ve fırsat eşitliği ilkesine göre eğitim ortamlarının düzenlenmesi ifadesi ile eşitlik kavramı ön plana çıkarılmıştır. 1973-1977 yılları arasında hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ise eğitim hizmetlerine "Eğitim ve Kültür" başlığı altında yer verilmiştir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ise ilk defa "Eğitim" başlığı altında doğrudan eğitim hizmetleri ele alınmıştır. Bu plan diğerlerinden çok farklı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Planda açık ve net olarak "eğitimin hızla meta haline dönüşmesini engellemek" ifadesi yer almıştır. Bu ifade ile artık eğitim hizmetlerinin, piyasa koşullarına girmiş olduğu anlaşılmaktadır. Böylece kalkınma planlarında yer alan eğitimde imkan ve fırsat eşitliği ifadesi, uygulamada yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989), eğitimde eşitlik kavramının yanı sıra özelleştirmenin özendirilmesine ilişkin ifadeler ilk kez yer almıştır. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) ise daha çok yüksek öğretime ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) ise açık bir ifade ile özel okulların açılması ve yaygınlaştırılmasına yönelik hedefler yer almaktadır. Bu planda, eğitim

finansmanı hedeflerinin içine bireysel ve toplumsal gerekçelerde girmiş,toplumsal yararı nedeniyle zorunlu eğitimde, kamu finansmanın bireysel yararının daha büyük olduğu, ileri öğretim düzeyleri için ise bu hizmetten yararlanacakların hizmet bedelini ödemesi ilkesinin benimseneceği belirtilmiştir. Bu ifade, hizmetten toplum ya da birey, kimin yararlanacağı sorusunu gündeme getirmiştir (Tural, 2002). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) ise eğitimde eşitlik bağlamında yetersiz kalmıştır. Son olarak Dokuzuncu Beş Yılllık Kalkınma Planında (2007-2013) ise eğtimde eşitlik ve olanaklarını arttrılmasına yönelik hedeflere bir önceki kalkınma planına oranla daha fazla yer vermiştir.

Kalkınma planları içinde yer alan ve eğitimin planlamasında esas oluşturan insangücü gereksinimleri yaklaşımı, dayattığı sayıltılar ve eğitim hizmetinin sunumunun ekonomik sisteme insangücü gereksinimlerini karşılama hedefine yöneltilmesi nedeniyle eşitsizlik yaratan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, eğitim hakkına sahip olması gereken tüm nüfusa eğitim hizmetlerinin sunulmasını engellemekte ve ülkenin ekonomik sistemi içerisinde işine yaramayan kazanımlarla, bireyi değersiz sayan, bireyin kendini yetkinleştirme ve geliştirme gereksinimini yok sayan bir yaklaşım oluşturması nedeniyle eğitim hakkını dışlayan bir anlayış oluşturmaktadır (Eğitim - Sen, 2004, 30).

Kalkınma planlarında, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğine yönelik hedefler yer almasına karşın yeterli uygulama alanı bulamadığı görülmektedir. 1997 yılından itibaren, ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması ve zorunlu tutulması ile eğitimde imkan ve fırsat eşitliğinin sağlanacağı öngörülmüş olmasına rağmen ülkemizdeki bölgesel eşitsizlikler ve doğu ve batı arasındaki okuma yazma düzeyleri arasındaki farkta gittikçe derinleştirmiştir. Kırsal kesimde okulu ve öğretmeni olmayan birçok köy vardır. Ayrıca yetersiz sınıflar ile eksik araç-gereçin olması eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanmasının önünde engeller oluşturmaktadır.

Eğitim politikalarının, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğini sağlamaya yöneltilmesi için öncelikle varılmak istenen noktanın tanımlanması gerekmektedir. Oysa ülkemizde nereye varılmak istendiği anlaşılmış değildir. Fırsat ve olanak eşitliğinin sağlandığı durumda herkesin aynı eğitim düzeyinde olduğu veya herkesin üst eğitim düzeyine ulaşması

hedeflenmektedir. Kısacası, toplumların ulaşmak istediği nokta, herkesin yeteneklerine uygun eğitim olanaklarına sahiptir
(Ünal, 1996 ,167).

Kısacası fırsat eşitliği kavramı ile yeterince çaba göstererek herkese gizil gücünü tüm yönleriyle geliştirme ve daha insanca bir yaşam sürdürmede eşit hak tanıma sağlanabilir (Özsoy, 2004 ,10).

Küreselleşme Ve Neoliberal Politikaların Eğitim Hakkına Etkileri

1980 yılından itibaren etkisini hissettiren neoliberal politikalar ile kamusal hizmet alanlarının piyasaya açılma süreci içinde toplum içerisinde özel okulların, özel dershanelerin ve özel özel eğitim kurumlarının sayısının artması ile birlikte eğitim sektörü kazanç kapısı haline gelmiştir. Veliler ise çocuklarına nitelikli eğitim alabilmek için çok yüksek paralar ödemek zorunda kalmışlardır. Bunun nedeni ise devlet okullarında, gittikçe kalitenin aşağı çekilmesi olmuştur. Okullarda kadrolu öğretmen yerine sözleşmeli öğretmen çalıştırılması, temizlik elemanlarına kadro ayrılmaması, okulların elektrik, su parasını ödeyemeyecek kadar zor duruma düşmesi ve borçların artmasıyla eğitim ortamları birçok sıkıntı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunlar karşısında, bireyler ister istemez özel sektöre yönlenmek zorunda kalmışlardır.

Böylece yirmi yılı aşkın süredir sadece “liberal” piyasa ekonomisini yeniden yapılandırmak için değil, “liberal“ piyasa toplumu ve kültürü yaratmak üzere eşgüdümlü ve kararlı girişimlere tanıklık etmektedir (Apple, 2006, 13). Bunun en iyi örnekleri ise devlet tarafından, özel eğitim kurumlarını teşvik edici çalışmalar yapılması, öğrenci ve velilerin “müşteri”, eğitim kurumlarının ise “şirket”, “ticarethane” şekline dönüştürmüş olmasıdır. 1980’li yıllardan itibaren, her düzeydeki eğitimin amacını ve içeriğini, piyasanın talepleri doğrultusunda belirlemeye yönelik olarak eğitim ve yetiştirmenin finansmanına yönelik yenilikler ile eğitimin toplumsal hareketlilikteki rolünü ve eşitlikçi politik işlevini yeniden düzenlemeye yönelik reformlar yapılmasına neden olmuştur. Bu reformlar “yapısal uyum programları” adı altında bir paket programı olarak uygulanmıştır (Sayılan, 2006, 47).

Yapısal uyum programları ve beraberinde uygulanan piyasa anlayışını öne çıkaran politikalar, üreticiden çok tüketiciyi değerli kılan ve kamusal hizmet alanlarına kaynak akışını azaltan politikalardır.

Eğitim hizmetleri bir sektör olarak ele alınarak, eğitim adına sektörde pratik çözümler getirilmiştir. Eğitim harcamalarının azaltılması, hizmetin özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesi olarak gündeme getirilen bu çözümler eşitlikçi eğitim anlayışına büyük zararlar vermiştir. Eğitimde "yeniden yapılanma" adı altında hayata geçirilen bu uygulamanın tek amacı "Kârlı eğitim işletmeciliği" 'dir. Kârlı eğitim işletmeciliğinin en önemli özelliği ise eğitim hakkını temel bir insan hakkı olmaktan çıkararak "piyasa" içerisinde alınıp satılabilen bir "mal" konumuna düşürmeyi hedeflemesidir (Dinçer , 2006 , 325).

Yapısal uyum programları ve küreselleşme ile beraber gelen özelleştirme kavramı, eğitimin içeriğini büyük ölçüde değiştirmiştir. Bugün OECD ve Dünya Bankası'nın indirgemeci ve teknikçi "insan kaynakları" ile "insan sermayesi" kavramları ise gittikçe müfredat programlarındaki etkisini arttırmıştır (Sayılan, 2006 , 48).

Kamusal eğitim anlayışı, finansal açıdan desteksiz bırakılmıştır. Eğitim sistemimizde bu değişimlerin yaşanmasında etkili olan bir diğer faktör ise 1998 yılında imzalanan GATS (Hizmet Ticareti Anlaşması) olmuştur. Bu anlaşma ile neoliberal politikalar çerçevesinde tüm ülkeler eşit ve özgürce ticaret yapabilecek, para ve sermaye akışı önündeki tüm engeller kaldırılarak, yoksul uluslar zenginleşecek, eski kapalı ekonomilerin bir ürünü olan gerici siyasi rejimler pazardaki serbestleşme ile çözülecektir. Türkiye, bu anlaşmayı 26 Mart 1995' te imzalamıştır. GATS 'ın ortaya koyduğu tüm politikalar, son on yılda kamusal eğitimde niteliğin düşmesine, nüfusun eğitime ulaşmasının zorlaşmasına ve eğitim hizmetlerini piyasa karşısında çaresiz bırakacak bir konuma ulaştırmıştır.

Eğitim sektörünün, alınıp satılan bir meta haline dönüştürülmesiyle paralı eğitim anlayışı gündeme gelmiş ve GATS ile Türkiye, imalat sektörü ile kamusal hizmetler olan sağlık ve eğitim hizmetlerini ve çevre hizmetlerini serbest piyasa koşullarına açmayı taahhüt etmiştir (Aksoy, 2005, 6).

GATS süreci, uluslararası, bölgesel ve ulusal ölçekteki yapısal eşitsizlikleri derinleştirmiş, gelişmekte ve gelişmiş olan ülkeler arasındaki

kadınlarla erkekler, yoksullarla zenginler arasındaki eşitsizlikleri arttırmıştır. Ayrıca hizmet ticareti anlaşması ile eğitim hizmetlerinin beş alt hizmet alanının ticarileşmesi ve piyasaya açılmasının yanı sıra her bir alt sektör için genel yönelimler yanında farklı düzeylerde serbestleşme ve ticarileşme politikaları da öngörülmüştür. Bunlar ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, yetişkin eğitimi ve diğer eğitim hizmet alanlarını kapsamaktadır (Sayılan, 2006 , 46).

Eğitim sektörü, Hizmet Ticareti Antlaşması ile uluslararası sermayenin en gözde piyasası haline gelmiştir. Böylece eğitim alaında, ticarileştirme ve özelleştirme yasal bir nitelik kazanmıştır. Dünya Ticaret Örgütünce hazırlanan ve Mart 1995'te Türkiye' nin de imzaladığı GATS ile son on yıl içerinde kamusal eğitim kurumlarındaki, eğitsel hizmet alanında gerilemeler olmuştur (Eğitim –Sen, 2004, 32).

Türkiye'de özel girişimciliğin desteklenmesi ve eğitimin yerelleşerek esnekleştirilmesi, ülkemizin Avrupa Birliği 'ne uyum sürecinin köşe taşları arasında sayılabilir. "Parasız eğitim" kavramı, toplumun önemli kesiminde hatta "paralı eğitimi" satın alamayacak yoksul gruplarda, eğitim hizmetini sunan öğretmenlerin bir kısmında zihinsel olarak gerçekliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum "parasız, nitelikli eğitimi" bir hak olarak görmeyi engelleyen düşüncenin toplumda egemen olmasına yol açmıştır
(Aksoy, 2005, 4).

Son yirmi beş yıllık süre içinde, insanların temel hakları ellerinden alınmaya başlanmış ve neoliberal politikaların etkisiyle bir çok ülkede eğitimin hak olarak kabul edilmesine yönelik yasal düzenlemeler yetersiz kalmış. Eğitim hizmetlerinden, devletin elini çekmesiyle birlikte eşitsiz koşullar oluşmaya başlamıştır. Eğitim hizmetleri ticarileştirilerek bu alanın sermaye sınıfı için kârlı bir yatırım alanına dönüşmesiyle eğitimin toplumsalyararlılığı ilkesi ortadan kalkmıştır (Özsoy,2008, 13). Uluslararası arenada yapısal uyum programlarını destekleyen baş aktörler, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği ve Uluslar arası Para Fonu (IMF)'dir. Bu uluslar arası kuruluşlar az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için uyguladıkları politikalarla temel hak ve özgürlükleri (yaşama hakkı dahil) tahrip etmektedirler (Aksoy, 2005 , 2).

Ülkemizde GATS antlaşmasını, finansal açıdan destekleyen uluslararası kuruluş Dünya Bankası'dır. Bu kuruluş, dünya'da ve Türkiye'de eğitim politikalarının oluşmasında son 25 yıldır etkili olmuştur. Bu kuruluş, küresel eğitim reformu başlığı altında az gelişmiş ülkelere proje temelli krediler vermekte olup, 1963 - 2003 yılları arasında az gelişmiş ülkeler için toplam 1179 proje temelli kredi açmıştır. Ülkemiz ise Dünya Bankası ile 1950 'den bu yana 174 kredi antlaşmasına imza atmıştır. Bu antlaşmalardan yalnızca 8 tanesi eğitim hizmetlerine yöneliktir. Türkiye'nin Dünya Bankasından 5 proje için aldığı kredi miktarı 282 dolardır. Ayrıca ülkemiz 1990 - 2003 yıllarında Dünya Bankası ile birlikte üç dev projeye imza atılmıştır. Bunlar, Temel Eğitime Destek Projesi I, Temel Eğitime Destek Projesi II ve Milli Eğitimi Geliştirme Projesidir (Eğitim – Sen, 2004, 30).

Dünya Bankası, 1980 yılından itibaren her düzeydeki eğitim hizmetlerinin amacını ve içeriğini piyasa talepleri doğrultusunda belirlemeye yönelik reformlar ile gündeme gelmiştir. Eğitim ve yetiştirmenin finansmanına yönelik reformlar ile eğitimin toplumsal hareketliliğindeki rolü ve eşitlikçi politik işlevini yeniden düzenlemeye yönelik reformlar yapmıştır (Sayılan, 2006, 48).

Ülkemizde yaklaşık yirmi beş yıldır, Dünya Bankasının çalışmaları ve hükümetlerin yanlış politikaları sonucu Türk Milli Eğitim sistemi büyük bir çöküşün içine girmiştir ve her sene artan sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Eğitim sisteminin paralı hale dönüştürülmesi, toplumun yozlaşmasına neden olmakla birlikte kalkınmanın ve gelişmenin engellenmesine neden olmuştur. Tüm dünyayı tek bir pazara dönüştürmek,az gelişmiş ülkeleri uluslararası tekellerin pazar ve kâr haline getirmek birincil hedeftir (Eğitim–Sen, 2004, 39). Bunun için ülkemiz gibi az gelişmiş ülkelerde "sürdürülebilir kalkınma" modelleri sunulmuş ve kamunun küçültülmesi özelleştirmeler, mal ve hizmet üretiminin serbest piyasa koşullarına uygun hale getirilmesi ile eğitim hakkı demokratik bir hak olmaktan çıkarılıp, ekonomik değer olarak görülmeye başlanmıştır.

ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

Bu bölümde öncelikle engelli ve özel gereksinimli bireylerden bahsedilmiş, daha sonra engelli bireylerin eğitim hakkı ile yapısal uyum politikaları ile engellilere yönelik eğitim politikaları arasındaki ilişkiden söz edilmiştir.

Engelli (Özürlü) Birey Kavramı

Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet,sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynamama durumunda kalmasına özür/ engel denir. Engel yetersizlikten dolayı toplumsal ve duygusal davranışlarında görülen sapmadır. Eğer çevrenin beklentileri, bireyin yapabildiklerinin üzerinde olursa birey bu beklentileri karşılayamaz duruma düşebilecek, dolayısıyla engel durumuyla karşılaşabilecektir (Cavkaytar, 2008 , 3 - 4).

Özel Gereksinimli Birey Kavramı

Özel gereksinimli birey, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarına göre beklenilen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyi ifade eder. Bu genel tanım tüm özel gereksinimli bireyleri kapsamaktadır. Fakat özel gereksinimli bireyler, özür tür ve dereceleri bakımından birbirlerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle genel bir tanım yapmak doğru olmamaktadır (Cavkaytar,2008,5). Özel gereksinimli bireylerinin yaşıtlarından farklı özel bir eğitime ihtiyaçları bulunmaktadır.
Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre bu bireyler şöyle sınıflandırılabilir :

- Zihinsel Yetersizlik (hafif , orta , ağır, çok ağır)
- İşitme Yetersizliği
- Görme Yetersizliği
- Ortopedik Yetersizlik
- Sinir sisteminde Zedelenme ile Ortaya Çıkan Yetersizlik

- Dil ve Konuşma Güçlüğü
- Özel Öğrenme Güçlüğü
- Birden Fazla Yetersizlik
- Duygusal Uyum Güçlüğü
- Süreğen Hastalık
- Otizm
- Sosyal Uyum Güçlüğü
- Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
- Üstün ve Özel Yetenek

Sınıflandırmadan da anlaşılacağı gibi özel eğitim gerektiren bireylerin özellikleri ve gereksinimleri ve eğitimleri de farklıdır.

Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Hakkı

Çağdaş uygarlık düzeyini hedefleyen her ülke, vatandaşlarına "ayrım göstermeksizin eğitim imkanı" sunmakla yükümlüdür. Çünkü eğitim hizmetlerinin amacı, insanların üretken olmasını sağlayabilmek, kendilerini geliştirip yetiştirmelerine yardımcı olmaktır.

Yirmi birinci yüzyıla girdiğimiz şu dönemde, engelli olsun olmasın her insanın okumaya ve kendini geliştirmeye hakkı vardır. Eğitim hizmetlerinde de fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması, demokratik toplumların en temel koşullarından biridir.

Eğitim sistemi, bireylerin gelişim sürecinde sorunlarının çözümlerinde onların ihtiyaçları olan eğitimi sağlar. Bu sistem içerisinde özel eğitim hizmetleri ise başlı başına geniş, kapsamlı, masraflı ve zor bir alan olarak tanımlanabilir. Özel eğitim, engelli bireylere yönelik yapılan amaçlı bir müdahaledir.

Ülkemizde geçmişten günümüze kadar engelliğe bakış açımızı belirleyen iki model vardır. Bunlardan biri, "bireyci model " ya da "tıbbi - medikal model" dir. İkincisi ise sosyal modeldir. Bu modeller, günümüze kadar özel eğitim hizmetlerine yönelik, geliştirilen politikaları ve özel eğitime muhtaç bireylere, toplumun bakış açısını belirlemede etkili olmuştur (Eğitim –Sen, 2004 , 84).

Bu modellerden birincisi olan tıbbi model ya da diğer adıyla bireyci model, ilk defa 1800'lü yıllarda tıp ve rehabilitasyon alanındaki gelişmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Tıbbi modelin ortaya çıkımasının, toplumlara hem olumlu etkisi hem de olumsuz etkileri olmuştur. Olumlu etkileri, engelli bireyin tanı ve tedavisinde, bakım hizmetlerinde ailelere birçok olanak sağlanmış olmasıdır. Olumsuz etkileri ise engelliğin sosyal boyutu ihmal edilmiştir. Engelli birey "hasta" olarak algılanmıştır. Modele göre "hasta" olan birey "aktif" olmak yerine "pasif" kalmaktadır. Bu yaklaşım "Engelli bireyin sorunları toplum tarafından değil kendisi tarafından çözülecektir" yaklaşımına dayanmaktadır. Kısacası engelli birey, bağımsızlıktan kendi hayat sorunlarını çözebilecek ve kontrol edebilecek durumdan yoksun kalmaktadır. Bireyci modelin, tam tersi (antitezi) ise sosyal modeldir. Sosyal model, engellilik olgusuna bireysel değil, toplumsal açıdan yaklaşmaktadır. Bu model, 1983 yılında kendileri de fiziksel engelli akademisyenler tarafından geliştirilmiştir. Engellilik, sosyal modele göre "bir bozukluğa veya eksikliğe sahip olmanın sosyal sonucu" olarak ifade edilmiştir. Sosyal modelin amacı, toplumdan dışlanan engelli bireyleri, bağımsız, üretken ve aktif bir yaşam sürebilmesini sağlamaktır. Yeni model, baskıcı olmak yerine özgürleştiricidir. Bu modele göre kişiyi engelli yapan kendisi değil, toplumun engelliye tepkisidir. Kısacası, bu modelde engellilik bireyle ilgili değildir. Toplumun engelliye bakış açısıyla ilgilidir. Kişiliğin ortadan kalkmasını ve engelli bireylerin kendi haline bırakılmasını öngörmemektedir. Engelin türü ve derecesi ne olursa olsun bireylerin kişiliklerine saygı gösterilmesi gerektiği talep etmektedir
(Eğitim –Sen, 2004 , 96).

Sosyal modelin dünyada yaygınlaşması başta Birleşmiş Milletler olmak üzere bir çok uluslararası kuruluşun engellilere bakış açısını değiştirmede etkili olmuştur. Bu dönemde Birleşmiş Milletler'in engellilere yönelik politikaları, genellikle engelli çocukları ve yetişkin bireylerin iyileşme dönemindeki gelişmelerde yol gösterici olmuştur. Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948'de yayınladığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25. maddesine göre özürlülerin sağlık, eğitim, sosyal güvenliklerinin sağlanması güvence altına alınmıştır.

Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Bildirgesine ek olarak 9 Aralık 1975'te "Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi" yayınlanmıştır. On üç maddeden oluşan bu bildirgede, engelli kişilerin toplumda gereken yerlerini alarak yaşamaları, toplumda üretken bireyler olarak katılmaları ve toplumun engellilere karşı yükümlülüklerini düzenlemiştir (Akyüz, 2000, 422). Birleşmiş Milletler'in çalışmalarıyla 1981 yılı, "tam katılım ve eşitlik" teması ile "Uluslararası Özürlüler Yılı" olarak kabul edilmiştir. 1983 -1992 yılları kapsamında on yıllık özürlüler programı oluşturulmuştur ve bu on yıl "Dünya Sakatlar On yılı" olarak kabul edildi. Bu dönemde her ülke özürlüler için "Eylem Planı" hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler bu kılavuzda, engellilere yönelik program hazırlamış onların sorunları ele alınmış ve çözüm yolları önerilmiştir. Ertesi yıl "Özürlü İnsanlar Dünya Eylem Programı" kabul edilmiştir. Bu belgede dünyada 500 milyon insanın zihinsel, bedensel ve duyumsal engelli olduğu belirtilmiş ve bu sayının her yıl arttığı da ifade edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 20 Aralık 1993 tarihinde özürlü bireylerin kişisel gelişimlerini güçlendirmeye yönelik olarak özürlüler için fırsat eşitliği bağlamında "Standart Kuralları" belirlemiştir. Bu kurallarda engellilerin eşit katılımı, hedef alanları, yürütme önlemleri ve izlenme mekanizmalarına ilişkin kurallar dört bölüm halinde belirlenmiştir
(Akyüz, 2000 , 421).

Standart Kurallar 22 maddeden oluşmakta ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca tavsiye niteliğinde olup bu kuralların sözleşme haline getirilerek yasal anlam kazandırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu belge içinde engellilerin temel hakları ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. 1992 yılında ise Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen "Dünya Sakatlar On Yılı" sona ermiş ve daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993-2002 yılları ise Asya-Pasifik Özürlüler On Yılı olarak belirlenerek engellilere yönelik yürütülen faaliyetlerin geliştirilmesi için 56 ülkeyi bir araya getiren çalışmaların hızla devam etmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Asya Pasifik Özürlüler On Yılının amacı, engellilerin toplumsal hayata tam katılımları ve gelişimleri süresince eşit fırsatlardan yararlanmalarını sağlayacak olanakların arttırılmasıdır.

Birleşmiş Milletler'in 20 Aralık 1989 tarihinde kabul ettiği bir diğer belge ise Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Bu sözleşmenin 23. maddesinde engelli

çocukların hakları ve bu konuda devletlere yüklenen yükümlükler ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, “devlet özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanıyacak ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ana ve babası onun bakımından sorumlu olan kişilere uygun koşullarda yardım yapmasını teşvik edecek ve sağlayacaktır ”, ifadesi yer almıştır (Akyüz, 2000, 424).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, özürlü insanların toplumun üyesi olduğunu kabul etmiştir. Sosyal Model anlayışı çerçevesinde, engellileri yaşamda tek başına bırakmayacak çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarının devamı Avrupa Birliği sürecinde ve engelli bireylerin gelişimlerine ve sahip oldukları hakların bilincine varıp bu haklardan en iyi şekilde yararlanmalarına yönelik Birleşmiş Milletlerin çalışmalarına da paralel bir süreçte devam etmiştir. Avrupa Birliği’nin amacı, bütünleşmiş bir Avrupa yaratmaktır. Bu kapsamda ayrımcılıkla mücadele ve engellilerin sosyal yaşama katılıp toplumda aktif olmaları hedeflenmiştir. Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde, özel gereksinimli bireylere yönelik çalışmaların özellikle 1980’li yılların sonlarına doğru yoğunlaştığı görülebilir. 1988 yılında Helios I (1988-1991) ve Helios II (1993-1996) programı Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan 30 milyona aşkın özel gereksinimli bireyin ihtiyacına cevap vermek, toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. 20 Aralık 1996 tarihinde ”Özürlüler Fırsat Eşitliği” konusunda kararlar almıştır. Avrupa Birliği tarafından geliştirilen “HANDYNET” adlı iletişim sistemi ile Avrupa Birliği içindeki özel gereksinimli bireylere ilişkin bilgi akışı sağlanmıştır. 1989 yılında Strasbourg’da onaylanan Avrupa Sosyal Şartı içinde özel gereksinimli bireylerin korunması ve işe yerleştirilmesine, mesleki ve sosyal uyumlarını sağlayıcı tedbirler öngörülmektedir (Eğitim-Sen, 2004, 118).

Avrupa Birliğinin geliştirdiği politikalara yönelik “Avrupa Sosyal Fonu”, Avrupa’da engellilerin fırsat eşitliğini teşvik etmek için yararlanılan bir finansman aracıdır. Bunun yanısıra EQUAL (Toplumsal İstihdam Girişimi), işte ve iş arama sürecinde ayrımcılık uygulamalarını ortadan kaldırmakta ve yeni iş yollarını desteklemektedir. Ayrıca eğitim alanında önemli bir girişim (işbirliği projesi) Socrates, 14 Mart 1995 tarihinde başlatılmıştır. Her yaştaki bireyin eğitimi kapsayan Avrupa çapındaki ilk girişimde, yaşamboyu eğitim hizmetlerini kapsamaktadır. Bu programın amacı, sistemlerin çeşitliliğinden

en çok yararı sağlamaktır. Programda özel gereksinimli bireyler ve dezavantajlı bireylerin eğitsel gereksinimleri ve fırsat eşitliği temaları da yer almaktadır. Avrupa Birliği'de Birleşmiş Milletler gibi özürlülere yönelik politikaların temelinde sosyal modeli benimsemiştir (Vural, Yücesoy, 2004 145).

Engelli bireyler, toplum tarafından geri plana atılıp sorumluluk verilmekten kaçınılan birçok etkinliklerden uzak tutulan kişiler olduklarından birçok konuda pasif ve sessiz kalmaktadırlar. Aslında toplumlarda engellilerin koruması ve haklarının geliştirilmesinde birinci görev devlete yüklenmiştir (Eğitim-Sen,2004, 119). Dünyanın hemen her yerinde özel gereksinimli birey sayısı hızla artmaktadır fakat özel gereksinimli bireylere yönelik uygulanacak politikalarda bu hızlı artış karşısında yetersiz kalınmaktadır. Gelişmiş bir çok ülkede uygulanmak istenen sosyal ve ekonomik politikaların amacı, engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesine yönelik olmalıdır.

Uluslar arası bir kuruluş olan UNICEF 'de özürlü çocuklara yönelik dünyada farklı ve özel çalışmalar hazırlamakta, özellikle geri kalmış ülkelerde sakatların azaltılması ve özel eğitim olanaklarının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır (Ataman, 2003, 15).

Ayrıca Birleşmiş Milletler 'e bağlı ILO (Dünya Çalışma Örgütü) ve WHO (Dünya Sağlık Örgütü) özürlülük ve sorunlarını kendi alanları içerisinde detaylı olarak inceleyen kuruluşlar olmuşlardır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), özürlülerin nüfus içerisindeki dağılımlarına ilişkin araştırma yapıp, istatistiksel veri yayınlarken Dünya Çalışma Örgütü (ILO)'de 1987 yılında özürlülerin mesleki rehabilitasyonu ve istihdamına ilişkin çalışmalar yapmaktadır (Eğitim-Sen, 2004 ,115).

Özetle, engellilik, dünya üzerinde toplumsal bir olgu olarak tüm toplumlarda varlığını hissettirmektedir. Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin, normal gelişim gösteren bireylerle eşit eğitim ve yaşam fırsatlarından yararlanmaları için yasal idari ve eğitsel düzenlemeler oluşturulmaya çalışılmıştır.

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetlerinin Gelişimi

Batı ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Türkiye'de özel eğitim hizmetlerinin ve engelli haklarının gelişmesinin yeni olduğu söylenebilir. Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren engellilere yönelik düzenlemeler sistemli olarak yasal mevzuatta yer almaya başlamış olmasına rağmen birçok düzenlemenin uygulamaya geçirilmesi zor olmaktadır.

Ülkemizde olan gelişmeleri tarihsel süreç içinde ele alırsak Cumhuriyet'ten önce Osmanlı İmparatorluğu döneminde özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik planlı bir çalışma yürütülmediğini sadece Osmanlı Devletinde "Enderun" mekteplerinde üstün yeteneklilerin eğitimi dünyadaki ilk sistemli eğitim örneğini oluşturmuştur (Kargın, 2003, 34).

Engelli bireyler yönelik ilk sistemli çalışma ise 1889'da Grati Efendi öncülüğünde İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme ve görme engelliler sınıflarının açılmasıdır. Bu sınıflar, otuz yıl boyunca hizmet vermiş ve 1919 senesinde kapatılmıştır. Daha sonra 1921 yılında, Kurtuluş Savaşı döneminde ise İzmir'de "Özel İzmir Körler ve Sağırlar Müessesi" kurulmuştur. Bu okul bir süre sonra İşitme Engelliler Okulu'nun içine taşınmıştır ve 1924 yılında Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk, Cenevre Bildirgesi'ni imzalamıştır. Bu bildirgede, çocuk hakları bağlamında engelli çocuklardan da söz eden beş maddelik bir içerik de bulunmaktadır. Bu maddeler, engelli çocukların gelişimi, bağımsız yaşayabilmesi ve zihinsel yetersizliği olan çocukların geliştirilmesi ve eğitilmesine yöneliktir.

Cumhuriyet döneminde, özürlülere yönelik bir diğer çalışma ise 1924 yılından 1950 yılına kadar Sağlık-Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı sürdürülen özel eğitim hizmetlerinin 1950 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiş olmasıdır. Böylece, özel eğitimin sağlık hizmetlerinin konusu olmadığı anlaşılmıştır. Bu gelişme, özel eğitim hizmetlerinin niteliğinin artması ve bireylerin eğitimsel gelişimi açısından önemli bir çalışma olmuştur (Eğitim-Sen, 2004, 98).

İlerleyen yıllarda özel eğitim hizmetlerine personel yetiştirilmesine yönelik Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde Özel Eğitim Şubesi olarak açılmıştır. Şubeye mezuniyetten sonra ülkenin farklı yerlerinde özel eğitimin gelişmesini sağlayacak 40 öğrenci alınmıştır. Fakat, bu şube 1955 yılında kapatılmıştır (Kargın, 2003). Aynı yıl, özel gereksinimli bireyleri incelemek için ilk psikoloji kliniği bugünkü adıyla Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) kurulmuştur. Ayrıca Ankara Kazıkiçi İlkokulunda zihinsel engelliler için özel alt sınıf ile Hıdırlıktepe ve Yeni Turan İlkokullarında da özel alt sınıflar açılmıştır.

1957 yılında yürürlüğe giren 6972 sayılı "Korumaya Muhtaç Çocuklar Kanunu" ile engelli ve özel eğitim gereksinimi olanlara yönelik sorumluluk Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğuna bırakılmıştır.

1961 Anayasası'yla özel gereksinimli bireylerin hakları, devlet tarafından garanti altına alınmış olmasıdır. Bu anayasanın 50. maddesine göre "Devlet durumları nedeniyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır" hükmüne yer verilmiştir (Kargın, 2003, 35).

Ayrıca 1962'de yürürlüğe giren 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunun 12. maddesi ise özel eğitime muhtaç bireylere yönelik olarak şu şekilde düzenlenmiştir.

> Madde 12 : Mecburi ilköğretim çağında bulundukları halde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan özürlü olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır .

Bu madde ile özel eğitim çağındaki çocuklara, zorunlu eğitim olanağı yasa önünde tanınmıştır.

1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bünyesinde "Özel Eğitim Bölümü" kurularak alanın gereksinimi olan özel eğitim elemanları üniversite düzeyinde yetiştirilmeye başlanmıştır.

1973 yılında ise 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunun 8. maddesi şu şekildedir.

> Madde 8: Fırsat ve imkan eşitliği
> Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır .

Özel eğitim hizmetlerinin genel eğitim sistemi içinde yer almasını göstermesi açısından önemlidir (Kargın, 2003, 34).

Cumhuriyet döneminde toplumun refahını ve insan değerini ön planda tutan bir düşüncenin varlığı ve sosyal hukuk devleti anlayışı içinde eşitlik

çerçevesinde engellilerin toplum içinde eşit olacağı, özel eğitim hizmetlerinden en iyi şekilde faydalanmaları ve üretken olabilmelerine yönelik yasalarda birçok maddeye yer verilmesine karşın uygulamaya geçirilmemiştir. Toplumun ayrımcılığa uğrayan kesimleri arasında ilk sırayı engelliler almıştır.

Ülkemizde 1950-1980 yılları arasında özel eğitim hizmetleri, İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir şube müdürlüğü tarafından yürütülmüş. 1980 yılında Özel Eğitim ve Rehberlik Daire Başkanlığı'nın kurulmasıyla özel eğitim hizmetleri bu bölüme devredilmiştir.

1982 yılında Anayasanın eğitim hakkını içeren 42. maddesinde özel eğitim hizmetlerinin devlet tarafından yürütülmesine ilişkin şu ifadeye yer verilmiştir.

> Madde 42 : Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi
> "Devlet durumları nedeniyle özel eğitime muhtaç çocukları topluma yararlı kılacak tedbirler alır.

Böylece özel gereksinimli bireylerin eğitimi, Anayasa'nın içinde yer almıştır. 1982 Anayasasının ardından, 1983 yılında çıkarılan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile okul çağındaki çocukların eğitim öğrenimleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili kurum ve kuruluşlarda gerçekleştirilmesi hükmü getirilmiştir. Bu yasa ile özel gereksinimli çocuklar kapsamında zihinsel özürlü, duygusal ve bedensel problemi olan çocukların da koruma altına alınması sağlanmıştır.

1983 yılında özel gereksinimli bireylere özgü ilk kapsamlı yasa oluşturulmuştur. "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası" 1983 yılında 2916 sayılı resmi gazete ile yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile özel gereksinimli çocukların belirlenmesi, tanılanması, yerleştirilmesi ve izlenmeleri ile ilgili bölümlere yer verilmiş ve bu kanunla paralel yönetmelikler oluşturulmuştur (Kargın, 2003, 35).

1990'lı yıllar özel eğitim ve kaynaştırma alanındaki gelişmelerin artarak devam ettiği yıllar olmuştur. 1992 yılında Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 06.06.1997 tarihinde 23011 sayılı Resmi Gazete'de 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Milli Eğitim Bakanlığı özel gereksinimli bireylerin milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim

görme haklarını sağlamaya yönelik esasları düzenlemiştir. Bu kanun hükmünde kararname özel gereksinimli bireylere doğrudan ve dolaylı sunulacak eğitim hizmetlerini ve bu hizmetleri sağlayacak okul, kurum ve programları kapsamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı özel eğitim hizmetlerine yönelik yaptığı düzenlemelere karşın 2005 yılına kadar sosyal güvencesi olmayan özel gereksinimli bireyler eğitim hizmetlerinden yoksun kalmışlardır. 01.05.2005 tarih ve 5378 sayılı Özürlüler ve bazı kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun ile özel eğitim hizmetlerinin sunulmasında bu ayrımcılığa son verilerek sosyal güvencesi olmayan bireylerin bakım ve eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanacağı belirtilmiştir. Özel eğitim hizmetlerine yönelik 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin de ise özel gereksinimli bireylere sunulacak kaynaştırma eğitim hizmeti, özel ve resmi kurumlar da açılabilecek özel eğitim sınıfı, destek eğitim odalarına kapsamlı bir şekilde yer verilerek, özel gereksinimli bireylerin böyle bir ihtiyacı olmayan akranlarıyla birlikte eğitim alabileceği belirtilmiştir. Gene yönetmelik içerisinde özel eğitimde erken eğitimin önemli olması nedeniyle 37 – 72 ay arasındaki özel gereksinimli bireylere okul öncesi eğitim zorunlu kılınmıştır. Bu yönetmelik kapsamında, son olarak 14.03.2009 ve 31.07.2009 tarihlerinde değişikliğe gidilmiştir.

Ülkemizde Kalkınma Planlarında Özel Eğitim Hizmetleri

Planlı kalkınma dönemine geçilmesiyle birlikte, kalkınma planlarında ve şura kararlarında özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesine ve sorunlarının çözümüne ilişkin kararların yer aldığı görülmektedir.

Kalkınma planları, özel eğitim hizmetleri açısından incelendiğinde Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında bu hizmet alanına gerektiği kadar yer verilmemiştir. 1973-1977 yılları için hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde, özel eğitim hizmetlerini, genel eğitim içerisinde ele alınmıştır. Özel eğitim kurumlarında rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesini vurgulamıştır. 1979 -1983 yıllarında hazırlanan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, özel eğitim hizmetlerine yer vermez iken Beşinci Beş Yılllık Kalkınma Planı (1985-1989)'da ilkokullar ve ortaokullarda "özel eğitim gerektiren geri

ve üstün zekalılara işitme, konuşma, ortopedik özürlüler, uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimine gereken önem verilecektir. Bu amaçla özel eğitim alanında görev alacak öğretmen ve personelin yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır " ifadesine yer verilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, liberalleşmenin kapitalizmin etkisiyle imkan ve fırsat eşitliğinin yanı sıra finans kaynaklarının çeşitlemesi kamu kaynaklarına ilave olarak özel kesim ve vakıfların katkılarının arttırılmasına yönelik çalışmaları hedeflemiştir.

1990-1994 yıllarında hazırlanan Altıncı Beş Yılllık Kalkınma Planı, dar kapsamlı olarak özel eğitim hizmetlerine yer vermiştir. Özel eğitim hizmetlerinde alt yapının geliştirilmesi ve maddi durumu iyi olmayanlara burs verilmesi hedefler arasında yer almıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) ise özürlü ve özel gereksinimli bireylerin gelişimiyle ilgili sosyal güvenlik sistemi içerisinde hizmetlerin geliştirilmesi ile birlikte özelleştirme politikalarının etkisiyle özel sektörün bu konuda teşvik edileceği belirtilmiştir.

Sekizinci Beş Yılllık Kalkınma Planı (2001-2005), içerisinde özürlülüğün tanılanması, yerleştirilmesi, iyileştirilmesine yönelik dünya standartlarında çalışmaların yapılması, materyallerin temin edilmesi, çocuk ve aile desteklerinin hızlanması ve ekonomik açıdan bölgesel olarak eşitsizliklerin azaltılması hedefler arasındadır.

Son olarak Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2007-2012), özel eğitim hizmetleri ayrıca yer almamakla birlikte eğitimde imkan ve fırsat eşitliğinin sağlanması üzerinde durulmuştur.

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetlerinin Yürütülmesi

Ülkemizde özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu ve üniversitelerin işbirliği ile yürütülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, her sene düzenlediği şuralarla eğitim hizmetlerinin türüne ve derecelerine göre eğitim sistemindeki sorunların çözümünde yol gösterici çalışmalara yer vermektedir. İlk defa 1953 yılında toplanan şurada özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin kararlar alınmıştır. Daha sonra 1988 yılında 12. Milli Eğitim Şurasında

ise özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların zorunlu eğitim kapsamında alınması görüşülmüştür. Özel eğitimde uygun araç-gereç kullanılması, yeni programlar hazırlanması ve uygun eğitim düzeninin kurulması ve bu konuda yeterli kaynak ayrılması tartışılmıştır ve 1990 yılında düzenlenen 13. Milli Eğitim Şurasında ise özel gereksinimli olan bireylerin yaygın eğitim olanaklarından daha fazla yararlanması ve bu konuda önlemler alınması gündeme getirilmiştir (Kargın, 2003 , 34).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1993 yılı özel eğitim yılı olarak ilan edilmiştir. Bu yıl içinde ilk defa "Özürlü Eğitim Rehberi" çıkmıştır. Ayrıca 1997 yılında, 571 sayılı kanunla tüm engel gruplarına yönelik çalışmaların yapılabilmesi amacıyla Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

06.06.1997 tarihinde kabul edilen 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ek olarak 18 Ocak 2000 tarihinde "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" yayınlanmıştır. Bu yönetmelik ile özel gereksinimli bireylere sunulacak hizmetleri güvence altına alınmış ve özel eğitimde kaynaştırma eğitiminin temelini atmıştır.

Bu özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde, engelli bireyleri, gönderme öncesi süreçler, tanılama süreçleri, izleme ve değerlendirme ekibi, aile katılımı ve genel ilkeler belirtilmiştir. Engelli olarak tanılanmış bireylere yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması da aynı yönetmelik ile zorunlu kılınmıştır (Kargın, 2003, 36).

31.05.2006 tarih ve 26184 sayı ile "Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği içerisinde özel gereksinimli bireylerin sadece okul öncesi değil, zorunlu öğrenimlerini sürdürebilmeleri için okul ve kurumlara kayıtlarında yapılabilmesi ve engelli bireylerin eğitime erişim fırsatı sağlamasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı,Cumhuriyet tarihi boyunca engellilere eğitim fırsatı tanıyacak bir çok çalışma ve düzenleme yapılmıştır. Her çalışmanın ve uygulamaya konan kanun ve yönetmeliklerin amacı, engelli bireylerin yaşam standartlarını güçlendirmek, toplumda daha aktif rol alabilmelerini sağlamaktır. Her düzey ve derecedeki engel türüne yönelik okulların açılmasının yanı sıra kaynaştırma eğitiminin yaygınlaştırılması da olumlu gelişmeler arasında sayılmaktadır.

Yirmibirinci yüzyıla girdiğimiz şu günlerde sorunların katlanarak sürdüğüne zamanın tek başına sorunların çözümüne katkı sağlamadığına, aradan geçen zamanın özürlülere yönelik politikaların planlanması ve uygulanması konusunda fazla değişiklik yaratmamış olması, aksine zaman içinde sorunlardan etkilenen kitlenin nicelik olarak artması ve eğitim hizmetlerinin çözüm gerektiren bir çok sorunla karşı karşıya kalmasına yol açmıştır (BÖİB, 2000,19). Oysa sosyal devlet anlayışını benimsemiş, her ülke, toplum içinde yaşayan her bireyin sorunu çözmekle yükümlüdür. Bu bağlamda sosyal devlet anlayışını kabul etmiş, ülkelerin temel sorumlulukları üç madde ile özetlenebilir.

1) İnsan onuruna yakışır biçimde insan varlığını korumak
2) Özürlü ve özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sağlığını yeniden kazanmasına katkıda bulunmak
3) Fırsat eşitliği sağlamak

Ülkemiz gibi sosyal hukuk devleti anlayışını kabul etmiş, bir çok ülkede geliştirilen sosyal politikaların amacı, toplum içerisinde geri planda kalmış nüfus gruplarına fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi, sosyal adalet, sosyal güvenlik gibi gereksinimleri, insan hak ve özgürlükleri temelinde ve toplumsal bütünleşmeyi gözardı etmeyecek şekilde bir dizi eylem ve önlem vasıtasıyla gerçekleştirilmesini hedeflemektir.

Fakat ülkemizde engelliler ve özel eğitime gereksinim duyan bireyler ikinci planda kalmaktadır. 2005 Temmuz ayında yürürlüğe giren fakat 2007 Ağustos ayından itibaren uygulamaya konan 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun” ile özel eğitime muhtaç bireyler ve engelli bireyleri, kağıt üzerinde yapılan düzenlemelerle biraz rahatlamış olmasına rağmen, uygulamada birçok eksik ve sıkıntıyla da karşı karşıya kalınmışlardır. Oysa hangi yaşta olursa olsun, tüm engelli bireylerin, potansiyellerini en üst düzeye çıkarabilmek için devlet tarafından yürütülen eğitim hizmetlerini almaya hakkı vardır. Özellikle taşrada ve kırsal kesimde, özel eğitime gereksinim duyanlara yönelik hizmetler yetersizdi. Bu bölgelerde, hizmet alanına yönelik kurumlar yok denecek kadar az sayıdadır. İl merkezlerinde ise ailelerin özel eğitim hizmetleri konusunda bilinçsiz olması ve toplum tarafından etiketlenme korkusunun yaşanması ayrı bir sorundur.

Küreselleşme ile birlikte piyasa koşullarının dünyayı esir alması engellilere yönelik sosyal politikaları da etkilemiştir. Engelliler, toplumda engellerinden dolayı eğitim, sağlık ve iş görme gibi birçok olanaktan uzak kalmaktadır. Engellilerin yaşamlarını kolaylaştıracak hizmetler ise serbest piyasanın dayandığı ve varoluşun temeli kâr etme ve bu kârı maksimize etme mantığı ile çalışan kurumlarla gerçekleştirmek istenmektedir (BÖİB, 2000, 22).

Aslında toplumların hukuksal yapısının amacı, engelli bireyi korumaktır. Gerçekleştirilen sosyal politikalar da bu yönde uygulamaya konmalıdır. Hükümetlerin engelliler politikasına bakış açısı, eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik ve toplumsal yaşama katılım gibi temel alanlarda engellilerin fırsat eşitliğinden yararlanılmasının sağlanmasına yönelik olmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Hizmet Veren Özel Eğitim Okulları

Ülkemizde özel eğitim hizmetlerinin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün eğitim hizmetleri içine alınması 1951 yılında gerçekleşmiştir. 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ve bu kanuna bağlı hazırlanan yönetmelikler ile özel eğitim hizmetlerinin temelini atmıştır.İlerleyen zaman içinde, özel eğitim hizmetlerinin daha etkin ve yaygın yürütülmesi amacıyla 30.04.1992 tarihinde kabul edilen 3797 sayılı kanunla Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Ülkemizde özel eğitim alanı, özellikle 1990 yılından itibaren hızlı bir değişim ve gelişim göstermiştir. Özürlüler konusunda yapılan yasal düzenlemelerin içeriğinde özürlülük ve özürlüler konusunda ulusal politikaların oluşturulması, toplumun bilinçlendirilmesi, engelliliğin ortaya çıkışının önlenmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, özürlülerin topluma aktif katılımının sağlanması, özürlülere götürülecek hizmetlerin planlanması oluşturmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, engelli bireylere yönelik okul öncesi eğitim ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve yaygın eğitim düzeylerinde hizmet vermektedir. Ayrıca okula gidemeyecek olanlar içinse hastanede ve evde eğitim hizmeti vermektedir.

Ülkemizde 2003 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırmasına göre nüfusun %12.29'u özürlü bireylerden oluşmaktadır. Fakat bu engelli bireyin sadece %10'u eğitim hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Bunun en önemli nedeni ise engelli bireyler için açılan özel eğitim okullarının sayısının yetersiz olması ve eğitime erişim olanaklarının zor olmasıdır.

Özel gereksinimli bireylerin uygun eğitim programlarına yerleştirilmeleri eğitsel tanılama süreci ile başlamaktadır. Tıbbi tanılama, hastanelerde, eğitsel tanılama ve değerlendirme ise Rehberlik Araştırma Merkezlerinde yapılmaktadır. Her iki tanılama da erken tanı esastır. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin, özel eğitim hizmetlerinden ne şekilde faydalanacağı R.A.M 'da oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından kararlaştırılmaktadır. Bu tanılama sürecinden sonra bireyin kaynaştırma

yoluyla eğitim amacıyla özel eğitim sınıfına (en az kısıtlayıcı ortam), özel eğitim okuluna, hastane ilköğretim okuluna veya evde eğitim ortamına yönlendirilmesi yapılmaktadır. Durumları ayrı sınıfta eğitim görmeyi gerektiren bireylere ise yetersizlik düzeyine uygun okul ve kurumlarda özel alt sınıflar açılmaktadır. Özel eğitim sınıflarında, okulun eğitim programlarından farklı bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) uygulanmaktadır. Ayrıca engel türüne göre görme, işitme, ortopedik engelli, zihinsel özürlü olan, süreğen hastalığı olanlar ile otistik bireylerin eğitimi özel eğitim okullarında sürdürülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde engel türlerine göre açılan özel eğitim okullarını şöyle sınıflandırabiliriz :

- Anasınıfları
- İşitme Engelliler İlköğretim Okulları
- İşitme Engelliler Meslek Liseleri
- Görme Engelliler İlköğretim Okulları
- Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları
- Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri
- Eğitilebilir Zihinsel Engeliler İlköğretim Okulları Ve İş Okulları
- Öğretilebilir Zihin Engelliler Eğitim Uygulama Okulları Ve İş Eğitim Merkezleri
- Üstün Veya Özel Yetenekliler (Bilim Ve Sanat Merkezleri)
- Hastane İlköğretim Okulları
- Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri
- Uyum Güçlüğü Olanlar (Vakıfbank Umut İlköğretim Okulu)
- Özel Eğitim Sınıfları

Web:http://www.oerdh.gov.tr

Özel eğitim okulların, 1990-2008 yılları arası sayısal olarak gelişimini ise aşağıdaki tabloda incelersek son 18 yıllık süreç içerisinde özel eğitim alanında hizmet veren okullarda ve bu kurumlara devam eden öğrenci sayısı ile öğretmen sayısında önemli artışlar olmuştur. Özel eğitim okullarının ve özel eğitim sınıfların sayısının her geçen sene artmasına karşın ülkemizde eğitim olanaklarından yoksun engelli birey sayısı da hızla artmaktadır.

Çizelge 1. 1990 – 2008 Yılları Arası Özel Eğitim Hizmetlerinde Sayısal Gelişmeler

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
		Özel Eğitim Okullarında	Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitiminde		
1990–1991	68	7848	9970	3934	21752	
1991–1992	78	7955	9587	5084	22626	
1992–1993	88	9005	10867	5539	25411	
1993–1994	102	9403	10867	5730	26000	
1994–1995	134	10386	9870	5906	26162	
1995–1996	157	11472	8439	10184	30095	1854
1996–1997	215	11839	10287	9718	31844	1906
1997–1998	247	13018	7924	10516	31479	2076
1998–1999	249	13669	7927	10946	32542	2413
1999–2000	308	14164	6831	17724	38719	2402
2000–2001	342	15838	6862	23915	51923	2355
2001–2002	419	17320	6912	29074	53306	2834
2002–2003	440	17988	6912	31708	56608	3385
2003–2004	468	19895	7405	35625	63194	3481
2004–2005	Eylül ayı itibariyle 494	22082	8130	42225	72437	4506
2005–2006	Ocak Ayı İtibariyle 508	25238	8921	45532	79691	4680 (Ramlar Hariç
2006–2007	537	27439	9201	55096	91736	4976 (Ramlar Hariç
2007–2008	561	28252	9252	56716	94220	4758

Web :http://www.meb.gov.tr

Engel türüne göre açılan özel eğitim okullarının sayısını 1995 yılından 2008 yılına kadar incelediğimizde ise bazı engel türünde son 10 senelik süreçte bazı okulların sayısında öğrenci yetersizliği nedeniyle azalma olduğunu görebiliriz.

Çizelge 2 : Türkiye Genelinde Özel Eğitim Okullarının Sayısı (1995-2008)

OKUL ADI	1995 1996	1996 1997	1997 1998	1998 1999	1999 2000	2000 2001	2001 2002	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008
İşitme Engelliler İ.Ö.O	41	45	48	47	48	47	47	49	48	49	49	49	48
İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	3	6	8	8	8	9	8	14	14	14	14	15	15
Görme Engelliler İ.Ö.O	9	9	10	11	13	15	15	15	15	16	16	16	16
Ortopedik Engelliler İ.Ö.O	2	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	5	3
Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
(Eğitilebilirler) Meslek Okulları	32	34	40	40	33	34	36	41	39	43	44	49	50
(Öğretilebilirler) Meslek Okulları	39	44	54	55	62	72	77	94	94	104	108	115	121
Yetişkin Zihinsel Engelliler İş Eğitim Merkezi	3	3	3	3	2	2	2	4	4	4	4	4	4
Hastane İ.Ö.O	24	24	26	27	30	36	42	42	44	44	44	48	47
Özel ve Üstün Yetenek Bilim-Sanat Merkezi	2	2	4	4	5	9	11	18	21	25	28	35	45
Vakıfbank Umut Çocuk İ.Ö.O (Sokak çocukları)							1	1	1	1	1	1	1
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi						7	7	10	10	12	15	18	23

Web:http://www.meb.gov.tr

Engel türlerine göre bu kadar az okul açılmasının nedenleri ise özel eğitimin maliyetli bir hizmet alanı olması ve yeterli araç-gereci temin edilememesidir. Aslında Milli Eğitim Bakanlığı ülkemizde kaynaştırma eğitimi üzerinde son zamanlarda daha fazla politika geliştirmektedir. Bu nedenle engel türlerine yönelik ayrı okullar açılması yerine mevcut okullarda özel eğitim sınıfların açılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden, 2003 yılı ile 2008 yılları arasında özel eğitim hizmetlerine ayrılan payları incelersek son beş yıllık süreçte önemli miktarda azalma yaşandığını görebiliriz.

Çizelge 3: Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinden Özel Eğitim Hizmetlerine Ayrılan Ödenek Miktarları

Yıllar	Bütçeden Ayrılan Pay
2003	%0,82
2004	%1,11
2005	%1,05
2006	%1,08
2007	%1,02
2008	%1,01

Web://www.meb.gov.tr

Son beş senede bütçeden ayrılan payın hızla azalmaya başladığını görebiliriz. Aslında özel eğitim zor ve pahalı bir alandır. Özel eğitim hizmetleri alanının daha nitelikli yürütülmesi büyük miktarlarda mali kaynak gerektirmektedir. Bu nedenle devlet bütçesinden daha fazla ödenek ayrılmasının yanında, özel eğitim kurumlarına sivil toplum örgütlerinin mali desteğinin de sağlanmasına yönelik düzenlemeler de yapılmalıdır.

Ülkemizde özel eğitim hizmetleri, ikinci planda kalan bir sektör olmuştur. Bu nedenle birçok sorunla içiçedir. Bu sorunların en önemlileri ise engelli bireylerin eğitim olanaklarına erişimi ve hizmetlerin maliyetli olmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresince bu sorunlardan birinin çözümü için proje başlatılmıştır. Proje kapsamında özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin okullara erişiminin sağlanması için ücretsiz taşınması projesidir. Bu projenin I. Aşaması 2004-2005 eğitim öğretim yılının II. Döneminde gerçekleşmiştir. Bu aşamada öncelikle zihinsel engelli ve otistik çocukların okula taşınmasına yönelik hizmet verilmiştir. Daha sonra ise işitme ortopedik ve görme engelli öğrenciler proje kapsamına alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı bu projeye yönelik bütçeden önemli miktarlarda pay ayırmıştır. Bakanlığın bütçesinden bu projeye ayrılan miktarı aşağıdaki çizergede inceleyebiliriz.

Çizelge 4: Yıllara Göre Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinden Özürlü Öğrencilerin Özel Eğitim Okullarına Ücretsiz Taşınabilmesine Yönelik Ödenek Miktarındaki Gelişmeler

Yıllar	Taşınan Öğrenci Sayısı	Ödenek Miktarı
2005–2006	16.171	9.679.575 TL
2006–2007	21.813	18.900 YTL
2007–2008	24.314	27.375 YTL
2008–2009 (Planlanan)	27.000	40.500 YTL

Web: http//www.meb.gov.tr

Bu projenin gerçekleşmesiyle birlikte, dar gelirli ailelerin çocuklarının okula erişimleri kolaylaşmış, okul servis hizmeti ve ulaşım sorununun ortadan kalkmasıyla devamsızlık problemi çözülmüş ve ailenin yükü hafiflemiştir

Bu gelişmelere karşın özel eğitim okullarında da birçok sorun yaşanmaktadır. Öncelikle özel eğitim okullarının finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve finansman olarak desteklenmesnin yanısıra materyal olarak güçlendirilmesi, personel sayısının artırılması ve denetiminin bu alanda uzmanlaşmış müfettişler tarafından yapılması gerekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne Bağlı Hizmet Veren Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

Ülkemizde özel eğitime muhtaç bireylere eğitim hizmeti veren özel sektöre ait özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının açılmasının nedeni, rehberlik araştırma merkezleri sonucu yapılan eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci sonrasında normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınfta eğitim görebilecek özel gereksinimli bireylere destek eğitim hizmetinin mevcut okullarda sağlanamaması, sınıf öğretmenlerinin bu konuda yetersiz kalması ve var olan özel eğitim hizmetlerinin takviye edilmek istenmesi ve özel eğitim hizmetlerinde bölgesel farklılıkların kaldırılmak istenmesidir
(Eğitim-Sen, 2004 ,120).

Yaklaşık 20 yıllık tarihi olan bu kurumlardan ilki, 1979 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'ndan kurs statüsünde açılış izni alarak faaliyete başlamıştır. Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü'nün engelli çocuğu olan ailelere eğitim, tedavi ve rehabilitasyon yardımı vermeye başlamasıyla 1997 yılından itibaren özel özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin sayısı da hızla artmıştır. Bu kurumların açılış izni, 1983 – 2005 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığından ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumundan izinli verilebilmekteydi. Daha sonra 01.07.2005 tarihli 5378 sayılı yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiş ve açılış izinleri sadece Milli Eğitim Bakanlığı onayı ile valilikler tarafından verilmeye başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün istatistiklerine göre, ülkemizde Mayıs 2008 tarihi itibariyle kurum sayısı 1746 bu kurumlardan yararlanan birey sayısı ise 194.215 kişiye ulaşmıştır. Aşağıdaki tabloda Haziran 2006 tarihinden Mayıs 2008'e kadar olan kurum sayısı ve bukurumlara devam eden öğrenci sayısı ile gönderilen ödenek miktarı verilmiştir.

Çizelge 5: Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Kurum Sayısı ve Bu Kurumlara Ayrılan Ödenek Miktarları (2006 – 2008)

AYLAR	Kurum Sayısı			Öğrenci Sayısı	Gönderilen Ödenek Miktarı
	MEB	SHÇEK	Özel Kurum Sayısı		
Haziran 2006	410	370	780	82.952	31.488.571
Temmuz 2006	434	373	807	87.322	33.625.468
Ağustos 2006	472	370	842	90.652	35.215.669
Eylül 2006	512	359	871	96.882	37.435.427
Ekim 2006	590	357	947	108.318	39.198.188
Kasım 2006	626	343	969	109.352	41.747.082
Aralık 2006	666	329	995	115.601	44.476.783
Ocak 2007	731	318	1049	121.321	45.840.989
Şubat 2007	766	300	1066	126.705	47.954.905
Mart 2007	810	299	1109	133.097	50.254.479
Nisan 2007	867	297	1164	138.940	52.059.101
Mayıs 2007	924	286	1210	146.741	54.582.456
Haziran 2007	981	268	1249	152.710	56.770.336
Temmuz 2007	1061	249	1310	158.013	58.938.479
Ağustos 2007	1123	244	1367	161.956	60.756.515
Eylül 2007	1210	232	1442	168.717	62.724.507
Ekim 2007	1310	187	1497	174.059	64.102.888
Kasım 2007	1385	158	1543	177.193	64.997.948
Aralık 2007	1502	85	1587	181.878	65.727.413
Ocak 2008	1623		1623	184.825	68.920.977
Şubat 2008	1662		1662	186.307	69.153.446
Mart 2008	1704		1704	190.825	69.991.280
Nisan 2008	1738		1738	192.527	69.599.593
Mayıs 2008	1746		1746	194.215	69.296.387
TOPLAM					**1.294.858.887**

Web: http://www.meb.gov.tr

Bu kurumların sayısı, özellikle büyük şehirlerde hızla çoğalmaktadır. Kurumların sadece yaklaşık 165 ‘i Ankara ‘da bulunmaktadır.

Özel eğitim desteği alan öğrencilere 1994 yılından itibaren Emekli Sandığı tarafından,1997 yılından itibaren ise Sosyal Sigortalar Genel

Müdürlüğü tarafından bireysel ve grup eğitimi adı altında ödeme yapılmaktadır (Vural,Yücesoy,2003, 49).

Ödemeler ile ilgili düzenlemeler, o yılın Mali Yılı Bütçe Kanununda Özürlü Çocukların Eğitim Tedavi ve Rehabilitasyonu başlıklı maddesinde belirlenen esaslar doğrultusunda yapılmaktadır.

Buna göre aşağıdaki çizergede Milli Eğitim Bakanlığının özel eğitim gereksinimli öğrenci başına bütçeden ayırdığı ödenek miktarları verilmiştir.

Çizelge 6 : Yıllara Göre Öğrenci Başına Aylık Ödenen Ödenek Miktarları

Yıl	**Ödenek Miktarı**
Ocak 2003	285.000.000 TL
Ocak 2004	300.000.000 TL
Ocak 2005	305 YTL*
Ocak 2006	360 YTL
Ocak 2007	360 YTL
Ocak 2008	374 YTL
Ocak 2009	391 YTL

Web:http://www. meb.gov.tr

* 01.01.2005 tarihinde kabul edilen 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun gereği YTL 'ye geçilmiştir

Milli Eğitim Bakanlığı, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla 07.07.2005 tarihinde yürürlüğe 5378 sayılı "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunun 35. maddesi gereğince Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emekli Sandığı güvencesi olmayan bireylerin yararlanabilmesinin önü açılmıştır.

Yapılan bu düzenleme her ne kadar eğitimde fırsat eşitliğini yakalamada önemli bir adım atılmış olsa da kurumlara devam eden birey sayısının artmasıyla birlikte Milli Eğitim Bakanlığına mali anlamda önemli bir yük

getirmiştir. Ayrıca özel özel eğitim kurumlarının sayısının da artmasıyla birlikte rekabet ortamı güçlenmiş ve açılan kurumların eğitimci bakış açısından uzak, salt yatırımcı mantığı ile uygun olmayan yollarla öğrenci arayışına girmeleri önemli sorunları beraberinde getirmiştir.

Bu kurumlar seanslı çalışmaktadır. Engelli bireylere yönelik özel eğitim desteği ayda en az 6 seans bireysel ve 4 seans grup eğitimi şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca bu kurumlarda Talim Terbiye Kurulunca onaylanış programlar doğrultusunda eğitim verilmektedir.

Özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, 08.03.2008 tarihli 26810 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğine bağlı hizmet vermektedir. Kurumların açılış şartları incelendiğinde kurumda psikolog, hemşire, fizyoterapist, özel eğitim öğretmeni ve rehber öğretmen çalıştırmak zorundadır. Fakat özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışacak olan özel eğitim öğretmenlerinin, çok yüksek ücretler istemesi nedeniyle özel eğitim sertifikalı sınıf öğretmenleriyle eğitim hizmeti yürütülmektedir. Gene aynı şekilde fizyoterapistler ve psikologlarda yüksek ücretlerle çalıştırılmaktadır.

Bu kurumların sayısı hızla artmaktadır. Fakat sayıları arttıkça, eğitim hizmetinin niteliğide gittikçe düşmektedir. Bu kurumların bir çoğu kâr amaçlı açılan ticarethanelere dönüşmektedir. Kurumlarda çalışanların çoğu özel eğitim alanında uzman olmayan müfettişler tarafından denetlenmektedir. Kurumlara öğrenci başına ödenen ödenek ise, farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Ayrıca kurumlar kazanç amaçlı olarak farklı yollarla öğrenci bulma yoluna gitmektedir.

Ülkemizde Engelli Çocuklara Eğitim İmkanı Sunulabilmesine Yönelik Projelerden Örnekler

Eğitimin kalitesine ve eşit fırsatlara yönelik Avrupa gereklerine uygun olarak engelli çocuklar için Türk ilköğretim sistemini güçlendirme projesi : Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2005 -2006 yılında sürdülen bir projedir. Avrupa birliği ile yapılan işbirliği sonucunda Hollanda hükümeti tarafından desteklenen MATRA projesi,eğitimin kalitesine ve eşit fırsatlar yönelik Avrupa gereklerine uygun olarak engelli çocuklar için Türk ilköğretim sistemini güçlendirmek amacıyla hazırlamıştır. Bu proje ” herkes için eğitim “ felsefesine uygun olarak ülkemizde engelli çocukların bütünleşmesine katkıda bulunmuştur. Projenin hedef grubu, daha fazla engeli öğrenciyi eğitimle kaynaştırmış ve Türk eğitim sistemi için önemli bir örnek teşkil etmiştir.

“Eğitim her engeli aşar “ projesi : Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından başlatılan ve Milli Eğitim Bakanlığınca desteklenen projenin amacı bütün özürlülerin eğitimlerinin sağlanmasına yönalik çalışmalar yapılmasıdır. Bu kapsamda eğitim ortamlarındaki eksikliklerin giderilmesi,aile fertlerinin bilinçlendirilmesi, eğitim sunan kesimin bilgilendirilmesi ve engelli bireylere iş olnaklarının sunulması hedeflenmiştir.

“Engelsiz Türkiye” Projesi : Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından başlatılan ve Milli Eğitim Bakanlığınca desteklenen proje 2007 yılında başlatılmıştır.Projenin amacı engellilerin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik,istihdam , sosyal hizmetler ve yardımlar ile ulaşılabilirlik alanında sağlanan haklar ve bu hakların nasıl kullanalıbileceğine ilşkin toplumsal bilinç oluşturulmasını sağlamaktır.

İlgili Araştırmalar

Çalışmamızın konusunu teşkil eden özel eğitim hizmetlerine yönelik veya bu konuyu dolaylı olarak ilgilendiren konularda yapılmış yüksek lisans tezleri tarihleri esas alınarak aşağıda sıralanmıştır.Bu çalışmaların bir kısmı Yükseköğretim Kurulu Başkalığı Yayın ve Dokümantasyon Dairesindeki tezler taranarak alınmış bir kısmı ise Türkiye Ortadoğu Amme Enstütüsü kütüphanesi taranarak elde edilmiştir.

Konur tarafından 1992 yılında hazırlanan çalışma "Türkiye'de Özel Eğitim Sisteminin Yapısı ve İşleyişi" adı altında yapılan çalışmanın amacı ise Türkiye'deki özel eğitim sisteminin analizi, eğitim programları, personel sayısı ve sistemin işleyişinin çözümlenmesidir. Bu çözümleme sonucunda, özel eğitim sisteminin yapısı, işleyişi ve eğitim programlarıyla ilgili sorunlara yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi kurum ve kuruluşlarda yapılan anket ve gözlem çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgularla özel eğitim hizmetlerinde özellikle eğitim programlarında ve personel yetersizliğine yönelik sıkıntılar yaşandığı ortaya konmuştur.

Çıkılı ise 1996 yılında "Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Türk Milli Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi" adı altında yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Bu araştırmanın amacı, ülkemizde bulunan özel eğitime muhtaç çocuklara yönelik eğitim öğretim hizmetlerinin yerini ve önemini belirlemeye çalışmaktır. Bu araştırma dokümantasyon türünden bir çalışmadır. Bu çalışmada özel eğitime muhtaç çocukların tanımları, sınıflandırılması, yerleştirilmesi ve izlenmesi ile ilgili eserler incelenmiştir.

Osunluk tarafından 2002 yılında "Özürlü Hakları ve Türkiye" konulu bir yüksek lisans tezi hazırlanmış olup bu tez içerisinde özürlülerin uluslararası ve ulusal mevzuattaki yeri ile özürlülerin sağlık, rehabilitasyon, sosyal güvenlik, fiziksel çevre, eğitim gibi temel sorun alanlarına yer verilerek bu alanlarda karşılaştıkları sorunlara çözü önerileri getirilmiştir. Tez sonucunda elde edilen bulgularda özürlü bireyin temel toplum hizmetlerinde yeterli

derecede faydalanamadığı ve birçok alanda özürlüm haklarının yok sayıldığı vurgulanmıştır.

Koruyucu tarafından 2005 yılında "Türkiye'de Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmeti Veren Kurumların Karşılaştıkları Güçlüklerin Analizi" adı altında yüksek lisans tezi hazırlanıştır. Bu araştırmanın amacı ülkemizde özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde yaşanan sorunları ve nedenlerini belirleyebilmek, kurumlardaki sorunlara çözüm önerileri geliştirmektir. Bu çalışmada elde edilen bulgular nitel araştırma tekniğiyle elde edilmiş olup çalışma beş il merkezinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin personelleriyle ve kurumların birbirleriyle kurdukları iletişimin zayıf olduğu, devlet tarafından ödenen aylık ödeneğin zamanında ödenmediği ve bu nedenle personelin maaşını zamanında alamadığı, yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu, ailelerin kurumla iletişimin zayıf olduğu vurgulanmıştır.

Sağıroğlu ise 2006 yılında "Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentilerine" yönelik bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Bu araştırmanın amacı özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin çocuklarının devam ettiği merkezlerden beklentilerini ortaya koymaktır. Bu araştırma Kocaeli merkezdeki özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarına devam eden ailelere anket tekniği uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucunda ailelerin ekonomik durumunun yetersiz olduğu, birçoğunun genç yaşta anne olması nedeniyle tecrübesiz oldukları, çocuklarının gelişimleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları ortaya konularak özel eğitim kurumlarından ise çocuklarının eğitimlerini geliştirici faaliyetler yapıp onları mesleki eğitime yönlendirmelerini beklemektedirler.

Bu alana yönelik Özgöbek'in 2007'de hazırlamış olduğu "Türkiye Engelliler Politikası Analizi" konulu yüksek lisans tezinin amacı ise ulusal ve uluslararası mevzuatta engellilere yönelik politikalar ve bu politikaların uygulanabilirliğinin ilişkindir. Bu çalışma sonucunda ulusal ve uluslar arası alanda hazırlanmış yasal birçok düzenlemenin yetersiz kaldığı ve nüfus içerisinde engelli kesimin gittikçe arttığı ortaya konmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın modeli, çalışma grubu ve araştırma sürecinin diğer aşamalarıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Engellilerin eğitimine yönelik bir politika olarak özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin eğitimde eşitlik bağlamında değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma betimsel nitelikte tarama modelindedir. Eğitimsel amaçları gerçekleştirebilme ve finansal anlamda sorunların belirlenmesi için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma Ankara ilinden “amaçlı örnekleme” yöntemiyle seçilmiş Rehberlik Araştırma Merkezi yetkilileri, özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin kurum yöneticileri, ilköğretim okullarında çalışan ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenleri ile özel gereksinimli çocukların velilerinden oluşan 70 kişinin görüşüne dayanarak oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında Ankara il merkezinde yer alan 5 ilçedeki (Altındağ Mamak, Çankaya, Keçiören, Etimesgut) Rehberlik Araştırma Merkezlerinden 10 yetkili ile Mamak ve Altındağ ilçelerinde görev yapan 15 sınıf öğretmeni ve 25 öğrenci velisinin görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin eğitsel niteliklerinin ölçülmesi amacıyla Altındağ ve Mamak ilçesi genelinde 20 kurum yetkilisine bilgi formu uygulanmıştır. Bu araştırma kapsamında 70 kişiyle görüşülmüştür.

İçerik çözümlemede “tematik çözümleme” kullanılmış. Bulgular amaçlar doğrultusunda belirli kategorilerde toplanarak temalar oluşturulmuş ve kendi aralarında anlamlı bütün oluşturulmasına dikkat edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Belirli kişilerden çok sayıda veri elde edebilmek, farklı kişilerle yapılan farklı görüşmelerdeki taraflılığı en aza indirebilmek, daha sistematik veri elde edebilmek için yapılandırılmış açık uçlu görüşmeler tercih edilir. Bu görüşmeler, soruş biçimi, düzeni ve sıklığı önceden düzenlenmiş soruların yer aldığı görüşmelerdir. Aynı türden, aynı içerik ve biçimdeki sorular görüşülenlerin tümüne sorulur (Kümbetoğlu, 2008: 76). Araştırma yapılırken görüşme formu ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Araştırmada çözümlenen görüşlerin kimlere ait olduğunu belirlemeye yönelik kodlama yapılmıştır. Buna göre Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkilisi RAM-Y , kurum yetkilisi ÖEM - KY , öğrenci velisi ÖV ve sınıf öğretmenleri ise SÖ olarak kodlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma konusuyla ilgili yerli ve yabancı literatürdeki bilgiler ile araştırmanın alt problemleri gerektiği şekilde düzenlenmiş.

Verilerin bir kısmı bu şekilde oluşturulurken, bir kısmı da görüşmede elde edilen sonuçlara göre alt problemlere yanıt olacak şekilde düzenlenmiştir.

Elde edilen tüm bulgular, her alt problem için ayrı ayrı yorumlanarak sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmada cevap aranan sorulara ilişkin bilgiler ve bulgulara dayalı yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve ilgili yorumlar "Görüşme Formu " esas alınarak düzenleniş ve sırasına uygun olarak düzenlenmiştir.

Rehberlik Araştırma Merkezilerinde Görev Yapan Yetkililerin Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılanma ve Değerlendirilme Sürecinde Yaşadıkları Sıkıntılara İlişkin Görüşleri

Rehberlik Araştırma Merkezlerinde yaşanan personel ve uzman eksiği sıkıntısı ile ödenek sıkıntısı belirtilen ortak görüşler olarak ön plana çıkmaktadır. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışanlara göre yeterli personel olmaması (RAM – Y6, RAM – Y1, RAM –Y4, RAM-Y5), yasal düzenlemelerin eksik olması ve belirgin olmaması (RAM – Y10, RAM –Y4, RAM - Y8, RAM – Y1), çok kısa sürede eğitsel tanılama yapmak zorunda kalmaları (RAM – Y3), çalışan personelin eğitsel tanılama ve değerlendirme için kendini geliştirmesine fırsat verilmemesi (RAM- Y6) yönünde olmuştur.

Personel yetersizliğine ilişkin görüşler şöyledir :

> Her alanın uzmanı mevcut değil. Öğrenci tanılama ve değerlendirme sürecinde çalışan personelin her alanda (görme işitme, konuşma….) uzman olmasına imkan yok. Bu nedenle personel yetersizliği tanılama ve değerlendirme sürecini zorlaştırmaktadır (RAM – Y1).

> Personel yetersizliği, işimizi çok aksatıyor. Randevu vermekte zorlanıyoruz. Özellikle eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde her engel grubunu tanılamak çok zor oluyor. Buraya her özür grubundan öğrenci geliyor. Alanında az yada yetersiz personel olması zaman kaybına yol açıyor (RAM – Y6).

Yasal düzenlemelerin yetersiz ve yeterince belirgin olmamasına ilişkin görüş şöyle ifade edilmiştir:

> Yasal değişikliklerin orta ve uzun vadeli planlamaları süreci olumsuz etkilemektedir. Randevu sürecinin uzun zamanı alması ve yasaların özellikle zihinsel engellilerle ilgili kısımların belirgin ve açık ifade edilmemiş olmasıda eğitsel tanılama sürecini olumsuz etkiliyor (RAM – Y3).

Çok kısa sürede eğitsel tanılama ve değerlendirme yapmak zorunda kaldıklarına ilişkin görüş ise şöyle ifade edilmiştir:

> Genel olarak eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yaşadığımız en önemli sıkıntı çok başvuru olması nedeniyle kısa sürede çok fazla bireye eğitsel tanılama yapmak zorunda kalmamız (RAM – Y3).

Çalışan personelin kendini geliştirme şansı bulamamasına ilişkin görüş şöyledir :

> Rehberlik Araştırma Merkezlerinde eğitsel tanılama ve değerlendirme öncesi herhangi bir eğitim alınmamamış olması özellikle alanımızda hizmet içi eğitim olanaklarının kısıtlı olması ve yeni gelişmelerden haberdar olmamamız eğitsel tanılama ve değerlendirme açısından olumsuzluklara yol açıyor (RAM – Y6).

Bu konuyla ilgili görüşleri alınan Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan yetkililerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bir çok sıkıntıyla karşı karşıya kaldıkları dikkat çekilmekte olup, iş yüklerinin fazla olması nedeniyle uzman personel sıkıntısı yaşandığı, yasalardaki eksiklikliklerin eğitsel tanılama sürecini olumsuz etkilediği ve hizmet içi eğitim olanaklarınında yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkilililerin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumları Hakkında Görüşleri

Rehberlik Araştırma Merkezinde çalışan yetkililerin çoğunluğu bu konuya olumsuz yaklaşmaktadır. Eğitimin süresinin yetersiz olması ve verilen eğitimin niteliksiz olduğu görüşündedirler (RAM – Y6, RAM –Y10 , RAM – Y5,

RAM –Y8, RAM –Y2, RAM –Y4). Bazı yetkililer ise bunun kurumdan kuruma değiştiğini belirtirken ne yazık ki bir çoğunun ticari amaçla açıldığını belirtmişler (RAM – Y3, RAM – Y7). Bu olumsuz görüşlerin yanı sıra eğitsel amaçların yeterli olduğunu fakat denetimlerin sıkılaştırılması gerektiğini belirten görüş de olmuştur (RAM – Y1).

Verilen eğitimin yetersiz kaldığını belirten görüşler şöyledir :

> Özel eğitim kurumlarının okula giden bireylere destek eğitim hizmeti vermesini doğru bulmuyorum. Okullarımız grekli imkanlar (maddi) sağlandığında kurumların verdiği eğitimi verebilecek düzeydeler. Okullarımıza gereken persnel atandığında bu eğitimi verebilecek daha nitelikli eğitim verebileceğine inanıyorum (RAM – Y1).
>
> Bence eğitim süresi yetersiz. Birçok kurum uzman olmayan personel bile çalıştırıyor. Bazı kurumlar Rehberlik Araştırma Merkezinin kapısında öğrenci avlama peşindeler. Süre oldukça yetersiz aynı sürede normal çocuğa bile eğitim verilemez (RAM – Y5).
>
> Bazı kurumlar eğitimin hakkını veriyor. Fakat bazıları ise çıkarlarının peşinde eğitsel amaçları gerçekleştiremiyor. Özellikle zihinsel engelliler için verilen eğitimin süresi yetersiz. Çünkü bu öğrencilerin çoğunda unutkanlıkta çok fazla oluyor (RAM – Y10).

Bu kurumların ticari amaçlarla çalıştığını belirten yetkilinin görüşleri şöyledir :

> Eğitsel amaçları gerçekleştiren kurumlarda var. Ama bir çoğu ticari amaçlı hizmet veriyor. Devlet bu kurumlarda denetimi, sıklaştırmadığı sürece kurumlar öğrenci için herşeyi yapabilirler.Öğrencilere eğitm verilen sürede çok kısıtlı ve çoğunun uzman çalıştırmadıklarını düşünüyorum (RAM – Y3).

Bu konuyla ilgili olumlu görüş bildiren yetkilinin göüşleri şöyledir :

> Genel olarak bu kurumlara bakış açım olumlu yönde. Ancak mevcut programların yenden düzenlenmesi ve denetimlerin sıklaştırılması gerekiyor (RAM – Y2).

Bu konuyla ilgili görüşleri alınan yetkililere göre özel merkezlerde verilen eğitimin süresi çok yetersiz ayrıca uzman personel çalıştırmak yerine sertikalı öğretmenleri çalıştırıyor olmaları eğitimi kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kurumlarda denetimlerin artırılması ve kurumların ticari amaçlarla çalıştırılmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Ankara 'da Bulunan Rehberlik Araştırma Merkezlerinin Sayısı ve Milli Eğitim Bakanlığının Bu Kurumlara Yaklaşımı Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili yetkililer Milli Eğitim Bakanlığının Rehberlik Araştırma Merkezlerinin sayısı yeterli ancak personel yetersiz sayıda görüşünde birleşmektedirler (RAM–Y2, RAM–Y3, RAM–Y4, RAM–Y10),rehberlik araştırma merkezlerinin sayısının yeterli olduğunu ancak ödenek ayrılmadığını ve yeterli araç gereç bulunmadığını belirten (RAM –Y1, RAM – Y8) görüşler bulunmaktadır. Ankara'da bulunan rehberlik araştırma merkezleri sayının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir (RAM –Y6,RAM – Y5).

Rehberlik araştırma merkezlerinin sayısının yetersiz kaldığına ilişkin görüşler şöyledir:

> Ankara'daki Rehberlik Araştırma Merkezleri yetersiz sayıda.Özellikle büyük ilçelerde Çankaya,Yenimahalle gibi bir tane Rehberlik Araştırma Merkezi olması işlerin yoğunluğunu artırıyor. Ayrıca hala bazı ilçelerde Rehberlik Araştırma Merkezi yok. Örneğin Elmadağ (RAM –Y6).

> Ankara'daki Rehberlik Araştırma Merkezlerinin sayısı yetersiz. Pursaklarda yeni bir tane açılacak ama Elmadağ 'da ve Evren'de Rehberlik Araştırma Merkezi yok. Bazı ilçelerde ise yoğunluk fazla olduğu için bir tane merkez yetmiyor (RAM – Y5).

Rehberlik Araştırma Merkezlerinin yeterli sayıda olduğunu fakat personel sayısının az olduğunu belirten görüşler şöyledir:

> Rehberlik Araştırma Merkezlerinin sayısı yeterli fakat % 30 personel kapasitesi ile çalışıyoruz. Norm kadro sayısının artırılması gerekiyor. Açıkçası Milli Eğitim Bakanlığı'da bu konuyu önemsemiyor. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde öncelikle özel eğitim hizmetleri alanında personel sayısı artırılmalı (RAM –Y1).

> Rehberlik Araştırma Merkezi sayısı yeterli ancak personel sayısı ve ödenek yetersiz kalıyor. Engel türlerine göre uzman personele ihtiyacımız oluyor (RAM – Y3).

> Rehberlik Araştırma Merkezleri yeterli ancak çoğu zaman işler yetişmiyor. Başvuru çok olduğunda randevular gecikiyor. Milli Eğitim Bakanlığı yeterli kadro ayırmadığı için personel sıkıntımız var (RAM – Y10).

Gene Rehberlik Araştırma Merkezinin yeterli sayıda olduğunu ancak ödenek ayrılmadığını belirten yetkilinin görüşü şöyledir :

> Rehberlik Araştırma Merkezleri yeterli sayıda ama Mili Eğitim Bakanlığı gereken yeterli maddi desteği sağlayamıyor. Ödenek ayrılırsa merkezler daha verimli çalışabilir. Gereken araç gereç ihtiyacı temin edilerek özellikle özel eğitime yönelik hizmetler daha sağlıklı yürütülebilir (RAM– Y1).

Bu konuyla ilgili görüş bildiren yetkililere göre Milli Eğitim Bakanlığı, Rehberlik Araştırma Merkezlerine yeterli maddi desteği sağlayamamakta hatta bazı ilçelerde merkezlerin kurulmamış olması ve personel eksiğinin olması işlerin yoğunluğunu artırmakta ve sağlıklı ve nitelikli hizmet verilmesini engellemektedir. Ankara'daki büyük ilçelerde kurulan Rehberlik Araştırma Merkezleri yeterli gelmemekte ve kapasiteyi karşılamakta zorlandıkları ve sıkıntı yaşadıkları ortaya çıkmaktadır.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Verilen Eğitimin Süresi Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili görüşülen yetkililerin bir çoğunun görüşü verilen eğitim süresinin yetersiz olduğuna ilişkindir (RAM – Y1, RAM – Y3,RAM – Y6, RAM –Y2, RAM – Y5), birkaç yetkili ise sürenin bazı özür gruplarında yeterli olduğunu fakat mevcut eğitim programlarının yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir (RAM – Y10, RAM –Y8).

Eğitim sürenin yetersiz olduğuna ilişkin görüşler şöyledir :

> Süre kesinlikle yetersiz. Bazı özür gruplarında örneğin spastik engelliler, zihinsel engelliler gibi özür grupları daha fazla süre eğitime ihtiyaç duymaktadır. Fakat yeterli eğitimi alamamaktadırlar (RAM – Y5).

> Engelli çocuklar haftada iki gün kurumlara devam etmektedirler. Bu sürede normal çocuğa bile eğitim verilemez. Kaldı ki özürlülere hiç eğitim verilemez. Haftada iki gün devam ederek iyileşmeleri beklenemez. Süre kesinlikle yetersiz (RAM – Y1).

> Süre kesinlikle yetersiz. Bu sürenin artırılması şart. Bazı engel gruplarındaki çocuklar zor öğrenmekte ve algılamakta zorlanmakta. Bizde tanılama yaparken karşılaşıyoruz. Haftada

> iki gün 40 dakikalık seanslarla eğitim almaları olanaksız hiçbirşey kazandıramazsınız (RAM – Y6).

Eğitim süresinin yeterli olduğunu fakat mevcut eğitim programlarının yetersiz olduğunu belirten görüşler şöyledir :

> Bence kurumlarda süre yeterli zaten gruplar halinde alıyorlar. Birebir eğitim daha uzman kişilerce yürütülebilirse başarılı bir eğitim sunulabilir (RAM – Y10).

> Engellilere yönelik mevcut uygulanan eğitim programlarının elden geçirilmesi şart bir de yasalarda yeni düzenlemeler yapılarak bu kurumlarda verilen eğitim ortamı ve personelin nitelilikli hale getirilmesi gerekir böylece sürede kafi gelir (RAM – Y8).

Görüşlerden de anlaşıldığı gibi, yasalarda özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumları için belirlenen eğitim süresi yetersiz kalmaktadır. Bir çok özür grubu belirlenen sürede eğitim hizmetinden faydalanamayacağını ve kurumlarında daha nitelikli eğitim hizmeti verilebilmesine yönelik yetkililer görüş birliği içindedir.

Yetkililerin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumlarında Çalışan Personel Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili Rehberlik araştırma merkezinde çalışan yetkililer çoğu kurumun uzman personel çalıştırmakta zorlandığını ve sertifikalı sınıf öğretmenlerini tercih ettiklerini belirtmiştir (RAM –Y2, RAM – Y5, RAM –Y6, RAM- Y3). Bazı yetkililer ise özellikle ticari amaçla çalışanların fazla para vermemek için sertifikalı öğretmenleri tercih ettiklerini bu nedenle eğitimin kalitesizleştiğini ifade etmişlerdir (RAM –Y10, RAM –Y8, RAM – Y1).

Bu konuyla ilgili belirtilen görüşler şöyledir :

> Bence kurumlar uzman personel çalıştırmakta zorlanıyor. Çalıştırsa bile kurumdan ayrılmalar çok yaşanıyor. Bir de kurumlar uzman personelin örneğin bir özel eğitim öğretmeninin maaşını ödemekte zorlanabiliyor. Bu nedenle sertifikalı sınıf öğretmenleri çalıştırıyor (RAM – Y2).

> Kurumlarda çalışan personelin alanında uzman kişilerden oluştuğunu düşünmüyorum. Bize gelen bilgilere göre kurumların yöneticileri bile alanında uzman kişilerden oluşmuyor. Aslında ülke genelinde özel eğitim alanında uzmanlaşan kişi sayısı da çok az (RAM – Y5).

> Bence devlet bu kurumları denetlemediği sürece uzman personel bulmak çok zor. Uzman kişiler zaten bu kurumları tercih etmiyor. Edenlerde daha iyi bir iş bulduklarında kurumu bırakıyorlar (RAM – Y6).

Bu konuya olumsuz yaklaşan bir yetkilinin görüşü şöyledir :

> Benim düşünceme göre açılan kurumların çoğu hizmet için açılmamıştır. Aslında bu eğitim okullarda da verilebilir.Neden bu kurumların sayısı bu kadar artıyor. Çoğu devletten gelen ödeneği düşündüğü için uzman çalıştırmıyor. Bu engelli çocuklar üzerinden para kazanıyorlar (RAM – Y10).

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşıldığı gibi özel eğitim alanında çalışan ülkemizde yetişmiş personel sayısı yetersizdir. Üniversitelerinde engel türlerine göre bölümler açmamaları yada kontenjanın sınırlı olması nedeniyle kurumlarda çalışanlar Milli Eğitim Bakanlığının açtığı kurslardan sertifika alan sınıf öğretmenleridir. Bu nedenle özel kurumlarda verilen eğitimin kalitesininde gittikçe düştüğü yetkililer tarafından vurgulanmıştır.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Özel Özel Eğitim Merkezlerinin Eğitim Hizmeti Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili Rehberlik Araştıma Merkezi yetkililerinin görüşleri olumsuz yöndedir. Denetimlerin artırılması gerektiğini belirtenler (RAM –Y6), eğitsel amaçların dışında ticari amaçlara hizmet ettiğini belirtenler (RAM – Y10, RAM – Y1, RAM – Y2, RAM – Y3), veliler ve öğrenciler için gerekli yönlendirmenin yapılmadığını belirtenler (RAM –Y9) bulunmaktadır.

Denetimler konusunda bir yetkilinin görüşü şöyledir :

> Kurumlarda bildiğim kadarıyla yeterli denetim yapılmayor. Yapılsa bile idari açıdan denetleniyor. Oysa kurumların çoğu eğitsel amaçları gerçekleştirmekten çok uzak. Bakanlıkta bu kurumların denetimi için özel bölümler açılıp müfettişler yetiştirilebilir (RAM-Y6).

Eğitsel amaçlar dışında hizmet ettiğini belirten görüşler şöyledir :

> Bu kurumlarda denetim yetersiz. Bir çoğu öğrencinin devamını bile sağlayamıyor. Veli de çok bilinçsiz. Eğitim programlarında da açıklar çok fazla bence eğitsel amaçlar geretiği gibi yerine getirilmiyor (RAM – Y10).

> Bu kurumlar yerine devlet ödenek ayırıp ve kadro açıp okullarda özel eğitim hizmetlerini sürdürmeli. Ülkemizde herkes eşit eğitim alacak diyoruz. Fakat bu çocuklara verilen eğitim süresi özel kurumlarda yetersiz. Ticari amaçlara hizmet edenler çok (RAM – Y1).
>
> Kurumların personeli de yetersiz. Verilen eğitim süresi de yetersiz. Aslında ülkemizde özel eğitim hizmetlerinin eksiklikleri çok fazla (RAM – Y3).

Bir yetkilinin, velilere ve öğrencilere gerekli yönlendirmenin yapılmadığına ilişkin görüşünü şöyle ifade etmiştir :

> Aslında kurumlar benim düşünceme göre yeterli eğitimi veriyorlar fakat veli bilinçsiz olduğu için öğrenciye doğru davranışlar kazandırılıp yeterli eğitim verilemiyor. Bize gelen velilerin çoğu özel eğitimin ne olduğunu bile bilmiyor. Bu nedenle kurumlarda önce veliye eğitim verilip yönlendirme yapılmalı (RAM –Y9).

Bu konuyla ilgili görüşlerden anlaşıldığı kadarıyla kurumların eğitsel amaçları gerçekleştirme yönünden önemli sıkıntılar yaşadıkları vurgulanmıştır. Rehberlik araştırma merkezi yetkililerine göre eğitim hizmeti verilirken ticari kaygılar ön plana çıkmakta ayrıca velilerinde bilinçsiz olması eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bakanlığın bu konuda tedbir alması gerektiğini vurgulamışlardır.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili görüşülen yetkililerin ortak görüşü Bakanlık tarafından yürütülen özel eğitim hizmetlerinin eksik ve yetersiz olduğu yönündedir. Bakanlık tarafından izin verilerek açılmış olan özel özel eğitim kurumlarının bir çoğu amacı dışında çalışmakta olup, hem yasal hem denetimler açısından eksiklikler göze çarpmaktadır.Yetkililerin bir çoğu bakanlığın bu hizmet alanına önem vermediğini (RAM–Y2, RAM–Y3, RAM–Y10, RAM–Y5) belirtmişlerdir. Bakanlığın bu eğitim hizmetini özel kurumlarca değil, kendi okullarında sürdürmesi gerektiğini (RAM – Y1, RAM – Y6, RAM –Y2, RAM–Y8, RAM –Y4) belirtenler ve bu hizmet alanınyla ilgili özel yetişmiş müfettiş ve uzmanların çalıştırılarak, bu alana diğer eğitim alanlarından daha fazla yatırım yapılmasını (RAM – Y9) belirten görüşler bulunmaktadır.

Bakanlığın eksiklikleri bulunduğu ve bu alana önem verilmesi gerektiğini belirten görüşler şöyledir :

> Bence yeterli değil. Devlet ne Rehberlik Araştırma Merkezlerine ne de Özel eğitim okullarına ödenek ayırabiliyor. Yeterli imkanlarımız ve personelimiz yok. Fakat özel özel eğitim merkezlerinin sayısı çok fazla. Bu kurumlarda da denetim yok. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde de yasal düzenlemeler yetersiz ve bazı hususlarda eksiklikler çok fazla (RAM – Y3).

> Hayır.Kesinlikle yeterli değil. Milli Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetlerine olsa da olur olmasa da olur anlayışı içinde yaklaştığı için çok eksikleri var.(RAM – Y5).

Bakanlığın özel kurumlar yerine bu hizmeti kendi okullarında sürdürmesine yönelik görüşler şöyledir :

> Milli Eğitim Bakanlığı özel merkezlere ödenek ayırmak yerine kendi okullarına bu ödenekle yatırım yapsa ve özel eğitim hizmetlerine yönelik okulların sayısını artırabilse daha sağlıklı eğitim sunabilir (RAM – Y6).

> Özel özel eğitim kurumlarının bir çoğunun amacı dışında çalıştığı kesin. Yeterli ve nitelikli eğitimi sunabildiklerini düşünmüyorum. Bu kurumlarla engelli çocuklara eğitim verilebileceğine inanmıyorum. Zaten özel eğitim hizmetleri ülkemizde kendi haline bırakılmış gibi,devlet kendi okularında bu hizmeti sunmaya yönelmeli (RAM – Y1).

> Özel özel eğitim kurumlarının ticari kurumlar olduğunu ve bu kurumlarının hepsinin kapatılması gerektiğini düşünüyorum. Öğrenci başına ödenen para okullara ayrılsa daha verimli hizmet verilebilir. Ayrıca ders saatide 10 saatten fazla olur. Ayrıca okul dışındakilere de mesleğe yönlendirme çalışması olabilir. Ya da sadece belli engeel grubuna yönelik okullar açılabilir
> (RAM – Y8).

Bir yetkilinin özel eğitim alanına yönelik özel uzmanlar yetişmesi gerektiğini belirten görüşü şöyledir:

> Bize başvuran velilerden aldığımız velilerden aldığımız bilgiler doğrultusunda kurumların yetersiz hizmet verdiğini söyleyebilirim. Oysa Milli Eğitim Bakanlığı bu kurumların denetimi için özel müfettişler yetiştirebilir. Hatta bakanlıkta özel birimler kurabilir. Engelli bireylere yönelik modern okullar açabilir ama bunun için öncelikle yeterli kaynağı kurumlara ayırabilmeli (RAM – Y9).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşıldığı gibi Rehberlik Araştırma Merkezi yetkilileri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen hizmetleri yeterli bulmamaktadırlar. Öncelikle ülkemizde özel eğitimin önemsenmediğini ve

ayrılan finansman kaynaklarının yeterli olmadığını belirtmişlerdir.Özel eğitim hizmetlerinin önemli sıkıntıları olduğunu ve bu alanın gittikçe ticari amaçlar doğrultusunda yürütüldüğü ve eğitim hizmetinin niteliğinin düştüğünü vurgulamışlardır.

Sınıf Öğretmenlerinin Özel Eğitim hizmetleri ve Sınıflarındaki Engelli Öğrenci Sayısı Hakkında Görüşleri

Çalışmanın yapıldığı okullarda sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre sınıflarında farklı engel gruplarından en az bir tane öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden üç tanesi hafif zihinsel engelli (SÖ8 ,SÖ12 ,SÖ15), beş tanesi orta zeka geriliğine sahip (SÖ 7, SÖ6, SÖ3, SÖ1, SÖ5), Bir tanesi hafif görme engelli (SÖ11), üç tanesi hiperaktif ve dikkat eksikliği bulunan çocuklar (SÖ9, SÖ12, SÖ2), geri kalan dört tanesi ise konuşma bozukluğu olan çocuklardır (SÖ4, SÖ10, SÖ13, SÖ14).

Bu konuyla ilgili öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

> Benim sınıfımda 23 kişi var. Bu öğrencilerden bir tanesi hafif zeka geriliğine sahip (SÖ8).
>
> Sınıfımızda 26 kişi var. 5.sınıfları okutuyorum. Bu sene son. Okula da iki sene önce geldim. Sınıfta orta zeka gerliğinde bir öğrencim var (SÖ7).
>
> İkinci sınıfları okutuyorum.Bu sene sınıfıma orta zeka geriliğine sahip bir öğrenci geldi (SÖ3).

Sınıf Öğretmenlerin Öğrenciyi Yönlendirdikleri Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Görüşleri

Sınıf öğretmenlerinin bir çoğu bu kurumların faydalı olduğunu düşünmektedir. Hatta kalabalık sınıflarda okuma yazma öğretemedikleri çocukların öğrendiğini (SÖ9) belirtirken, eksiklerini tamamlayıcı olduğunu (SÖ8, SÖ10) belirtenler olduğu gibi özel eğitime devam ettiğinden beri belirgin bir farklılık görmeyenlerin (SÖ3, SÖ5, SÖ13) görüşleri de bulunmaktadır. Bazı öğretmenler öğrencinin daha önce farklı bir kuruma devam ettiğini ve o kurumun daha iyi olduğunu savunurken (SÖ2), bazıları ise özel eğitim merkezlerinin çocuğun eğitiminde eksikliklerini giderme ve

davranış kazanma açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır (SÖ12, SÖ4, SÖ10, SÖ6).

Özel eğitim kurumlarını eğitsel amaçları gerçekleştirme yönünden olumlu bulan öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

> Kurum faydalı oluyor. Birinci sınıftayken sınıf çok kalabalık olduğu için okuma yazma öğretiminde zorlandım. Özel eğitim geretiren hiperaktif bir öğrencim vardı. Devamlı ayakta dolaşıyor ve ilgi istiyordu. Fakat benim onunla ilgilenmem çok zordu. Kuruma başladı ve faydasını gördük (SÖ9).
>
> Eğitsel amaçlar bakımından faydalı buluyorum. Eksikliklerinin giderilmesinde destekleyici nitelikte, öğrencinin sosyalleşmesinde faydalı oldu. Eskiden ne benimle ne de arkadaşlarıyla iletişim kurmazdı. Şimdi az da olsa derslere katılıyor (SÖ4).
>
> Okula ilk başladığı zamanlar yerinde hiç oturmadı. Hep sınıftan çıkmak istedi. Arkadaşlarıyla sürekli konuşuyordu. Çok kızdım fakat hastalığını farkına varınca kuruma gönderdik şimdi kurum çok faydalı oldu (SÖ3).

Özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının eğitsel amaçları gerçekleştirme açısından yeterli bulmayan öğretmenlerin görüşleri şöyledir :

> Belirgin olarak fark ettiğim bir durum yok. Ancak çocukların çoğu ilgiye ihtiyaç duyduğu için birebir eğitim bu ilgiyi kısmen karşılıyor (SÖ3).
>
> Öğrencinin önceden devam ettiği kurum sanki daha iyi gibiydi. Bazı nedenlerden dolayı kurum değiştirmek zorunda kaldık. Kurumun pek faydası olmadı gibi (SÖ8).
>
> Bence kurumların hiçbiri eğitsel amaçları yeterince yerine getiremiyor. Benim sınıfımdaki öğrencinin gittiği kurum hiç okula uğramıyor. Çocuğun okuldaki hatta aile içi davranışların takibi çok önemli kısacası birlikte hareket edilmeli (SÖ11).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşıldığı gibi, sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu özel özel eğitim merkezlerinin öğrenci için faydalı olduğu düşüncesinde birleşmiştir. Çünkü birçok öğretmen sınıflarının kalabalık olduğunu öğrencilerin herbiriyle tek tek ilgilenmenin zor olduğu görüşünü vurgularken, bazı sınıf öğretmenleri ise kurumların eğitsel amaçları gereçekleştiremediğini aile ve okulla olan iletişimlerinin kopuk olduğunu bununda özel eğitim hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesini engelleyeceğini vurgulamışlardır. Görüşlerini belirten birçok sınıf öğretmeni kaynaştırma öğrencilerinin sınıfın düzenini bozduğunu ve sınıf yönetimini zorlaştırdığını

belirtirken, özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin bu sorunun çözümünde öğrenci için önemli bir adım olduğunu vurgulamışlardır.

Kaynaştırma Öğrencisinin Okul ve Sınıf İçinde Karşılaştığı Uyum Sorunu Hakkında Görüşleri

Öğretmenlerinin bir çoğu bu konuyla ilgili özellile çocukların okul ve sınıf kurallarına uymada zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir (SÖ1, SÖ9, SÖ10, SÖ3, SÖ7, SÖ9). Arkadaşlarıyla ilgili uyum sorunları (SÖ10, SÖ1, SÖ9), ilgi çekmek için amaçlı uyum sorunları yaşadıkları (SÖ4, SÖ6, SÖ13) belirtilmiştir.

Uyum sorunlarıyla ilgili belirtilen görüşler şöyledir :

> Evet, uyum sorunu çok yaşandı. Öncelikle arkadaşlarıyla uyum sorunu çok oldu. Arkadaşları dalga geçtiler. İttiler, dövdüler, güldüler. Öğrenci çok zarar gördü. Çoğu zaman oyunlarına bile almak istemediler (SÖ4).

> Uyum zorlukları oldu. Öncelikle okul kurallarına uymakta zorlandı. Garip davranışları oldu. Tuvalet alışkanlığını uzun süre kazandıramadık birde unutkanlık var. Öğretilen bir şeyi kısa zamanda unutuyor. Sınıf içinde de durup dururken gülüyor, kendi kendine konuşuyor (SÖ7).

> Çocuklar çok dalga geçti. Konuşması bozuk olduğu için ş ve ç gibi noktalı harflari zor söylüyordu. Çocuklar çok dalga geçti. Hatta bu nedenle okula bile devam etmedi. Ama şimdi çocuklarda alıştı. Onda da kuruma devam ettiğinden beri gelişmeler var (SÖ10).

Uyum sorunlarının dikkat çekmek için oduğunu belirten görüşler şöyledir:

> Okulda aslında uyum sorunu yok. Ama arkadaşlarının ve benim dikkatimi çekmek için sınıfta bazı garip davranışları oluyor. Sınıfın gerisinde kaldığı açık ama davranışlarında bir sorun yok. Sadece ilgi çekmeye çalışıyor (SÖ1).

> Dikkat çekmek için sınıfta bağrıyor, gülüyor, arkasına dönüyor. Kızınca da ağlamaya başlıyor. Anlayış, ilgi ve sevgi bekliyor (SÖ2).

> Anlayamadığım nedenlerden kaynaklı sınıf içinde uyumsuzluk ve huzursuzluk çıkarıyor. Ancak bu durum ilgi gösterilince düzeliyor. Özel eğitim desteği de bu konuda yararlı oldu (SÖ3).

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşıldığı gibi öğretmenlerin ortak görüşü kaynaştırma öğrencilerinin uyum sorunu yaşadığına ve ilgiye ihtiyaç duydukları yönündedir. Bu öğrencilerin bir çoğunun ailesinin ilgisiz olması nedeniyle sınıf içinde ve okuldaki bir takım davranışlarıyla öğretmenlerinin ve arkadaşlarının ilgisini çekme ve takdir edilme eğiliminde bulundukları vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin Özel Eğitimle İlgili Yaptıkları Çalışmalarda Yardıma İhtiyaç Duydukları Konular Hakkında Görüşleri

Özel eğitim gerektiren birey, birebir ilgi bekleyen bir öğrencidir. Bu nedenle öncelikle öğretmenlerin bir çoğu bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir (SÖ2, SÖ1, SÖ10, SÖ5, SÖ4). Bir kısım öğretmenler ise okuma yazma eğitiminde zorlandıklarını ve yardımcı bir öğretmene ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (SÖ7, SÖ9, SÖ12), sınıfların kalabalık olmasından dolayı özel ilgi gösteremediklerini, bu nedenle bu öğrencilere nasıl davranacakları konusunda yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (SÖ11, SÖ3). Bir öğretmen ise sınıfındaki öğrencinin davranışları ve öğrenme şekilli ona nasıl yaklaşacağı konusunda bilgiye ihtiyacı olduğunu ve bu konuda okulda yardımcı personel bulunmasını istediğini belirtmiştir (SÖ13).

Bireyselleştirilmiş eğitim planlarıyla ilgili görüşler şöyledir :

> Öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlarken çok zorlandım. Nasıl hazırlanacağına dair bilgimiz olmaması bizi çok zorladı (SÖ2).
>
> Bireyselleştirilmiş eğitim planını hazırlamak zor oldu. Bu konuda yardım edecek personelin olmaması ve hazırlanan planın uygulanmaya konması öğretmenleri çok yoran bir iş (SÖ1).
>
> Evet, yardıma ihtiyacımın olduğu konular öncelikle plan yaparken çok zorlandım. Özür grubu hakkında bilgi sahibi olmamam ayrıca öğrencinin okul ve sınıf içi davranışlarını kontrol etmem zor oldu (SÖ5).

Okuma yazma öğretimide zorlandıklarını belirten görüşler şöyledir :

> Evet. Özellikle birinci sınıfta okuma yazma öğretiminde çok zorlandım. Bir yardımcı öğretmene işihtiyaç duydum. Çünkü çocukta dikkat eksikliği vardı. Birde tahtadaki gördüklerini yazıp okumakta zorlanıyordu (SÖ9).

> Birinci sınıfta matematik ve Türkçe derslerinde okuma yazma eğitiminde yardıma çok ihtiyacım oldu. Zaten unutkanlık vardı. Aile de ilgilenmeyince okumayı sökemedi. Şimdi çok zorlanıyoruz. (SÖ7).

Sınıflarının kalabalık olduğunu ve öğrenciyle ilgilenmek içi yardıma ihtiyaçlarının olduğunu belirten görüşler şöyledir:

> Evet özellikle ödevlerini yaptırmakta çok zorlandım. Veliden yarım istedim ama onlarda pek ilgilenmedim. Sınıfta kalabalık olunca bir de öğrenci dikkat çekmek için garip davranışlar yapınca iyice yoruluyorum. Keşke sınıf öğretmenlerinin yanına yardımcı bir özel eğitim öğretmeni verseler (SÖ13).

> Özellikle el becerileri dışında sınıf içinde ne yapmam gerektiğini bilemedim. Ön sıraya oturmasını sağladım. Görme zorluğu olduğu için hangi kurumdan yardım alacağımıda bilemedim. Okul rehberlik servisinin yardıyla özel eğitim desteği almaya başladı (SÖ11).

Bu konuyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerin çoğunluğu özel eğitim hizmetleri hakkında bilgi fazla bilgi sahibi değildir. Öncelikli olarak sınıflarındaki engelli öğrenciyle ilgili bilgiyi kitaplardan öğrenmekte ve çocuğu özel eğitim desteği alması için rehberlik araştırma merkezlerine yönlendirmektedirler. Ayrıca okullarda sınıfların kalabalık olması nedeniyle öğretmenlerin öğrencilerle birebir ilgilenmeleri zor olmaktadır. Bazı öğretmenler ise öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamakta zorlandıklarını bunun için hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır.

Öğretmenlerin Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleriyle İletişimleri Hakkında Görüşleri

Öğretmenlerin bir çoğu okuldaki rehberlik servisi aracılığıyla iletişim kurduğunu belirtirken (SÖ1, SÖ7, SÖ10, SÖ9, SÖ13), bir kısmı okulda özel eğitim merkezinin toplantı yaptığını ve özel eğitime ihtiyacı olan öğrencileri tespit ettiklerini (SÖ2, SÖ4), rehberlik araştırma merkezi tarafından yönlendirme yapıldığını (SÖ14, SÖ12) belirtenler olduğu gibi özel eğitim merkeziyle iletişime geçip öğrencinin devamını sağlamakta zorlandıklarını belirten (SÖ3) görüşlerde olmuştur.

Rehberlik servisi aracılığıyla iletişime geçildiğini belirten görüş şöyledir :

> Özel eğitim ve rehabilitasyon merkeziyle rehberlik servisi aracılığıyla iletişime geçtik. Çocuk şu an kuruma devam ediyor (SÖ9).

> Rehber öğretmenimiz vasıtasıyla iletişime geçtik. Okulda çalışan personelin akrabasının özel eğitim kurumu varmış. Genelde okuldan o kuruma yönlendirme yapılıyor (SÖ10).

Okula gelip toplantılar yaptıklarını belirten öğretmenin görüşü şöyledir:

> Kurumdan yetkililer, okula gelip zaman zaman toplantı yapıyorlar. Okul rehber öğretmenide bu toplantılarda oluyor. Bizi bilgilendirip özel eğitim gerektiren öğrencileri tespit edip kuruma yönlendiriyorlar (SÖ2).

İletişime geçme konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirten öğretmenin görüşü şöyledir:

> Kurumla iletişime geçmekte zorlandık. Şimdi de öğrencinin kuruma devamını sağlamakta zorlanıyoruz. Birazda velinin olumsuz bakış açısı olduğu için öğrenci kuruma geç başladı (SÖ3).

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşıldığı gibi öğretmenlerin bir çoğu rehberlik servisi aracığıyla kurumla iletişime geçmiştir. Bir kısım öğretmen ise kurumun okula gelerek toplantı şeklinde bir çalışma yaptığını belirtmiştir. Rehberlik Araştırma Merkezinden bu konuda velilere yönlendirme yapıldığını belirten öğretmenler olmuştur.

Bu konuyla ilgili görüşler şöyledir :

> Biz öğrenciyi rehberlik araştırma merkezine yönlendirdik orada tanılması yapıldıktan sonra kurumların listesini verip yönlendirme yapmışlar (SÖ14).
>
> Benim veya rehberlik servisinin bir ilgisi olmadı. Okul rehberlik servisi randevu alıp Rehberlik Araştırma Merkezine yönlendirdik. Orada kurumlara yönlendirme yapmışlar. Kurum benimle de hiçbir iletişime geçmedi bilmiyorum (SÖ12).

Öğrencinin Devam Ettiği Merkezle Öğretmen Arasındaki İletişim Hakkında Görüşler

Bu konuyla ilgili görüşülen öğretmenlerin çoğunun ortak görüşü kurumlarla iletişimin sağlanamadığına yöneliktir. Öğretmenler özel eğitim merkezleriyle ya hiç görüşmediklerini ya da dönem içinde bir kez görüştüklerini belirtmişlerdir (SÖ9, SÖ8, SÖ10, SÖ4, SÖ7, SÖ3, SÖ1, SÖ12).Bazı öğretmenler ise veli aracılığıyla iletişim kurabildiklerini belirtmişlerdir (SÖ11,SÖ2,SÖ5). Bu konuyla ilgili görüşler şöyledir :

> Çok sık görüşemiyoruz. Dönem başında bir defa ancak görüşüyoruz (SÖ3).
>
> Yılda bir defa görüşebiliyorum Arayıp öğrencinin durumu hakkında bilgi bile vermiyorlar (SÖ9).
>
> Benimle iletişim kurmadılar. Aile ile iletişim kurmuşlar. Bilgi vermek için bile uğramadılar (SÖ7).
>
> Arada sırada uğruyorlar. Fakat yeterli bilgi vermediler. Aslında özel eğitim okul,aile ve kurumla yürütülecek bir ekip işidir. Okulla iletişime geçmeleri gerekir (SÖ4).

Öğrencinin ailesi aracılığıyla, kurumda verilen eğitimden haberdar olan öğretmenlerin görüşleri şöyledir :

> Aslında ancak veli aracılığıyla bilgisahibi oluyorum. Öğrencide de ilerlemeler oluyor. Fakat kurumda verilen eğitimden ancak aile aracılığıyla haberdar olabiliyorum (SÖ11).
>
> Veli öğrenciyle haftanın iki günü kuruma gidip geldiği için onlardan haber alıyorum. Yoksa kurum okulla hiçbir iletişime geçmedi (SÖ2).

Genel olarak öğretmenler kurumla iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir.Oysa özel eğitim hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesinde başta öğretmen olmak üzere aile ve okul ile iletişime geçmek çok önemlidir.

Özel Eğitime Yönlendirilen Öğrencilerin Velilerin Olumlu veya Olumsuz Tepkisi Hakkında Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Öğretmenlerin velilerden aldıkları tepkiler farklılıklar göstermektedir. Bazı öğretmenler bu konuda herhangi bir olumsuz tepki almadıklarını belirtirken (SÖ1, SÖ4, SÖ11, SÖ9, SÖ7, SÖ15), bazıları ise tam tersi yönde görüş (SÖ9, SÖ8, SÖ2, SÖ10) belirtmiştir. Bir tanesi ise ne olumsuz ne de olumlu hiçbir tepki almadığını belitirken (SÖ3), velilerin özel eğitim hakkında bilinçsiz olduklarını belirten öğretmenlerde olmuştur (SÖ6,SÖ14,SÖ13).

Bu konuyla ilgili olumlu tepki alan öğretmenlerin görüşleri şöyledir :

> Herhangi olumsuz tepki almadım. Aslında bu velinin üç çocuğu da özel eğitime devam ediyor. Kendileri de kuruma gidip geliyorlar (SÖ7).
>
> Olumsuz tepki almadım. Fakat veliler özel eğitimin ne olduğunu bilmiyor. Ciddi rahatsızlıkları olan çocukların özel eğitime devam ettiğini düşünüyorlar (SÖ15).
>
> Özel eğitime yönlendirdiğimiz öğrencinbin ailesi istekliydi. Ancak Rehberlik Araştırma Merkezi bu öğrenciler hakkında yeterli çalışma yapmadığı için yönlendirilen öğrencilerin bazılarını geri çevirdiler(SÖ1).

Bu konuyla ilgili velilerden olumsuz tepkiler alan öğretmenlerin görüşleri şöyledir :

> İlk başta olumsuz tepki aldım. Özellikle babası karşı çıktı. Ben oğlumu özel eğitime göndermem dedi. Bende de hiperaktiflik varmış. Zamanla geçer dedi. Beni doktor doktor dolaştırdılar. Çare bulamadılar dedi. Sonra veliyi ikna ettik.(SÖ9).
>
> Annesi karşı çıktı. Hatta veli toplantılarına katılmadı. Diğer velilerin onu kötüleyeceğini düşündü herhalde. Çocuğu uzun süre kuruma göndermedi. Şimdi de aynı sorun devam ediyor (SÖ2).

Veliden olumlu veya olumsuz tepki almadığını söyleyen öğretmenin görüşleri şöyledir:

> Aslında ben veliden ne olumlu ne de olumsuz tepki aldım. Veli zaten okula bile uğramıyor. Biz yönlendirmesini yaptık. Kuruma başladı öğrenci. Aile zatan ilgisiz 6 çocukları var. Üç tanesi özel eğitime devam ediyor. Babası geçim derdinde pazarcılık yapıyor (SÖ3).

Velilerin özel eğitim konusunda çok bilinçsiz olduğunu belirten öğretmenlerin görüşleri şöyledir :

> Veliler bu konuda çok bilinçsiz. Özel eğitimin ne olduğunu bilmiyor. Bir veli bana gelip bir gün bu kurumlara deliler gidiyor değı mi? diye sordu. Yani düşünün bu veli öğrencisini özel eğitime gönderecek (SÖ6).

> Aslında akraba evliliği çoğu. Bu nedenle çocukları özel eğitime gidiyor. Fakat ne anne ne de baba özel eğitimin ne olduğunun farkında çocuklarındaki gelişmeyi görünce iyi bir şey olduğunu düşünüyorlar (SÖ14).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşıldığı gibi öğretmenlerin çoğu bu konuda farklı tepkiler almışlar. Bunun nedeni ise ailelerin bilinçsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Oysa özel eğitim hizmetlerinin daha sağlıklı sürdürülmesi açısından öğrencilere sağlanacak erken eğitim olanaklarının önemli payı vardır. Bazı veliler bilinçsizlikten öğrencinin kuruma devamını sağlayamamıştır. Öğretmenler de özel eğitimde aile eğitiminin önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Görüşleri

Öğretmenlerin çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen özel eğitim hizmetlerini yetersiz bulmaktadır. Yasalarda eksikliklerinin çok olduğunu belirten (SÖ11, SÖ13), öğretmenlere ve özel eğitim alanında çalışanlara yeterli hizmeti içi eğitim verilmediğini belirtenler (SÖ3, SÖ10, SÖ9, SÖ5, SÖ7, SÖ9), özel eğitim merkezlerinin eğitimi daha çok ticari amaçlar çerçevesinde yürüttüğünü belirten ve ülkemizde eğitimin gittikçe metalaştığını kamusal olmaktan çıktığını belirten (SÖ1) okulların sayısının artırılıp gerekiyorsa maaşların artırılıp, okullara özel eğitim öğretmeni

atanması gerektiğini belirten (SÖ11, SÖ4, SÖ2) öğretmenler bulunmaktadır.Yasalarda özel eğitim hizmetleriyle ilgili eksikliklerin olduğunu belirten görüşler şöyledir:

> Bence Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen hizmetler yetersiz. Başta yasalarda eksiklik fazla. Her gelen yasaları değiştiriyor. Özel eğitimin ticari kurumların eline bırakılması da eğitimi olumsuz etkileyen bir faktör (SÖ11).

> Milli Eğitim Bakanlığı özel eğitim çalışmalarını daha aktif sürdürebilmek için öncelikle yasalara düzgün şekil verebilmeli (SÖ13).

Öğretmenlere özel eğitimle ilgili hizmetiçi eğitim çalışmalarının artırılması gerektiğini belirten görüşler şöyledir :

> Bence Milli Eğitim Bakanlığı özel eğitim alanına önem vermiyor. Öğretmenlerin bir çoğu sınıfındaki engelli öğrenciye nasıl davranacağını bile bilmiyor. İlçelerde açılan bu konudaki hizmetiçi eğitim faaliyetleri de yetersiz kalıyor (SÖ5).

> Öğretmenlerin özel eğitim konusunda en önemli eksiklikleri bu konuda yeterli bilgi sahibi olmamaları, eğitim fakültelerinde de ayrıca bir ders verilmediğini biliyorum. Onun için biz öğretmenlerde bu konuda yeterli bilgiye sahip değiliz (SÖ10).

> Sınıf öğretmenlerinin bu konuda eğitim almaları şart. Şahsen ben ilk başta çok zorlandı. Kolay bir şey değil. Sınıfta görme engelli öğrencinin olması. Bazen nasıl davranacağını şaşırıyorum
> (SÖ 11).

Özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının ticari amaçlar çerçevesinde çalıştığını belirten bir öğretmenin görüşü şöyledir:

> Bence yeterli değildir. Özel eğitim hizmetleri, piyasanın rekabetçi anlayışıyla çalışıyor. İnsana yönelik hizmet bakışı yerini kâr mantığına bırakmış durumdadır. Milli Eğitim Bakanlığı ise bunu çok önemsemiyor bile eğitimi hak olmaktan çıkaran paran kadar eğitim anlayışını temel prensip edinen bir eğitim anlayış ile insana yönelik hizmet olmaz. Eğitim herkesin kolayca erişebileceği bir hak olmalıdır (SÖ1).

Okulların sayısının artırılıp daha kaliteli eğitim sunulmasına yönelik görüşler şöyledir :

> Hayır. Yeterli değildir. Bence bu engel gruplarına yönelik özel açılmış okullara ihtiyaç var. Hatta bakanlıkta bu konuyla ilgili bölüm bile açılabilir. Özel eğitim sınıfları ve okulları yaygınlaştırılmalı. Düzgün ve nitelikli eğitim engelli çocuklarında hakkı (SÖ4).

> Milli Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetlerine önem vermeli ve bu konuda özel kurumların yerine devlet okulların sayısnı artırılıp ve mesleki eğitim alanlarının artırılması gerekir (SÖ11).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşıldığı gibi, öğretmenlerin büyük çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen özel eğitim hizmetlerinin ülkemizde nitelikli ve sağlıklı şekilde yürütülmediğini düşünmektedir. Bakanlığın bu alana daha fazla önem verilerek gerekli finansman kaynaklarının ayırarak yatırım yapması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğrenci Velilerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Nasıl İletişime Geçtikleri Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili görüşleri alınan öğrenci velileri, genellikle kurumu tavsiye yoluyla bulduklarını (ÖV2, ÖV19, ÖV5, ÖV4, ÖV18, ÖV7, ÖV12, ÖV10, ÖV3), rehberlik araştırma merkezleri ve hastane tarafından liste verildiği (ÖV1, ÖV3, ÖV8, ÖV21), evine yakın olduğu için (ÖV11, ÖV25, ÖV16, ÖV17), kurumda çalışan personelin nitelikli olduğunu düşüdüğü için (ÖV6, ÖV20), sadece belli bir engel grubuna yönelik olduğu için (ÖV19) tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tavsiye yoluyla kurumu bulduklarını belirten görüşler şöyledir :

> Kurumu tavsiye yoluyla buldum. Bir başka kurumda çalışan tanıdığım burayı tavsiye etti ve iletişim kurdum. Memnunum (ÖV2).

> Komşumun çocuğu da özel eğitime devam ediyor. O memnumdu. Bana da tavsiye etti. Şimdilik memnunum(ÖV19).

> Rehberlik Araştırma Merkezine gitmiştim. Raporu yeniletmek için orda veliler konuşuyordu. Bu kurumu söylediler (ÖV10).

Evlerine yakın olduğu için tercih eden velilerin görüşleri şöyledir :

> Evimize yakın olduğu için bu kurumu seçtik. Çünkü çocuk okul gidemiyor. Başka uzak bir kurumda zor olurdu. Çünkü çocuğun kendi başına yürümesi çok zor (ÖV11).

> Kurumu eve yakın olduğu için tercih ettik. Eve gelirken gördüm. Gittim konuştum çocuğu kabul ettiler (ÖV25).

> Aslında kurumu hem evime yakın olduğu için hemde tavsiye ettikleri için seçtim. Bir tanıdığımızın çocuğu devam ediyordu. O söyledi. Birde eve yakın olduğu için seçtik (ÖV16).

Kurumda çalışanların nitelikli oldukları belirten görüşler şöyledir:

> Benim kurumu tercih etme nedenim kurum yetkilisinin alanında uzman olması. Benim çocuğum işitme engelli, gönderdiğimiz kurumun yetkilisi de işitme engelliler öğretmeni olduğu için tercih ettim (ÖV 6).

Kurumun belli bir engel grubuna yönelik olduğunu belirten bir velinin görüşü şöyledir :

> Biz daha önce başka bir kuruma devam ediyorduk. Sonra bu kurumu bulduk. Kurumu tercih etmemin nedeni sadece belli bir engel grubuna yönelik hizmet veriyor olması (ÖV19).

Velilerin görüşlerinde de anlaşıldığı gibi çoğu kurumları tavsiye yoluyla bulduğunu belirtmiştir. Bazıları ise evlerine yakın olduğu için kurumu tercih ettiği için belirtmiştir. Kurumlardan memnun olduğunu belirten veliler çoğunluktadır.

Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Verilen Eğitim Hizmeti Hakkında Görüşleri

Öğrenci velilerinin bir çoğunun görüşlerine göre özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitimi yeterli bulduklarını ve memnun olduklarını belirtmişlerdir (ÖV2, ÖV4, ÖV10, ÖV12, ÖV15, ÖV18, ÖV19, ÖV21, ÖV23). Bazı veliler verilen eğitim hizmetinin süresinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (ÖV1,ÖV6,ÖV16,ÖV25), ayrıca kuruma yönlendirmede rapor alma süresinin uzun olduğu için eğitim hizmetinin aksadığını belirten (ÖV17, ÖV20) görüşlerde bulunmaktadır.

Kurumdan memnun olduğunu belirten görüşler şöyledir :

> Kurumdan memnunuz. Çocukta az da olsa gelişme oldu. Haftada iki defa geliyoruz. Yaklaşık 3 senedir devam ediyoruz. Memnunuz (ÖV2).

> Birkaç senedir kuruma devam ediyoruz. Burada alışanlar güleryüzlü biz memnunuz. Birde eve yakın. Servisle alıp bırakıyorlar(ÖV10).

> Kurumdan memnunum. Haftada iki defa gidip geliyoruz. Şimdilik iyi gidiyor (ÖV15).

Ders saatlerinin yetersiz olması hakkındaki görüşler şöyledir :

> Kurumdan memnunum fakat ders saati yetersiz. Haftada iki gün kuruma geliyorum. Ders saati çok yetersiz buna karşın az olsa çocuğuma faydalı oldu. Bu kuruma göndermeye mecburum çünkü okullar özüründen dolayı kabul etmedi (ÖV 1).
>
> Ders saatleri çok yetersiz. Haftada iki gün yetmiyor. Keşke biraz daha ders saatleri artırılsa. Ben şimdilik memnunum (ÖV6).
>
> Kuruma devam edeli 4 sene oldu. Kurumda yeterli destek eğitim hizmeti veriliyor. Fakat ders süresi yetersiz, bu nedenle kurum yetkilileri bazen bizi fazladan eğitim için çağrıyorlar (ÖV 16).

Rehberlik Araştırma Merkezlerinde rapor alma sürecinin uzun olmasından dolayı eğitimin aksadığına ilişkin görüş şöyledir :

> Kurumdan memnunum fakat bizim kuruma gidebilmemiz için Rehberlik Araştırma Merkezlerinden rapor alma sürecimiz uzun oluyor ve çocuklarımızın eğitim süreci aksıyor. Bize iki ay sonrası için radevu verdiler (ÖV 17).

Bu görüşlerden de anlaşıldığı gibi öğrenci velileri kurumlardan memnunlar ve yeterli destek eğitim hizmetinin verildiğini düşünüyorlar. Öğrenci velilerinin bir çoğu kurumlara mecbur kaldıkları çin öğrencileri göndermektedirler. Kurumların bu kadar çok olması ve çocuğunun bu kurumdan başka okullarda başarılı olamayacağını düşünüyorlar. Bir çoğunun verilen eğitim konusunda bilgisiz olması nedeniyle yetersiz ve kısa cevaplar alınmıştır.

Öğrenci Velilerin Çocuğunun Kuruma Ulaşım İmkanı Hakkında Görüşleri

Bu konuyla ilgili velilerin ortak görüşü kurumun servisiyle çocuklarının gidip geldiğini belirtmiştir (ÖV2, ÖV4, ÖV9,ÖV14, ÖV12, ÖV17, ÖV11, ÖV20, ÖV24, ÖV25, ÖV3). Bu konuyla ilgili sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Sadece bir veli iş yerine yakın olduğu için kuruma kendi arabasıyla bıraktığını belirtmiştir (ÖV1).

Bu konuyla ilgili belirtilen görüşler şöyledir :

> Ulaşımı servisle sağlanıyor. Bu konuda yaşadığımız sıkıntı olmadı.Tek sıkıntımız ders çıkışlarında fazla bekliyoruz (ÖV2).
>
> Servis evden alıp kuruma götüyor. Bir sıkıntım yok (ÖV12).
>
> Servisle gidip geliyor. Mecburen yanıda bende gidip geliyorum. Çocukta kas gerilmesi var. Zor yürüyor. Mecburen servisle bende gelip gidiyorum (ÖV3).
>
> Düzenli servis aracı evden alıyor. Ders bitince eve bırakıyor. Sıkıntımız yok (ÖV 9).

Bir veli ise kuruma kendi imkanlarıyla ulaşımı sağladığını şöyle ifade etmiştir :

> Çocuğumun devam ettiği kurum işyerime yakın. Haftada iki gün ben bırakıyorum. Eve servisle dönüyor zaten. Uğradığımda öğretmenleriyle görüşüyorum (ÖV1).

Servis olanaklarıyla ilgili kurum yetkilileriyle görüştüğümde ise çoğu kurum mecbur kaldığı için servis imkanı sunduğunu belirtirken servisin geliş gidiş masraflarının çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca servis olanaklarına velilerinin olumlu baktıklarını ifade etmişlerdir. Kısacası servis imkanı, öğrencilerin kuruma devam etmesi için iyi bir imkan olmasının yanı sıra kurumlar için masraflı bir imkan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Velilerin Kurum Tarafından Onlardan Talep Edilen Bir Ücret Olup Olmadığı Hakkıdaki Görüşleri

Görüşme yapılan öğrenci velilerinin tamamı kurumdan talep edilen bir ücret olmadığını konusunda görüş belirtmişlerdir. Kurumların ders saatleri dışında farklı etkinlikler düzenlemediğini belirterek yapan kurumlar olsa da bunun için ayrıca ücret talep edilmediği belirtilmiştir.

Bu konuyla ilgili görüşler şöyle ifade edilmiştir :

> Kurum bizden para talep etmedi. Kurum hiçbir etkinlikde düzenlemedi (ÖV10).
>
> Herhangi bir ücret talep edilmemiştir (ÖV20).
>
> Biz kuruma yeni başladık. İlk başta çok korktuk. Bizden para talep edebilirler diye. Ama devlet onlara para veriyormuş zaten. Kurumda etkinlik yapılmadı. Bizden para talep etmediler (ÖV3).

Kurum yetkilileriyle yapılan görüşmelerde öğrenci velilerinden para talep etmediklerini fakat devletin ödedği miktarın ise yetersiz kaldığını ve masrafları karşılamadığını belirtmişlerdir. Özel eğitim merkezi yetkililerinin bu konuyla ilgili görüşleri şöyledir :

> Kurum olarak öğrenci velisinden ücret talep etmiyoruz. Fakat devletin ödediği miktarda masraflarımıza yetmiyor. Açıkçası gelirlerimiz giderlerimizi karşılamıyor (ÖEM-KY14).
>
> Ailelerden hiçbir ücret talep etmedik. Fakat vergiler çok yüksek, bize ödenen ödeneğin önemli bir kısmı vergi için harcanıyor. Ayrıca öğrenci bulmakta zorlandığımız zamanlar oluyor. Rehberlik Araştırma Merkezlerinden alınan raporların her sene yenilenmesi ve bu konuyla ilgili aksaklıkların yaşanması ve devlet tarafından ödenen ödeneğin zamanından çok sonra ödenmesi finansal açıdan bizi zorluyor (ÖEM – KY15).

Bir başka kurum yetkilisi ise görüşünü şöyle ifade etmiştir :

> Kurumu işletmek zor. Şimdiye kadar ailelerden hiçbir ücret talep etmedik ama gelirlerimiz giderlerimizi karşılamıyor. Özellikle servis maliyeti yüksek oluyor. Servis olmayınca öğrenci zorlanıyor (ÖEM – KY 13).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşıldığı gibi, kurum yetkilileri bir çoğu ailelerden talep etmediğini fakat öğrenci başına aylık ödenen miktarın yetersiz olduğu konusunda ortak görüş bildirmişlerdir.

Velilerin, Kurum Yetkilileri İle Görüşme Sıklıkları Hakkında Görüşleri

Öğrenci velilerinden bir çoğu kurum yetkilileri ile görüşebildiğini belirtirken (ÖV2, ÖV7, ÖV5, ÖV9, ÖV14, ÖV18, ÖV25, ÖV20, ÖV22), bazı velilerin ise çocuklarının gelişimlerinden habersiz oldukları (ÖV1,ÖV15, ÖV20), kuruma gelip giderken gelişimi hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtenler (ÖV6, ÖV13, ÖV21) görüşler olmuştur.

Özel eğitim merkezindeki yetkileri ile görüşen velilerin görüşleri şöyledir:

> Ben kurumla iletişim içindeyim. Çocuğumla ilgili olumlu olumsuz tüm konular hakkında bilgilendiriliyorum (ÖV20).
>
> Kuruma haftada iki gün çocuğumla birlikte geliyorum. Burada çalışanlar çok güleryüzlü. Bilgi veriyorlar (ÖV2).
>
> Sık sık görüşüyorum. Çünkü haftada iki gün çocukla geliyorum(ÖV 25).

Özel eğitim merkezleri ile iletişim halinde olmayan velilerin görüşleri şöyledir :

> Çok sık görüşmüyoruz. Evde üç çocuk daha var. Ben onlara da bakmak zorundayım. Babasıda zor iş buldu. Kurum bazen toplantı yapıyor ama katılamıyorum (ÖV 15).

> Çok görüşemiyorum. Zaten çocukta kuruma devam edemedi. Ben fazlada ilgilenemedim. Benim çocuğum hiperaktifti. Sınıf öğretmeni yönlendirdi. Az da olsa gelişme oldu. Belki okul görüşüyordur(ÖV1).

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşıldığı gibi ailelerin bir çoğunun gelir düzeyi düşüktür ve bir çoğunun birden fazla çocuğu olduğu için geçim sıkıntısı çekmektedirler. Velilerin çoğu, çocuğunun rahatsızlığı hakkında bilgi sahibi değildir. Yapılan görüşmeler sonucu bu kurumları ve burada çalışanları çocuklarının eğitimi açısından umut olarak görmektedirler.

Velilerin Özel Eğitim Hizmetleri Konusunda Devletten Beklentileri Hakkında Görüşleri

Öğrenci velilerinin bir kısmı, devletin engelli çocukların ailelerine sahip çıkmasını istiyor (ÖV12, ÖV3, ÖV7, ÖV8, ÖV10, ÖV13). Devlet tarafından ailelere maddi destek sağlanması ve gerekirse engelli çocukların iyileştirilmesi(ÖV4, ÖV10, ÖV2 ,ÖV15), engelli çocukların ailelerine cihaz ilaç yardımı yapılması gerektiğini belirtmiştir (ÖV9, ÖV21, ÖV24). Bir veli ise engelli çocuklar için mesleki eğitim merkezlerinin yaygınlaştırılmasına (ÖV16) yönelik öneriler belitilmiştir.

Devletin ailelere sahip çıkmasına yönelik görüşler şöyledir:

> Devlet engelli ailelerini unumuş durumda.Yeterli derecede okul ve kurum açmazsa bizim çocuklarımız eğitimsiz kalır (ÖV12).

> Devlet bize sahip çıkmalı (ÖV3).

> Devlet bize ve çocuklarımıza maddi ve manevi destek vermeli (ÖV10).

Devlet tarafından maddi destek sağlanmasına ilişkin görüşler şöyledir:

> Biz gecekonduda oturuyoruz. Bu çocuğun dışında altı çocuk daha var. Eşimde işsiz zor geçiniyoruz. Bir de engelli çocuk var. Bizim çocukta görme bozukluğu var. Devletin bize maddi yardım sağlaması gerekir (ÖV2).

> Devlet, kurumlara nasıl maddi yardım veriyorsa biz ailelere de gereken maddi desteği verebilmeli. Ben gecekonduda oturuyorum. Evimiz gelecek ay yıkılacak. Ben bu çocukla ne yapacam. Eşimde asgari ücretle çalışıyor. Keşke maddi yardım alabilsek(ÖV15).

Bir veli, devletin engelli çocuklara ücretsiz ilaç ve cihaz yardımında bulunmasına yönelik görüşünü şöyle ifade etmiştir :

> Ben asgari ücretle çalışyorum. Evde üç çocuğum daha var. Kuruma devam eden çcuğum işitme engelli onun cihazı çok pahalı oldu. Devlet bize bu konuda yardım etmeli. Cihazı ve ilaçları ücretsiz almamızı sağlayabilmeli (ÖV9).

Bir başka veli ise mesleki eğitim kurumlarının yaygınlaştırılmasına yönelik görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

> Oğlum zor gelişim gösterdi. Benim korkum ilerisi için bu çocuk bir meslek sahibi olmasa ne yapar. Devlet bu çocuklara yönelik mesleki eğitime önem vermeli ve kurumları yaygınlaştırmalı (ÖV16).

Ailelerin çoğu devlet tarafından ihmal edildiklerini düşünüyor. Her velinin devletten farklı beklentileri var. Ama görüşme yapılan tüm veliler, devletin maddi destek sağlaması konusunda ortak görüş bildirmişlerdir. Ülkemizde engelli çocuk ailelerinin büyük kesimi gecekondu semtlerinde yaşamakta ve geçimlerini zor sağlamaktadır. Hatta bir çoğu toplum tarafından etiketlenmekten çekindikleri ve bilinçsiz oldukları için çocuklarının rahatsızlığını ancak okula başaldığında fark etmişlerdir.

Kurum Yetkilerinin Alanında Uzman Kişiler Olup Olmadığı Hakkında Görüşler

Bu konuyla ilgili öğrenci velilerinin büyük bir kısmı kurumda çalışanlarının uzman olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Fakat velilerinin bir kısmı kurumda çalışanlarının yetersiz olduğunu ve çok sık personel değiştiğini belirtmişlerdir (ÖV 3, ÖV5, ÖV17, ÖV13, ÖV12, ÖV20, ÖV23, ÖV15). Bir kısmı da kurumda çalışanları güleryüzlü bulduklarını ve çocuklarının onların anlayışı ve ilgisiyle gelişme gösterdiğini belirtmişlerdir (ÖV19, ÖV25).

Kurumda çalışanların uzman olduğuna ilişki velilerin görüşleri şöyledir :

> Alanında uzman kişiler, ellerinden geldiğince çocuklarla ilgileniyorlar (ÖV4).
>
> Eğitimciler alanında uzman, yeterine birebir ilgileniyorlar (ÖV2).
>
> Biz çok memnunuz. Özel eğitim merkezinde çalışanların uzman olduğunu düşünüyorum (ÖV7).
>
> Benim zaten kurumu seçmemdeki nedeni öncelikli olarak kurum yetkilisinin alanında uzman olması oldu. İşitme engelli bir çocukla ancak işitme engelliler öğretmeni ilgilenebilir (ÖV6).
>
> Kurumdan memnunuz. Yetkililer uzman kişiler çocuk 4 senede gelişme gösterdi (ÖV24).

Kurumda çalışan personellerin sık sık değiştiğini ve yeterli olmadığını belirten görüşler şöyledir :

> Aslında bu soruya cevap vermem çok zor olacak. Ben kurumdan ve çalışmalardan memnunum aslında. Zaten kurumu eşim çok araştırdı. Fakat üç senedir öğretmenler çok sık değişti (ÖV3).
>
> Kurum yöneticisi, engelli çocuklar alanında uzman ama diğer yandan personel sıkıntısı var. Ayrıca kurumda sık sık öğretmen değişti (ÖV17).

Kurum yetkililerinin güleryüzlü olduğunu ve öğrencilerle tek tek ilgilendiklerini belirten görüşler şöyledir :

> Bana göre bu kurumda çalışan personel çok güleryüzlü bizi çok iyi karşılıyorlar. Alanında uzman olup olmadıkları konusunda hiçbir fikrim yok. Bu kurumun okula faydası oldu (ÖV19).
>
> Kurumda çalışanlar çok güleryüzlü. Biz memnunuz (ÖV25).

Yapılan görüşmeler sonucu, öğrenci velilerinin çoğunluğu çocuklarında gelişim görüldüğü için ve çoğunun çocuğunun engel durumlarından dolayı okula devam etmesinin güç olmasından dolayı kurumdaki eğitimcilerinin uzman olduğunu ve çok yardım ettiklerini belirtmişlerdir.

Çocuklarının Eğitimi ve Gelişimi İçin Yaptıkları Harcamaların Bütçelerini Etkilemesi Hakkında Görüşler

Öğrenci velilerinin önemli bir kısmı yapılan harcamaların aile bütçelerini zorladığını belirtmiştir (ÖV7, ÖV21, ÖV5, ÖV2, ÖV3, ÖV6, ÖV8, ÖV13, ÖV14, ÖV1 8,ÖV23), bir kısım veli ise çocuklarının gelişimi için ayrıca bir harcama yapmadıklarını belirtmişlerdir (ÖV10,ÖV9,ÖV12,ÖV1,ÖV4,ÖV22), bu velilerin çoğunun birden fazla çocuğu vardır ve çocuklarının gelişiminden çok ailelerinin geçim sıkıntısı içinde yaşamaktadırlar. Bir kısım veli ise aile bütçelerinin önemli bir kısmının çocuğunun tedavisi için gittiğini belirtmiştir.

Buna göre aile bütçelerinin zorlandığını belirten velilerin görüşleri şöyledir :

> Benim oğlumun tedavi masrafları çok zorladı. Zaten asgari ücretle geçiniyoruz. Hastanelerde koşturmaktan evimize para ayıramadık. İşitme cihazı takılacak dediler. Cihaz almak için çok para verdik (ÖV7).

> Hastanelere çok gidip geldik. Benim eşim dayımın oğlu olduğu için çocuk akraba evliliğinden rahatsız doğdu. Üç senedir kurum devam ediyor. Babası kucağında taşıdı. Çok çare aradık düzelmedi tabii çokta para harcadık (ÖV5).

> Masraflar bizi çok zorladı. Özel eğitime başlamadan önce çocukla ilgili çok sıkıntı çektik. Yol masrafı, ilaç masrafı bizi zorladı (ÖV14).

Aile bütçesinden hiç harcama yapmadıklarını hatta çocuklarının engel durumlarından okula başlayınca bilgi sahibi olan velilerin görüşleri şöyledir:

> Çok para harcamadık. Bizi sıkıntıya düşürmedi. Benim oğlum hiperaktifmiş birde dikkat eksikliği varmış. Okula başlayınca öğretmeni söyledi. Bizde kuruma başlattık (ÖV10).

> Çok para harcamadık. Hastalığı okula başlayınca ortayaçıktı. Diğer çocuklardan geri kalınca hafif görme bozukluğu olduğu ortaya çıktı (ÖV1).

> Aile bütçemiz çocuğun gelişimi için yeterli geliyor. Ben asgari ücretle çalışıyorum. Çok masrafı olmadı. Zaten adığım parada yetti. Şimdi kurumada başladı. Ücretsiz servisle gelip gidiyor. Annesi de ilgileniyor(ÖV22).

Velilerin Ülkemizde Yürütülen Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Görüşleri

Ülkemizde yürütülen özel eğitim hizmetlerinden memnun olan veliler olduğu kadar, özel eğitim hizmetlerini yeterli bulmayan velilerde bulunmaktadır. Bazı veliler ise bu konu hakkında görüş bildirmek istemediklerini belirtmişlerdir. Velilerin bir kısmı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen özel eğitim hizmetlerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir (ÖV1, ÖV6, ÖV10, ÖV14, ÖV17, ÖV20), bir kısım velilerde yürütülen hizmetleri yetersiz bulmakta ve iyileştirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir (ÖV11, ÖV4, ÖV25, ÖV3).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen özel eğitim hizmetlerinden memnun olan velilerin görüşleri şöyledir:

> Milli eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen hizmet yeterli. Bence özel kurumlar yeterli hizmeti veriyor. Hem bizden de para almıyorlar. Çocukta bizde memnunuz (ÖV6).
>
> Özel eğitim hizmetleri yeterli. Milli eğitim Bakanlığı bu işigüzel yapıyor. Ben memnunum (ÖV1).
>
> Ülkemizdeki özel eğitim hizmetleri yeterli iyi çalışıyorlar. Ama keşke benim çocuğumda diğer çocuklar gibi okula gidebilseydi (ÖV10).

Milli Eğitim tarafından yürütülen özel eğitim hizmetlerini yeterli bulmayan velilerin görüşleri şöyledir :

> Ülkemizde yürütülen özel eğitim hizmetleri yeterli değil. Ben kuruma gönderene kadar çok çektim. Hastaneler çok kalabalıktı. Okullar çocuğu kabul etmedi. Masrafımız çok oldu. Birde komşular çok şey söyledi. Uzun süre çocuğu çıkaramadım. Bence özel eğitim hizmetleri iyileştirilmeli (ÖV 11).
>
> Devletin yürüttüğü özel eğitim hizmetleri yeterli değil .Hastaneler çok kalabalık.Buralarda özel bölümler açılabilir. Yeni okullarda açılması gerekir (ÖV3).

Özel eğitim hizmetlerinin yeterli olduğunu fakat okulların yaygınlaştırılmasına yönelik belirtilen görüş şöyledir :

> Ülkemizde özel eğitim hizmetleri yeterli ama engelli çocuklara yönelik kreşler,okullar açılıp sayısı artırabilir. Benim çocğumda diğer çocuklar gibi okula gitmeliydi (ÖV7).

Veliler, mesleki eğitimle ilgili görüşleri şöyle ifade etmiştir :

> Ben devletin özel eğitim hizmetlerinden memnunum ama okulların sayısı artırılıp engelli öğrecilere yönelik mesleki eğitim merkezleri artırılabilir (ÖV13).
>
> Ülkemizde özel eğitim yeterli ama benim çocuğum 18 yaşından sonra eğitim alamayacak. Devlet bu çocuğun elinin iş tutması için mesleki eğitim kurumları açmalı (ÖV25).

Özel eğitim hizmetlerini yeterli bulan ama hem ders saatlarinin artılıp hemde olanakların artırılması gerektiğini belirten bir öğrenci velisinin görüşleri şöyledir:

> Özel eğitim kurumları yeterli ama ders saati artırılmalı ve olanaklar iyileştirilmeli ve öğrencilerin sosyalleşmesine olanak verilmeli. Bu çocuklar toplumla kaynaşmalı (ÖV21).
>
> Ülkemizde özel eğitim hizmetlerinden memnunum. Fakat kaynaştırma eğitimi artırılabilir. Bizim çocuklarımızda okullarda okumalı akranlarıyla aynı eğitimi alabilmeli. Keşke devlet bu çocuklarada önem verse ve okulların sayısını artırsa (ÖV2).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşıldığı gibi öğrenci velileri verilen eğitim hizmetinden memnun olduklarını fakat özel eğitim hzmetlerinde olanakların artırılmasını, engelli çocuklara yönelik okullar açılarak bu çocukların ayrı kurumlarda değil akranlarıyla aynı okullarda eğitim görebilmelerine yönelik görüş bildirmişlerdir. Kavramsal çerçevede vurguladığımız eğitimde eşitlik sağlanmalı görüşü velilerinde ortak yaklaşımıdır. Özel eğitim hizmetlerine devletin daha fazla önem vermesi gerektiğini ve yatırımların artırılması gerektiğini vurgulamışlardır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Genel olarak Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Görüşlerden Çıkan Sonuçlar

1. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde yetersiz sayıda personel çalışması ve özellikle eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde her engel grubuna yönelik uzman personelin sınırlı sayıda olması nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır.
2. Rehberlik Araştırma Merkezlerine yönelik yasal düzenlemelerin yetersiz kalması ve yasalarda belli maddelerin belirgin olmaması nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır.
3. Ankara ili merkezindeki Rehberlik Araştırma Merkezleri sayısının yetersiz kalması, özellikle (Yenimahalle, Çankaya gibi..) büyük ilçelerde iş yoğunluğunun fazla olması vurgulanmıştır.
4. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Rehberlik Araştırma merkezlerine bütçeden yeterli finansman kaynağının ayrılmamış olması nedeniyle donanım, fiziksel ortam ve araç gereç sıkıntılarının yaşanmaktadır.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine Bakış Açılarıyla İlgili Görüşlerden Çıkan Sonuçlar

1. Çalışmaya katılan yetkililerinin görüşleri doğrultusunda özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitimin süresi yetersizdir. Bazı engel gruplarının bu sürede eğitim görebilmesi zordur.
2. Özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde Bakanlık tarafından yapılan denetimler yetersizdir.
3. Özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitim hizmeti, kurumların sayısı artıkça niteliksizleşmeye başlamıştır.Ayrıca birçok kurum uzman personel çalıştırmak yerine sertifikalı öğretmenleri tercih etmektedir.
4. Özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin bir kısmı eğitsel amaçları gerektiği kadar yerine getiremezken bir çoğu öğrenci kapma peşindedir ve bu kurumların bir çoğu ticari kaygılar taşıyan ve sadece kâr amaçlı hizmet veren merkezlerdir.

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkililerinin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan yetkililerin görüşleri doğrultusunda ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sürdürülen özel eğitim hizmetleri sorunlarla iç içedir. Yapılan yasal düzenlemeler yetersiz ve eksik kalmaktadır.
2. Mili Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim hizmetlerine yeterli önem verilmemekte ve bu konuda yapılan çalışmalar ikinci plana atılmaktadır.
3. Bu hizmet alanının özelleştirilmesi yerine alana yönelik çalışan okulların sayısının artırılması ve mevcut okullarda da yetersiz kalan öğretmen ihtiyacı karşılanarak özel eğitim hizmetlerinin devlet tarafından sunulması beklenmektedir.

4. Özel eğitim kurumlarına ayrılan aylık finansman miktarının devletin açmayı hedefleyeceği okullara ayrılarak ve eğitim hizmetinin süresi artırılarak daha nitelikli eğitim imkanı sunulacağı düşünülmektedir.
5. Özel eğitim hizmetlerine yönelik olarak Bakanlıkta özel birimlerin oluşturulması gerektiği ve bu alana yönelik uzman personel yetiştirilmesi için üniversitelerin kontenjan sayısının artırılmasının önemi vurgulanmıştır.

Sınıf Öğretmenlerinin Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar

1. Öğretmenler, sınıfların kalabalık olması ve özel eğitim konusunda yeterli bilgi donanımına sahip olmamaları nedeniyle, özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının sunduğu hizmetlerin çocuğun eğitim eksiklerinin tamamlamasında ve davranış kazanma sürecinde olumlu olduğuna inanmaktadırlar.
2. Öğretmenlerin özel eğitim hizmetleri konusundaki sıkıntısı özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının okul ve öğretmenle iletişime geçememesi yönündedir.
3. Öğretmenlerin bir çoğu kurumlarla rehberlik servisi aracığılıyla iletişime geçmekte ve aileyi yönlendirmektedir.

Öğretmenlerin Özel Eğitim Gerektiren Öğrencilere Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar

1. Özel eğitim gerektiren öğrenciler, okulda ve sınıfta uyum zorluklarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bir çoğu arkadaşları tarafından oyunlara alınmamakta ve kurallara uymakta zorlanmaktadır.
2. Özel eğitim gerektiren öğrencilerle kalabalık sınıflarda ilgilenmek çok zor olmakta bu nedenle özellikle bu çocuklar, sınıf içinde öğretmenin ve arkadaşlarının dikkatini çekmek için çeşitli davranışlar sergilemektedirler.
3. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin bir çoğunun ailesinin ilgisiz ve bilinçsiz olması nedeniyle aile sevgisinden ve ilgisinden uzak

büyümektedirler.Bu nedenle evde ödevlerini yapmadan gelmekte ve derslere de ilgisiz kalmakta bu nedenle okuma yazmayı bile zor öğrendikleri vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Özel Eğitim Hizmetlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sürdürülen özel eğitim hizmetleri yetersizdir.
2. Öğretmenlerin bir çoğu özel eğitim alanında yeterli bilgi donanımına sahip değildir. Bu nedenle öğretmenler bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamakta zorlanmaktadır. Ayrıca sınıflarındaki farklı engel gruplarındaki çocuklara nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda sıkıntı çekmektedirler.
3. Okullarda özel eğitim öğretmeni kadrosunun açılması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.Gerekirse sınıfların kalabalık olduğu okullarda kaynaştırma öğrencisinin olduğu sınıflara yardımcı olabilecek usta öğreticilerin atanabileceğini belirtmiştir.
4. Ülkemizde özel eğitim hizmetlerinin kamusallıktan uzaklaştığını ve ticari amaçlar üzerine çalıştığını belirten öğretmenler olmuştur.
5. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim hizmetlerine ve kaynaştırma hizmetlerine yönelik çalışmaların artırılmasına yönelik somut çalışmaların yapılmasını ve bütçede finansman kaynaklarının çeşitlendirilerek gerekli yatırımların yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğrenci Velilerinin Özel Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerine Yönelik Görüşlerinden Çıkan Sonuçlar

1. Öğrenci velilerinin bir çoğu kurumlara tavsiye yoluyla gelmektedir. Bir kısmı ise kurum yetkililerinin ev ziyaretleri sonucunda merkezlerle iletişime geçmişlerdir. Genel olarak velilerin birçoğu kurumlardan memnunlardır.

2. Ders saatlerinin yetersiz olması, hastanelerin kalabalık olması ve rehberlik araştırma merkezlerinden randevu alma sürecinin uzun sürmesi velilerin sıkıntıları arasında yer almaktadır.
3. Kurumlarda çalışanların nitelikli olması, kurumların evlerine yakın olması ve kurumun velilere maddi destek sağlaması velilerin merkezleri tercih nedenleri arasındadır.
4. Kurumdaki öğretmenlerden memnun olduklarını fakat bazı kurumlarda çok sık öğretmen değiştiğini belirtmişlerdir.

Öğrenci Velilerinin Özel Eğitim Hizmetleri Konusunda Devletten Beklentilerine Yönelik Görüşlerden Çıkan Sonuçlar

1. Veli görüşlerine göre ülkemizde yürütülen özel eğitim hizmetleri bazı kısıtlamalara rağman genel olarak yeterlidir.
2. Engelli çocuklara mesleki eğitim imkanlarının sunulmasını ve toplumla kaynaşabilmelerine yönelik faaliyetlerin artılması için devletten yatırım yapmasını beklenmektedir.
3. Birçok velinin en önemli sıkıntısı geçim derdindedir. Bu nedenle öncelikli olarak engelli çocukların ailelerine devletin maddi destek vererek çocuklarının ilaç ve cihazların ücretsiz temin edilmesinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini düşünmektedirler.
4. Engel türlerine göre okul sayısının arttılmasını özellikle bu kişilere yönelik kreş, anaokulu ve okulların yaygınlaştırılmasını, meslek kazandırıcı eğitim verilmesine yönelik yatırımlar yapılması beklenmektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırma ile elde edilen sonuçların ortaya çıkardığı sorunların çözümünde konuyla ilgili taraflara katkı sağlamak için geliştirilen önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Uygulamaya yönelik öneriler

1. Özel eğitim hizmetlerinin daha nitelikli işleyebilmesi için öncelikle bu hizmet alanının alt yapısı konumundaki rehberlik araştırma merkezlerindeki uzman personel sayısının artırılması gerekir.
2. Rehberlik araştırma merkezlerindeki iş yoğunluğunun azaltılmasına yönelik özellikle büyük şehirlerde okul sayısı fazla olan yerlerde rehberlik araştırma merkezlerinin sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
3. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan personelin nitelikli hizmet sunabilmesi ve yeni gelişmelerden haberdar olmasına yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri yapılmalıdır.
4. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından rehberlik araştırma merkezlerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik yeterli finansman kaynaklarının ayrılması ve bu alana yönelik yatırımlar yapılmalıdır.
5. Özel eğitim hizmetleri konusunda öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
6. Üniversitelerde eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerine özel eğitime yönelik dersler verilmelidir.
7. Sınıfında özel eğitim gerektiren öğrencilerin bulunduğu öğretmenlerin iş yükünü hafifletmek için okullarda özel eğitim sınıflarının açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir, ayrıca ilköğretim okullarında özel eğitim öğretmeni kadrosu açılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
8. Çalışmaya katılan Rehberlik Araştırma Merkezlerinin görüşleri doğrultusunda ticari amaçlarla hizmet veren ve gereken eğitsel amaçları yerine getirmeyen özel özel eğitim ve rehabilitasyon

merkezlerinin kapatılarak devlet eliyle eğitim sunulabilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

9. Özel eğitim hizmetlerine yönelik yasalardaki boşluklar düzenlenerek, daha açık ve belirgin maddeler konularak bu alanda çalışabilecek müfettişler yetiştirilip denetimler sıkılaştırılmalıdır.
10. Özel eğitim hizmetleri konusunda velileri bilgilendirici çalışmalar yapılmalıdır.
11. Öğrenci velilerinin de görüşlerinde belirttiği gibi mesleki eğitim imkanlarının öğrenciye sağlanmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilebilir.
12. Özel eğitim hizmetlerinde erken eğitim önemli olduğu için okul öncesi kurum sayısı artırılabilir.

Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin Milli Eğitim Bakanlığı müfettişleri tarafından denetlenmesinde yaşanan sıkıntılar ve denetleme sırasında ortaya çıkan sorunlara yönelik çalışma özel eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesinde önemli katkılar getirebilir.
2. Özel eğitim alanında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan farklı engel türlerine yönelik hizmet sunan özel eğitim okullarında yaşanan sıkıntılara ve bu sıkıntıların giderilmesine yönelik uygulanacak politikalar hakkında bir çalışma bir başka araştırma konusu olabilir.

KAYNAKÇA

Aksoy, H.H.(2005). Küresel Kapitalizmin Kamusal Eğitime Etkileri.*Abece Dergisi*,223

Akyüz, E.(2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara :İnsan hakları eğitim dizisi

Apple.W.M. (2006). Eğitim, piyasalar ve denetim kültürü.*Küreselleşme ve Eğitim***.** Ankara : Dipnot Yayınları

Arslan, M., Mirici,H.,Yaman M (2001). Milli Eğitimin Yasal Dayanağı Mevzuat Ankara : Anıttepe Yayıncılık

Ataman,A.(2003). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*.Ankara:Gündüz Yayınları

Batu, S. (2008). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetler. *Özel Eğitime Gereksinim Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim.*Ankara : Pegem Yayınları

Boyraz,İ.(2004). İnsan Hakları. Dördüncü Demokratik Eğitim Kurultayı, Eğitim - Sen , 695-702

B.Ö.İ.B (1999)**.** Birinci Özürlüler Şurası : Çağdaş Toplum Çağdaş yaşam ve özürlüler komisyon raporu komisyon raporları genel kurul görüşmeleri, Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı

B.Ö.İ.B .(2000).*Özürlülere hizmet veren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon kurum ve kuruluşları işbirliği ve koordinasyon toplantıları sonuç raporları.* Ankara :Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı

Cavkaytar,A.(2008). ”Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim”. *Özel Eğitime Gereksinim Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim.* Ankara : Pegem Yayınları

Cavkaytar, A ve Diken, I (2005*). Özel eğitime giriş*. Ankara : Kök Yayıncılık

Çakır,T.(2006). John dewey’in eğitim felsefesi bağlamında eğitim hakkı günümüz eğitim sistemine eleştirel bir bakış. *Fen Edebiyat Dergisi Kaygı 6*, Eylül ,30 ,2008. Web:http:/ / kutuphane uludağ. edu.tr /unider/pdf

Dinçer,A.(2006).”Neo-libralizm eğitim sistemini sermaye lehine yeniden yapılandırıyor”. *Küreselleşme ve Eğitim*. Ankara : Dipnot Yayınları

DİE (2002).Türkiye özürlüler araştırması.

Web: http://www.ozida.gov.tr/araştırma (Erişim Tarihi :09.03.2009)

Eripek ,S.(2005). Özel eğitim. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları

Gök, F. (2004). Eğitim hakkı : Türkiye gerçeği. 6-9 Temmuz XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurutayında sunuldu, Malatya

Eğitim – Sen (2004). 4. Demokratik Eğitim Kurultayı (Eğitim Hakkı) 1-5 Aralık 2004 Ankara

Karahanoğulları,O.(2003). ”Kamu hizmeti kavramı ve kamu hizmetleri alanındaki yeni eğilimler”. *Değişim Sürecindeki Kamu Hizmetleri ve Sendikal Politikalar,* Sempozyum 1-2 Şubat , Kesk Ankara

Kargın,T.(2003). Cumhuriyet'in 80.yılında özel eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*,160,32-39

Kümbetoğlu,B.(2008). *Sosyoloji ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Ankara: Bağlam Yayıncılık

M.E.B (1997). Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname. Resmi Gazete 573, 06 Haziran 1997, Web : **http://www.meb.gov.tr**

M.E.B. (2005). Özürlüler ve bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun. Resmi Gazete 5378, 01 Temmuz 2005, Web : **http://www.meb.gov.tr**

M.E.B.(2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Resmi Gazete 26814 31 Mayıs 2006, Web **:** **http://www.meb.gov.tr**

M.E.B (2007).Özel öğretim kurumları kanunu.Resmi Gazete 5580, 08 Şubat 2007. Web : **http://www.meb.gov.tr**

Özsoy,S.(2004). Kendi dilini bulamamış bir söylem: eğitim hakkı (2). *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*

Sayılan, F. (2006). Küresel aktörler (db ve gats). *Eğitimde Neoliberal Dönüşüm Haber Bülteni,* 4, Eylül, 26, 2008 , Web**:** http//www.jmo.org.tr

Soydan,T.(2006). ”Küreselleşme sürecinin eğitim alanına etkileri”. Küreselleşme ve Eğitim. Ankara : Dipnot Yayınları

Tural,N. (2002) . *Eğitim finansmanı*. Ankara :Anı Yayıncılık

Tural,N. (2007). Yeni neoliberal politikaların eğitim alanına etkileri. *Eğitim Emekçileri Bülteni*,3,16-17

Ünal,I.(1996). *Eğitim ve yetiştirme ekonomisi*. Ankara: Epar Yayınları

Vural,S ve Yücesoy,Ş (2003). Türkiye' de özel gereksinimli bireylereyönelik hizmetlerin yasal yapılanmasında avrupa birliği'ne uyum çabalarının yansımaları**.** *Sosyal Bilimleri Dergisi*, 141-157

EKLER

Ek-1

Rehberlik Araştırma Merkezi Yetkilisi Görüşme Formu

"ENGELLİ EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ FİNANSMANININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ"

Kayıt Form No :

Görüşme yeri:

Görüşme Tarihi :

Görüşme Süresi:

Bu araştırmanın amacı, engelli eğitimine yönelik hizmet veren özel özel eğitim kurumlarının eğitimde eşitlik bağlamında değerlendirilmesi ve karşılaşılan sıkıntıları çözümlemektir. Bu araştırma kapsamında rehberlik araştırma merkezi yetkililerinin görüşlerinin görüşleri değerlendirilecektir.

Yapılacak görüşme sonucunda elde edilen bilgiler, bilimsel amaç için kullanılıp bu amaç haricinde hiç kimse veya kurumla paylaşılmayacaktır. Katılımcıların tüm kişisel bilgileri saklı tutulacaktır. Elde edilen bilgiler araştırmada kulanılırken görüşülen kişilerin isimleri kullanılmayacaktır.

Görüşme teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Hande İŞMAN

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :
Bitirdiğiniz Üniversite :
Master/doktoranız var mı :
Branşınız :
Mesleki Kıdeminiz :
Bulunduğunuz kurumda kaçıncı yılınız :
Ne kadar süredir özel eğitim alanında çalışıyorsunuz :
Özel eğitim alanında herhangi bir eğitim aldınız mı :

GÖRÜŞME SORULARI

1. Genel olarak Rehberlik Araştırma Merkezlerinde özel gereksinimli bireylere yönelik eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yaşanan sıkıntılar nelerdir?
2. Size göre özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri özel gereksinimli bireylere yönelik yeterli destek eğitimi verebiliyor mu?
3. Sizce özel gereksinimli bireylerin eğitimine ve rehabilitasyonuna yönelik çalışan özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında verilen eğitim süresi yeterli mi?
4. Ankara'da mevcut olan Rehberlik Araştırma Merkezi sayısı yeterli mi? Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Rehberlik Araştırma Merkezlerine yeterli ödenek sağlanabiliyor mu?
5. Özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında çalışan eğitimciler alanında uzman kişiler olduğunu düşünüyor musunuz?
6. Size göre özel gereksinimli bireylere eğitim ve rehabilitasyon amacıyla açılan özel kurumların eğitsel amaçları yeterince yerine getirebiliyor mu ?
Bu kurumlarla ilgili karşılaşılan sıkıntılar nelerdir ?
7.Size göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen özel eğitim hizmetleri yeterli mi?

Ek-2

Veli Görüşme Formu

“ENGELLİ EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ FİNANSMANININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ”

Kayıt Form No :

Görüşme yeri:

Görüşme Tarihi :

Görüşme Süresi:

Bu araştırmanın amacı,engelli bireylerin eğitimine yönelik hizmet veren özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının eğitimde eşitlik bağlamında değerlendirilmesidir. Bu araştırma kapsamında özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden öğrenci velileri ile görüşmeler yapmaktayım.

Yapılacak görüşme sonucunda elde edilen bilgiler, bilimsel amaç için kullanılıp bu amaç haricinde hiç kimse veya kurumla paylaşılmayacaktır. Katılımcıların tüm kişisel bilgileri saklı tutulacaktır. Elde edilen bilgiler araştırmada kulanılırken görüşülen kişilerin isimleri kullanılmayacaktır.

Görüşme teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Hande İŞMAN

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :
Eğitim Durumunuz :
Çocuğunuzun yaşı :
Çocuğunuzun devam ettiği kurum :
Çocuğunuz ne kadar zamandır kuruma devam ediyor :
Çocuğunuzun devam ettiği kurumdan memnun musunuz :
Hangi sosyal güvenlik kurumuna bağlısınız :

GÖRÜŞME SORULARI

1. Çocuğunuzun devam ettiği bu kurumu nasıl buldunuz ve kurum ile nasıl iletişim kurdunuz ?
2. Çocuğunuzun devam ettiği bu kurumda verilen destek eğitim hizmetini yeterli buluyor musunuz varsa yaşanan sıkıntılar nelerdir ?
3. Çocuğunuzun kuruma ulaşımı nasıl sağlanıyor, bu konuda yaşanan sıkıntılar nelerdir?
4. Çocuğunuzun devam ettiği kurum tarafından çeşitli faaliyetler (etkinlikler) için talep edilen bir ücret (aidat) var mı? Varsa bu ücret ne kadardır ?
5. Çocuğunuzun eğitim durumu ve gelişimi ile ilgili kurum yetkilileri ile hangi sıklıkla görüşüyorsunuz ?
6. Çocuğunuzun gelişimi ve rehabilitasyon için devletin verdiği maddi destek var mı ? Varsa bu destek ne kadardır ? Bu maddi desteğin yanı sıra farklı tür destek (yardım) vermesini ister miydiniz ?
7. Çocuğunuzun devam etmiş olduğu özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan eğitimcilerin, alanında uzman kişiler olduğunu düşünüyor musunuz ? Bu konuda yaşanan sıkıntılar nelerdir ?
8. Çocuğunuzun gelişimi ve bakımı için yaptığınız harcamalar bütçenizi zorluyor mu? Zorluyorsa bu sıkıntıyı aşmak için neler yapıyorsunuz ?
9. Ülkemizde yürütülen özel eğitim hizmetlerinden memnun musunuz? Bu konuda yaşadığınız sıkıntılar oluyor mu?

Ek-3

Öğretmen Görüşme Formu

"ENGELLİ EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA ARACI OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ"

Kayıt Form No :

Görüşme yeri:

Görüşme Tarihi :

Görüşme Süresi

Bu araştırmanın amacı, engelli bireylerin eğitimine yönelik hizmet veren özel özel eğitim kurumlarının eğitimde eşitlik bağlamında değerlendirilmesidir. Bu araştırma kapsamında sınıf öğretmenlerininde görüşlerine yer vermekteyim.

Yapılacak görüşme sonucunda elde edilen bilgiler, bilimsel amaç için kullanılıp bu amaç haricinde hiç kimse veya kurumla paylaşılmayacaktır. Katılımcıların tüm kişisel bilgileri saklı tutulacaktır. Elde edilen bilgiler araştırmada kulanılırken görüşülen kişilerin isimleri kullanılmayacaktır.

Görüşme teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Hande İŞMAN

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :

Sınıf öğretmenliği alanındaki deneyiminiz :

Bitirdiğiniz üniersite/ fakülte :

Master / Doktoranız var mı:

Mesleki Kıdeminiz:

Özel eğitim alanında herhangi bir eğitim aldınız mı:

Evet ise aldığınız eğitimin içeriği ve türü :

Kaçıncı sınıfı okutuyorsunuz:

Okuttuğunuz sınıfın mevcudu kaç kişidir :

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sınıfınızda hangi engel gruplarında kaç özel eğitim desteği alan kaynaştırma öğrencisi var?

2. Kaynaştırma öğrencilerinin yönlendirildikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi eğitsel amaçlar bakımından faydalı oluyor mu?

Varsa bu konuda yaşanan sıkıntılar nelerdir?

3. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin okul ve sınıf içinde karşılaştığı uyum zorluğu var mı? Almış olduğu özel eğitim desteğinin bu konuyla ilgili öğrenciye yararı oldu mu?

4. Özel eğitim gerektiren öğrenciye yönelik yaptığınız çalışmalarda yardıma ihtiyaç duyduğunuz konular oldu mu?

Olduysa hangi konularda yardıma ihtiyaç duydunuz?

5. Özel eğitim desteği alan öğrencinin devam etmiş olduğu özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkeziyle nasıl iletişime geçtiniz?

Bu konuda yaşadığınız sıkıntılar oldu mu?

6. Sınıfınızda özel eğitim desteği alan öğrencinin devam etmiş olduğu merkezdeki yetkili öğretmenlerle öğrencinin durumu ve gelişimi hakkında hangi sıklıkla görüşüyorsunuz? Bu konuda yaşadığınız sıkıntılar nelerdir?

7. Özel eğitim desteği alması yönünde özendirdiğiniz öğrencinin velisinden olumlu veya olumsuz tepki aldınız mı? Bu konuda yaşadığınız sıkıntılar nelerdir?

8. Size göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen özel eğitim hizmetleri yeterli mi?

Ek-4

Kurum Bilgi Formu

“ENGELLİ EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA ARACI OLARAK ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ EĞİTİMDE EŞİTLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ”

Kayıt Form No :

Görüşme yeri:

Görüşme Tarihi :

Görüşme Süresi

“Engelli eğitimine yönelik bir politika aracı olarak özel özel eğitim kurumlarının eğitimde eşitlik bağlamında değerlendirilmesi” konulu bir yüksek lisans tezini yürütmekteyim. Bu araştırma kapsamında özel özel eğitim kurumlarını yönetmekte olan yöneticilerin görüşleri değerlendirilecektir.

Yapılacak görüşme sonucunda elde edilen bilgiler, bilimsel amaç için kullanılıp bu amaç haricinde hiç kimse veya kurumla paylaşılmayacaktır. Katılımcıların tüm kişisel bilgileri saklı tutulacaktır. Elde edilen bilgiler araştırmada kulanılırken görüşülen kişilerin isimleri kullanılmayacaktır.

Görüşme teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim

Hande İŞMAN

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Kurum Bilgi Formu

1. Kurumun bağlı olduğu ilçe :

2. Kurum yöneticisinin mezun olduğu bölüm

( ) Özel Eğitim Öğretmenliği

( ) Psikoloji

( ) Rehberlik ve Psikolojik Danışma

( ) İşletme

( ) Diğer (Belirtiniz) :

3. Kurumun hizmet verdiği engelli grupları

( ) Zihinsel Engelli ( ) İşitme Engelliler ( ) Ortopedik Engelliler

( ) Otistik Çocuklar ( ) Görme Engelliler ( ) Spastik Engelliler

( ) Beyin Felçliler ( ) Konuşma Engelliler

4. Kurumda çalışan özel eğitim öğretmeni sayısı :

5. Kurumda çalışan özel eğitim sertifikalı sınıf öğretmeni sayısı :

6. Kurum içindeki derslik sayısı :

7. Özel eğitim alanında kaç yıldır hizmet vermektesiniz :

8. Kurumunuza öğrenci bulmak için hangi yollara başvuruyorsunuz

9. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurumun denetlenmesi ne kadar sıklıkla yapılmaktadır?

10. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aylık öğrenci başına ödenen miktar özel eğitim alanında yürütülen hizmetler için yeterli mi?
Hayır ise nedenini belirtiniz :

11. Hangi alanda uzman personel bulmakta zorlanıyorsunuz ?

12. Kurumda çalışan uzman personelin kalıcılığını sağlayabiliyor musunuz?

13. Özel eğitim gereksinimli bireyin, eğitimi ve rehabilitasyonu için gereken materyal ve araç gereçleri sağlayabiliyor musunuz?

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme
SAYI : B B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/ 37325 27/04/2009
KONU : Araştırma İzni
Hande İŞMAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İLGİ : a) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 10.04.2009 tarih ve 1687 sayılı yazısı.
b) 27.04.2009 tarih ve 36612 sayılı Valilik Oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı/ Eğitim Ekonomisi Bilim Dalı / Eğitim Ekonomisi ve Planlaması yüksek lisans programı öğrencisi Hande İŞMAN'ın **"Engellilerin Eğitimine Yönelik Bir Politika Olarak Özel "Özel Eğitim" Kurumları Finasmanının Eğitimde Eşitlik Bağlamında Değerlendirilmesi"** konulu tez ile ilgili çalışma yapma isteği ilgi (b) Valilik Oluru ile uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü anketler (3 sayfadan oluşan) ekte gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne gönderilmesi hususunda, bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Erol ORTAKAYA
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

A.U. EĞT. BİLM. ENST.

MÜDÜR	MÜD. YRD.
Sayın.	Sayın. Akça .....
Bilgi ... ( )	
... ( )	
... ( )	
Gereği ( )	
Dosya ( )	
ricasıyla.	
/ /	05/05/2009 .....

A Lay
05/05/2009

EKLER :
1 : Valilik Oluru (1 sayfa)
2 : Anketler (3 sayfa)
3 : Okul listesi (1 Sayfa)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü 1987
Müdürlüğü
Sayı :
Tarih : 05 Mayıs

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
Strateji Geliştirme Bölümü
Bilgi İçin: Kamil COŞGUN
Tel : 215 15 43- 413 36 66- 212 66 40/110
Fax: 215 15 43
strateji06@meb.gov.tr

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme
SAYI : B B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/ 36612
KONU : Araştırma İzni
Hande İŞMAN

22/04/2009

VALİLİK MAKAMINA

İLGİ:a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 10.04.2009 tarih ve 1687 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı/Eğitim Ekonomisi Bilim Dalı/Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Yüksek Lisans programı öğrencisi Hande İŞMAN'ın **"Engellilerin Eğitimine Yönelik Bir Politika Olarak Özel ",Özel Eğitim" Kurumları Finasmanının Eğitimde Eşitlik Bağlamında Değerlendirilmesi"** konulu tezi ile ilgili uygulama yapma isteği ilgi (a) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup, (3 sayfadan oluşan) anketlerin ek listedeki ilimiz okullarında, **gönüllülük esasına** göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Kâmil DOĞAN
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
24/04/2009
Ufuk SEÇİLMİŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER
1- Anket (3 sayfa)
2- Okul listesi (1 sayfa)

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
Strateji Geliştirme Bölümü
Bilgi İçin: Kamil COŞGUN
Tel: 215 15 43-413 36 66- 212 66 40/110
Fax: 215 15 43
e-mail : strateji06@mail...